

SCIENCE
JOURNAL

MODERN
SCIENTIFIC
RESEARCHES

2020

Issue №11
Part 4

International periodic scientific journal

ONLINE

www.modscires.pro

Indexed in
INDEXCOPERNICUS
(ICV: 86.17)

MODERN Scientific Researches

Issue №11
Part 4
March 2020

With the support of:

D.A.Tsenov Academy of Economics - Svishtov (Bulgaria)
Institute of Sea Economy and Entrepreneurship
Moscow State University of Railway Engineering (MIIT)
Ukrainian National Academy of Railway Transport
State Research and Development Institute of the Merchant Marine of Ukraine (UkrNIIMF)
Lugansk State Medical University
Kharkiv Medical Academy of Postgraduate Education
Alecu Russo State University of Bălți
GUUPO "Belarusian-Russian University"
Institute of Water Problems and Land Reclamation of the National Academy of Agrarian Sciences
Odessa Research Institute of Communications

Published by:
Yolnat PE, Minsk, Belarus

Editor: Shibaev Alexander Grigoryevich, *Doctor of Technical Sciences, Professor, Academician*
Scientific Secretary: Kuprienko Sergey, *candidate of technical sciences*

Editorial board: More than 160 doctors of science. Full list on pages 3-4

The International Scientific Periodical Journal "*Modern Scientific Researches*" has been published since 2017 and has gained considerable recognition among domestic and foreign researchers and scholars.

Periodicity of publication: Quarterly

The journal activity is driven by the following objectives:

- Broadcasting young researchers and scholars outcomes to wide scientific audience
- Fostering knowledge exchange in scientific community
- Promotion of the unification in scientific approach
- Creation of basis for innovation and new scientific approaches as well as discoveries in unknown domains

The journal purposefully acquaints the reader with the original research of authors in various fields of science, the best examples of scientific journalism.

Publications of the journal are intended for a wide readership - all those who love science. The materials published in the journal reflect current problems and affect the interests of the entire public.

UDC 08
LBC 94
DOI: 10.30889/2523-4692.2020-11-04

Published by:
Yolnat PE,
Minsk, Belarus
e-mail: editor@modscires.pro

The publisher is not responsible for the validity of the information or for any outcomes resulting from reliance thereon.

Copyright
© Authors, 2020

Редакционный Совет

Аверченков Владимир Иванович, доктор технических наук, профессор, Брянский государственный технический университет, Россия
 Ангелова Поля Георгиева, доктор экономических наук, профессор, Хозяйственная академия им. Д. А. Ценова, Свиштов, Болгария, Болгария
 Анимца Евгений Георгиевич, доктор географических наук, профессор, Уральский государственный экономический университет, Россия
 Антонов Валерий Николаевич, доктор технических наук, профессор, Национальный технический университет Украины "Киевский политехнический институт", Украина
 Антрашева Надежда Михайловна, доктор химических наук, профессор, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, Украина
 Ахмадиев Габдулахат Маликович, доктор ветеринарных наук, профессор, Казанский (Приволжский) федеральный университет, Россия
 Бажева Римма Чамаловна, доктор химических наук, профессор, Кабардино-Балкарский государственный университет имени Х.М.Бербекова, Россия
 Батыргарева Владислава Станиславовна, доктор юридических наук, Научно-исследовательский институт изучения проблем преступности имени академика В.В. Сташиса НАПрН Украины, Украина
 Безденежных Татьяна Ивановна, доктор экономических наук, профессор, Санкт-Петербургский государственный экономический университет, Россия
 Блатов Игорь Анатольевич, доктор физико-математических наук, профессор, Поволжский государственный университет телекоммуникаций и информатики, Россия
 Бурда Алексей Григорьевич, доктор экономических наук, профессор, Кубанский государственный аграрный университет, Россия
 Бухарина Ирина Леонидовна, доктор биологических наук, профессор, Удмуртский государственный университет, Россия
 Бушуева Инна Владимировна, доктор фармацевтических наук, профессор, Запорожский государственный медицинский университет, Украина
 Быков Юрий Александрович, доктор технических наук, профессор, Московский государственный университет путей сообщения, Россия
 Величко Степан Петрович, доктор педагогических наук, профессор, Кировоградский государственный педагогический университет им. Владимира Винниченко, Украина
 Визир Бадим Анатольевич, доктор медицинских наук, профессор, Запорожский государственный медицинский университет, Украина
 Вожегова Раиса Анатольевна, доктор сельскохозяйственных наук, профессор, Институт орошаемого земледелия Национальной академии аграрных наук Украины, Украина
 Волгирева Галина Павловна, кандидат исторических наук, доцент, Пермский государственный университет, Россия
 Волох Дмитрий Степанович, доктор фармацевтических наук, профессор, Национальный медицинский университет имени А.А. Богомольца, Украина
 Ворожбитова Александра Анатольевна, доктор филологических наук, профессор, Сочинский государственный университет, Россия
 Гавриленко Наталья Николаевна, доктор педагогических наук, доцент, Российский университет дружбы народов, Россия
 Георгиевский Геннадий Викторович, доктор фармацевтических наук, старший науч. сотрудник, ГП «Украинский научный фармакопейный центр качества лекарственных средств», Украина
 Гетьман Анатолий Павлович, доктор юридических наук, профессор, Национальный юридический университету имени Ярослава Мудрого, Украина
 Гилев Геннадий Андреевич, доктор педагогических наук, профессор, Московский государственный индустриальный университет, Россия
 Гончарук Сергей Миронович, доктор технических наук, профессор, Россия
 Грановская Людмила Николаевна, доктор экономических наук, профессор, Херсонский государственный аграрный университете, Украина
 Гребнева Надежда Николаевна, доктор биологических наук, профессор, Россия
 Гризодуб Александр Иванович, доктор химических наук, профессор, ГП «Украинский научный центр качества лекарственных средств», Украина
 Гриценко Светлана Анатольевна, доктор биологических наук, доцент, Уральская государственная академия ветеринарной медицины, Россия
 Гудзенко Александр Павлович, доктор фармацевтических наук, профессор, Луганский государственный медицинский университет, Украина
 Демидова В.Г., кандидат педагогических наук, доцент, Украина
 Денисов Сергей Александрович, доктор сельскохозяйственных наук, профессор, Россия
 Дорофеев Андрей Викторович, доктор педагогических наук, доцент, Башкирский государственный университет, Россия
 Дорохина Елена Юрьевна, доктор экономических наук, доцент, Российский экономический университет имени Г.В. Плеханова, Россия
 Ермагамбет Болат Толеуханович, доктор химических наук, профессор, Директор Института химии угля и технологий ТОО, Казахстан
 Жовтоног Ольга Игоревна, доктор сельскохозяйственных наук, Институт водных проблем и мелиорации НААН, Украина
 Захаров Олег Владимирович, доктор технических наук, профессор, Саратовский государственный технический университет, Россия
 "Зубков Руслан Сергеевич, доктор экономических наук, доцент, Николаевский межрегиональный институт развития человека высшего учебного заведения «Университет» Украин », Украина"
 Иржи Хлахла, доктор геолого-минералогических наук, профессор, FLKR - Университет Т.Бати, Злин, Чехия

Калайда Владимир Тимофеевич, доктор технических наук, профессор, Томский государственный университет, Россия
 Каленик Татьяна Кузьминична, доктор биологических наук, профессор, Дальневосточный федеральный университет, Россия
 Кантарович Ю.Л., кандидат искусствоведения, Одесская национальная музыкальная академия, Украина
 Капитанов Василий Павлович, доктор технических наук, профессор, Кабардинский Владимир Иванович, доктор юридических наук, профессор, директор науч.-ис. Центра укр. конституционализма, Украина
 Кириллова Елена Викторовна, доктор технических наук, доцент, Одесский национальный морской университет, Украина
 Кириченко Александр Анатольевич, доктор юридических наук, профессор, Украина
 Климова Наталья Владимировна, доктор экономических наук, профессор, Кубанский государственный аграрный университет, Россия
 Князева Ольга Александровна, доктор биологических наук, доцент, Башкирский государственный медицинский университет, Россия
 Коваленко Елена Михайловна, доктор философских наук, профессор, Южный федеральный университет, Россия
 Коваленко Петр Иванович, доктор технических наук, профессор, Институт водных проблем и мелиорации Национальной академии аграрных наук Украины, Украина
 Кокебаева Гульжаухар Какеновна, доктор исторических наук, профессор, Казахский национальный университет имени аль-Фараби, Казахстан
 Кодратов Дмитрий Вячеславович, доктор физико-математических наук, доцент, Российская академия народного хозяйства и государственной службы при Президенте Российской Федерации, Россия
 Копей Богдан Владимирович, доктор технических наук, профессор, Ивано-Франковский национальный технический университет нефти и газа, Украина
 Косенко Надежда Федоровна, доктор технических наук, доцент, Ивано-Франковский государственный химико-технологический университет, Россия
 Костенко Василий Иванович, доктор сельскохозяйственных наук, профессор, Украина
 Котляров Владимир Владиславович, доктор сельскохозяйственных наук, профессор, КубГАУ, Россия
 Кочинев Юрий Юрьевич, доктор экономических наук, доцент, Санкт-Петербургский государственный политехнический университет, Россия
 Кравчук Анна Викторовна, доктор экономических наук, профессор, Академия Государственной пенитенциарной службы, Украина
 Круглов Валерий Михайлович, доктор технических наук, профессор, Московский государственный университет путей сообщения, Россия
 Кудерин Марат Крыкбаевич, доктор технических наук, профессор, ПГУ им. С. Торайгырова, Казахстан
 Курмаев Петр Юрьевич, доктор экономических наук, профессор, Уманский государственный педагогический университет им. Павла Тычины, Украина
 Кухар Елена Владимировна, доктор биологических наук, доцент, Казахский агротехнический университет им. С.Сейфуллина, Казахстан
 Лапкина Инна Александровна, доктор экономических наук, профессор, Одесский национальный морской университет, Украина
 Латыгина Наталья Анатольевна, доктор политологических наук, профессор, Киевский национальный торгово-экономический университет, Украина
 Лебедев Анатолий Тимофеевич, доктор технических наук, профессор, Ставропольский государственный аграрный университет, Россия
 Лебедева Лариса Александровна, кандидат психологических наук, доцент, Мордовский государственный университет, Россия
 Липич Тамара Ивановна, доктор философских наук, доцент, Белгородский государственный университет, Россия
 Ломотко Денис Викторович, доктор технических наук, профессор, Украинская государственная академия железнодорожного транспорта, Украина
 Лыткина Лариса Владимировна, доктор филологических наук, доцент, Российская академия народного хозяйства и государственной службы при Президенте Российской Федерации, Россия
 Лялькина Галина Борисовна, доктор физико-математических наук, профессор, Пермский национальный исследовательский политехнический университет, Россия
 Майданюк Ирина Зиновьевна, доктор философских наук, доцент, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, Украина
 Макарова Ирина Викторовна, доктор технических наук, профессор, Казанский (Приволжский) федеральный университет, Россия
 Максим Виктор Иванович, доктор химических наук, профессор, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, Украина
 Малахов А.В., доктор физико-математических наук, профессор, Украина
 Мальцева Анна Васильевна, доктор социологических наук, доцент, Алтайский государственный университет, Россия
 Мельник Алёна Алексеевна, доктор экономических наук, доцент, Киевский национальный университет технологий и дизайна, Украина
 Милева Лариса Григорьевна, доктор экономических наук, профессор, Бийский технологический институт (филиал) «Алтайский государственный технический университет им. И.И. Ползунова», заведующий кафедрой экономики предпринимательства, Россия

- Мишенина Татьяна Михайловна, доктор педагогических наук, профессор, Криворожский государственный педагогический университет, Украина
- Могилевская И.М., кандидат педагогических наук, профессор, Украина
- Моисейкина Людмила Гучаевна, доктор биологических наук, профессор, Калмыцкий государственный университет, Россия
- Морозов Алексей Владимирович, доктор сельскохозяйственных наук, профессор, Херсонский государственный аграрный университет, Украина
- Морозова Татьяна Юрьевна, доктор технических наук, профессор, Московский государственный университет приборостроения и информатики, Россия
- Нефедьева Елена Эдуардовна, доктор биологических наук, доцент, Волгоградский государственный технический университет, Россия
- Николаева Алла Дмитриевна, доктор педагогических наук, профессор, Северо-Восточный федеральный университет имени М.К. Аммосова, Россия
- Орлов Николай Михайлович, доктор наук государственного управления, доцент, Академия внутренних войск МВД Украины, кафедра оперативного применения ВВ, Украина
- Отепова Гульфира Елубаевна, доктор исторических наук, профессор, Павлодарский государственный педагогический институт, Казахстан
- Павленко Анатолий Михайлович, доктор технических наук, профессор, Полтавский национальный технический университет им. Юрия Кондратюка, Украина
- Парунакян Ваагн Эмильевич, доктор технических наук, профессор, Приазовский государственный технический университет, Украина
- Патяка Николай Владимирович, доктор сельскохозяйственных наук, профессор, Национальный научный центр "Институт земледелия НААН", Украина
- Пахомова Елена Анатольевна, доктор экономических наук, доцент, Международный университет природы, общества, и человека "Дубна", Россия
- Пачурин Герман Васильевич, доктор технических наук, профессор, Нижегородский государственный технический университет им. Р.Е. Алексеева, Россия
- Першин Владимир Федорович, доктор технических наук, профессор, Тамбовский государственный технический университет, Россия
- Пиганов Михаил Николаевич, доктор технических наук, профессор, Самарский государственный аэрокосмический университет имени академика С.П. Королева, Россия
- Поляков Андрей Павлович, доктор технических наук, профессор, Винницкий национальный технический университет, Украина
- Попов Виктор Сергеевич, доктор технических наук, профессор, Саратовский государственный технический университет, Россия
- Попова Таисия Георгиевна, доктор филологических наук, профессор, Российский университет дружбы народов, Россия
- Растрюгина Алла Николаевна, доктор педагогических наук, профессор, Кировоградский государственный педагогический университет имени Владимира Винниченко, Шевченко, I, г. Кропивницкий, Украина
- Резбов Максим Борисович, доктор сельскохозяйственных наук, профессор, Россия
- Резников Андрей Валентинович, доктор экономических наук, доцент, Московский государственный технологический университет "Станкин", Россия
- Рокочинский Анатолий Николаевич, доктор технических наук, профессор, Национальный университет водного хозяйства и природопользования, Украина
- Ромашенко Михаил Иванович, доктор технических наук, профессор, Институт водных проблем и мелиорации Национальной академии аграрных наук Украины, Украина
- Рылов Сергей Иванович, кандидат экономических наук, профессор, Одесский национальный морской университет, Украина
- Савельева Нелли Александровна, доктор экономических наук, профессор, Сочи́нский государственный университет, Россия
- Сафаров Артур Махмудович, доктор филологических наук, старший преподаватель, Россия
- Светлов Виктор Александрович, доктор философских наук, профессор, Петербургский государственный университет путей сообщения, Россия
- Семенцов Георгий Никифорович, доктор технических наук, профессор, Ивано-Франковский национальный технический университет нефти и газа, Украина
- Сентябев Николай Николаевич, доктор биологических наук, профессор, Волгоградская государственная академия физической культуры, Россия
- Сидорович Марина Михайловна, доктор педагогических наук, профессор, Херсонский государственный университет, Украина
- Сирота Наум Михайлович, доктор политологических наук, профессор, Государственный университет аэрокосмического приборостроения, Россия
- Смирнов Евгений Иванович, доктор педагогических наук, профессор, Ярославский государственный педагогический университет им. К.Д. Ушинского, Россия
- Соколова Надежда Геннадьевна, доктор экономических наук, доцент, Ижевский государственный технический университет, Россия
- Стародубцев Владимир Михайлович, доктор биологических наук, профессор, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, Украина
- Стегний Василий Николаевич, доктор социологических наук, профессор, Пермский национальный исследовательский политехнический университет, Россия
- Степенко Валерий Ефремович, доктор юридических наук, доцент, Тихоокеанский государственный университет, Россия
- Стовец Александр Васильевич, доктор философских наук, доцент, Одесский национальный морской университет, Украина
- Стовец Василий Григорьевич, кандидат филологических наук, доцент, Одесский национальный морской университет, Украина
- Стрельцова Елена Дмитриевна, доктор экономических наук, доцент, Южно-Российский государственный технический университет (НПИ), Россия
- Сухенко Юрий Григорьевич, доктор технических наук, профессор, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, Украина
- Сухова Мария Геннадьевна, доктор географических наук, доцент, Горно-Алтайский государственный университет, Россия
- Тарарико Юрий Александрович, доктор сельскохозяйственных наук, профессор, Украина
- Тарасенко Лариса Викторовна, доктор социологических наук, профессор, Южный федеральный университет, Россия
- Тестов Борис Викторович, доктор биологических наук, профессор, Тобольская комплексная научная станция УрО РАН, г.Тобольск, Россия
- Токарева Наталья Геннадьевна, кандидат медицинских наук, доцент, Медицинский институт ФГБОУ ВО "МГУ им. Н.П. Огарева, Россия
- Толбатов Андрей Владимирович, кандидат технических наук, доцент, Сумский национальный аграрный университет, Украина
- Тонков Евгений Евгеньевич, доктор юридических наук, профессор, Юридический институт Национального исследовательского университета «Белгородский государственный университет», Россия
- Тригуб Петр Никитович, доктор исторических наук, профессор, Украина
- Тунгубаева Зина Байбагусовна, доктор биологических наук, Казахский Национальный Педагогический Университет имени Абая, Казахстан
- Устенко Сергей Анатольевич, доктор технических наук, доцент, Николаевский государственный университет им.В.О.Сухомлинского, Украина
- Фатеева Надежда Михайловна, доктор биологических наук, профессор, Томский государственный университет, Россия
- Фатыхова Алевтина Леонтьевна, доктор педагогических наук, доцент, Башкирский государственный Университет (Стерлитамакский филиал), Россия
- Федоришин Дмитрий Дмитриевич, доктор геолого-минералогических наук, профессор, Ивано-Франковский национальный технический университет нефти и газа, Украина
- Федотова Галина Александровна, доктор педагогических наук, профессор, Новгородский государственный университет, Россия
- Федянина Людмила Николаевна, доктор медицинских наук, профессор, Дальневосточный федеральный университет, Россия
- Хабибуллин Рифат Габдулкаевич, доктор технических наук, профессор, Казанский (Приволжский) федеральный университет, Россия
- Ходакова Нина Павловна, доктор педагогических наук, доцент, Московский городской педагогический университет, Россия
- Хребина Светлана Владимировна, доктор психологических наук, профессор, Пятигорский государственный лингвистический университет, Россия
- Червоний Иван Федорович, доктор технических наук, профессор, Запорожская государственная инженерная академия, Украина
- Чигиринская Наталья Вячеславовна, доктор педагогических наук, профессор, Волгоградский государственный технический университет, Россия
- Чурекова Татьяна Михайловна, доктор педагогических наук, профессор, Россия
- Шайко-Шайковский Александр Геннадьевич, доктор технических наук, профессор, Черновицкий национальный университет им. Ю. Фельдвича, Украина
- Шаповалов Валентин Валерьевич, доктор фармацевтических наук, профессор, Харьковская медицинская академия последипломного образования, Украина
- Шаповалов Валерий Владимирович, доктор фармацевтических наук, профессор, Харьковская областная государственная администрация, Украина
- Шаповалова Виктория Алексеевна, доктор фармацевтических наук, профессор, Харьковская медицинская академия последипломного образования, Украина
- Шарагов Василий Андреевич, доктор химических наук, доцент, Бельцкий государственный университет "Алеку Руссо", Молдова
- Шевченко Лариса Васильевна, доктор ветеринарных наук, профессор, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, Украина
- Шепитько Валерий Юрьевич, доктор юридических наук, профессор, Национальный юридический университету имени Ярослава Мудрого, Украина
- Шибав Александр Григорьевич, доктор технических наук, профессор, Одесский национальный морской университет, Украина
- Шипка Роман Богданович, доктор юридических наук, профессор, Национальный авиационный университет, Украина
- Шербань Игорь Васильевич, доктор технических наук, доцент, Россия
- Элезович М. Далибор, доктор исторических наук, доцент, Приштинский университет. К. Митровица, Сербия
- Яровенко Василий Васильевич, доктор юридических наук, профессор, Морской государственный университет имени адмирала Г.И. Невельского, Россия
- Яценко Александр Владимирович, профессор, Институт морехозяйства и предпринимательства, Украина

Редакційна Рада

Аверченко Володимир Іванович, доктор технічних наук, професор, Брянський державний технічний університет, Росія
 Ангелова Поля Георгієвна, доктор економічних наук, професор, Господарська академія ім. Д. А. Ценова, Свиштов, Болгарія, Болгарія
 Анімца Євген Георгійович, доктор географічних наук, професор, Уральський державний економічний університет, Росія
 Антонов Валерій Миколайович, доктор технічних наук, професор, Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут", Україна
 Антрапцева Надія Михайлівна, доктор хімічних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна
 Ахмаді Габдулахат Маликович, доктор ветеринарних наук, професор, Казанський (Приволзький) федеральний університет, Росія
 Бажев Риму Чамаловна, доктор хімічних наук, професор, Кабардино-Балкарський державний університет імені Х.М.Бербекова, Росія
 Батиргарєва Владислава Станіславівна, доктор юридичних наук, Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Станіслава НАПрН України, Україна
 Безгрозових Тетяна Іванівна, доктор економічних наук, професор, Санкт-Петербурзький державний економічний університет, Росія
 Блатов Ігор Анатолійович, доктор фізико-математичних наук, професор, Поволзький державний університет телекомунікацій та інформатики, Росія
 Бурда Олексій Григорович, доктор економічних наук, професор, Кубанський державний аграрний університет, Росія
 Бухаріна Ірина Леонідівна, доктор біологічних наук, професор, Удмуртська державний університет, Росія
 Бушуєва Інна Володимирівна, доктор фармацевтичних наук, професор, Запорізький державний медичний університет, Україна
 Биков Юрій Олександрович, доктор технічних наук, професор, Московський державний університет шляхів сполучення, Росія
 Величко Степан Петрович, доктор педагогічних наук, професор, Кіровоградський державний педагогічний університет ім. Володимира Винниченка, Україна
 Візир Вадим Анатолійович, доктор медичних наук, професор, Запорізький державний медичний університет, Україна
 Вожегова Раїса Анатоліївна, доктор сільськогосподарських наук, професор, Інститут зрошуваного землеробства Національної академії аграрних наук України, Україна
 Волгрієва Галина Павлівна, кандидат історичних наук, доцент, Пермський державний університет, Росія
 Волох Дмитро Степанович, доктор фармацевтичних наук, професор, Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, Україна
 Ворожбітова Олександра Анатоліївна, доктор філологічних наук, професор, Сочинський державний університет, Росія
 Гавриленко Наталія Миколаївна, доктор педагогічних наук, доцент, Російський університет дружби народів, Росія
 Георгієвський Геннадій Вікторович, доктор фармацевтичних наук, старший науч.сотрудник, ДП «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів», Україна
 Гетьман Анатолій Павлович, доктор юридичних наук, професор, Національний юридичний університету імені Ярослава Мудрого, Україна
 Гилев Геннадій Андрійович, доктор педагогічних наук, професор, Московський державний індустріальний університет, Росія
 Гончарук Сергій Мирович, доктор технічних наук, професор, Росія
 Грановська Людмила Миколаївна, доктор економічних наук, професор, Херсонський державний аграрний університет, Україна
 Гребньова Надія Миколаївна, доктор біологічних наук, професор, Росія
 Гризодуб Олександр Іванович, доктор хімічних наук, професор, ДП «Український науковий центр якості лікарських засобів», Україна
 Грищенко Світлана Анатоліївна, доктор біологічних наук, доцент, Уральська державна академія ветеринарної медицини, Росія
 Гудзенко Олександр Павлович, доктор фармацевтичних наук, професор, Луганський державний медичний університет, Україна
 Демидова В.Г., кандидат педагогічних наук, доцент, Україна
 Денисов Сергій Олександрович, доктор сільськогосподарських наук, професор, Росія
 Дорофєєв Андрій Вікторович, доктор педагогічних наук, доцент, Башкирська державний університет, Росія
 Дорохіна Олена Юріївна, доктор економічних наук, доцент, Російський економічний університет імені Г.В. Плеханова, Росія
 Ермагамбет Болат Толеуханович, доктор хімічних наук, професор, Директор Інституту хімії вугілля і технологій ТОО, Казахстан
 Жовтоног Ольга Ігорівна, доктор сільськогосподарських наук, Інститут водних проблем і меліорації НААН, Україна
 Захаров Олег Володимирович, доктор технічних наук, професор, Саратовський державний технічний університет, Росія
 Зубков Руслан Сергійович, доктор економічних наук, доцент, Миколаївський міжрегіональний інститут розвитку человекависшего навчального закладу «Університет» України», Україна
 Іржі Хлакула, доктор геолого-мінералогічних наук, професор, FLKR - Університет Т.Баті, Злін, Чехія
 Калайда Володимир Тимофійович, доктор технічних наук, професор, Томський державний університет, Росія
 Каленик Тетяна Кузьмівна, доктор біологічних наук, професор, Далекосхідний федеральний університет, Росія
 Кантаровіч Ю.Л., кандидат мистецтвознавства, Одеська національна музична академія, Україна
 Капітанів Василь Павлович, доктор технічних наук, професор, Одеський національний морський університет, Україна
 Карпова Наталія Костянтинівна, доктор педагогічних наук, професор, Південний федеральний університет, Росія

Кафарський Володимир Іванович, доктор юридичних наук, професор, директор науч.-іс. центру укр. конституціоналізму, Україна
 Кирілова Олена Вікторівна, доктор технічних наук, доцент, Одеський національний морський університет, Україна
 Киріченко Олександр Анатолійович, доктор юридичних наук, професор, Україна
 Климова Наталія Володимирівна, доктор економічних наук, професор, Кубанський державний аграрний університет, Росія
 Князева Ольга Олександрівна, доктор біологічних наук, доцент, Башкирська державний медичний університет, Росія
 Коваленко Олена Михайлівна, доктор філософських наук, професор, Південний федеральний університет, Росія
 Коваленко Петро Іванович, доктор технічних наук, професор, Інститут водних проблем і меліорації Національної академії аграрних наук України, Україна
 Кокебаєва Гульжаухар Какеновна, доктор історичних наук, професор, Казахський національний університет імені аль-Фарабі, Казахстан
 Кондратов Дмитро В'ячеславович, доктор фізико-математичних наук, доцент, Російська академія народного господарства та державної служби при Президенті Російської Федерації, Росія
 Копалень Богдан Володимирович, доктор технічних наук, професор, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Україна
 Косенко Надія Федорівна, доктор технічних наук, доцент, Іванівський державний хіміко-технологічний університет, Росія
 Костенко Василь Іванович, доктор сільськогосподарських наук, професор, Україна
 Котлярів Володимир Владиславович, доктор сільськогосподарських наук, професор, КубГАУ, Росія
 Кочине Юрій Юрійович, доктор економічних наук, доцент, Санкт-Петербурзький державний політехнічний університет, Росія
 Кравчук Ганна Вікторівна, доктор економічних наук, професор, Академія Державної пенітенціарної служби, Україна
 Круглов Валерій Михайлович, доктор технічних наук, професор, Московський державний університет шляхів сполучення, Росія
 Кудерін Марат Крикбаєвич, доктор технічних наук, професор, ПГУ ім. С. Торайгирова, Казахстан
 Курман Петро Юрійович, доктор економічних наук, професор, Уманський державний педагогічний університет ім. Павла Тичини, Україна
 Кухар Олена Володимирівна, доктор біологічних наук, доцент, Казахський агротехнічний університет ім. С. Сейфулліна, Казахстан
 Лапкина Інна Олександрівна, доктор економічних наук, професор, Одеський національний морський університет, Україна
 Латигіна Наталія Анатоліївна, доктор політологічних наук, професор, Київський національний торговельно-економічний університет, Україна
 Лебедев Анатолій Тимофійович, доктор технічних наук, професор, Ставропольський державний аграрний університет, Росія
 Лебедева Лариса Олександрівна, кандидат психологічних наук, доцент, Мордовський державний університет, Росія
 Липич Тамара Іванівна, доктор філософських наук, доцент, Белгородський державний університет, Росія
 Ломотко Денис Вікторович, доктор технічних наук, професор, Українська державна академія залізничного транспорту, Україна
 Литкіна Лариса Володимирівна, доктор філологічних наук, доцент, Російська академія народного господарства та державної служби при Президенті Російської Федерації, Росія
 Лялькіна Галина Борисівна, доктор фізико-математичних наук, професор, Пермський державний технічний університет, Росія
 Майданюк Ірина Зіновівна, доктор філософських наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна
 Макарова Ірина Вікторівна, доктор технічних наук, професор, Казанський (Приволзький) федеральний університет, Росія
 Максим Віктор Іванович, доктор хімічних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна
 Малахов А.В., доктор фізико-математичних наук, професор, Україна
 Мальцева Анна Василівна, доктор соціологічних наук, доцент, Алтайський державний університет, Росія
 Мельник Олена Олексіївна, доктор економічних наук, доцент, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна
 Міляєва Лариса Григорівна, доктор економічних наук, професор, Бійський технологічний інститут (філія) «Алтайський державний технічний університет ім. І.І. Ползунова», завідувач кафедри економіки підприємництва, Росія
 Мішеніна Тетяна Михайлівна, доктор педагогічних наук, професор, Криворізький державний педагогічний університет, Україна
 Могилевська І.М., кандидат педагогічних наук, професор, Україна
 Моисейкін Людмила Гучаєвна, доктор біологічних наук, професор, Коломацький державний університет, Росія
 Морозов Олексій Володимирович, доктор сільськогосподарських наук, професор, Херсонський державний аграрний університет, Україна
 Морозова Тетяна Юріївна, доктор технічних наук, професор, Московський державний університет приладобудування і інформатики, Росія
 Нефедьєва Олена Едуардівна, доктор біологічних наук, доцент, Волгоградський державний технічний університет, Росія
 Миколаєва Алла Дмитрівна, доктор педагогічних наук, професор, Північно-Східний федеральний університет імені М.К. Аммосова, Росія
 Орлов Микола Михайлович, доктор наук з державного управління, доцент, Академія внутрішніх військ МВС України, кафедра оперативного примінення ВВ, Україна
 Остєпова Гульфіра Елубаєвна, доктор історичних наук, професор, Павлодарський державний педагогічний інститут, Казахстан

Павленко Анатолій Михайлович, доктор технічних наук, професор, Полтавський національний технічний університет ім. Юрія Кондратюка, Україна

Парунакян Ваагн Еміль, доктор технічних наук, професор, Приазовський державний технічний університет, Україна

Патика Микола Володимирович, доктор сільськогосподарських наук, професор, Національний науковий центр "Інститут землеробства НААН", Україна

Пахомова Олена Анатоліївна, доктор економічних наук, доцент, Міжнародний університет природи, суспільства, і людини "Дубна", Росія

Пачурін Герман Васильович, доктор технічних наук, професор, Нижегородський державний технічний університет ім. Р.С. Алексєєва, Росія

Першин Володимир Федорович, доктор технічних наук, професор, Тамбовський державний технічний університет, Росія

Піганов Михайло Миколайович, доктор технічних наук, професор, Самарський державний аерокосмічний університет імені академіка С.П. Королева, Росія

Поляков Андрій Павлович, доктор технічних наук, професор, Вінницький національний технічний університет, Україна

Попов Віктор Сергійович, доктор технічних наук, професор, Саратовський державний технічний університет, Росія

Попова Таїсія Георгіївна, доктор філологічних наук, професор, Російський університет дружби народів, Росія

Растригіна Алла Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, Шевченко, І, м Кропивницький, Україна

Ребезо Максим Борисович, доктор сільськогосподарських наук, професор, Росія

Резніков Андрій Валентинович, доктор економічних наук, доцент, Московський державний технологічний університет "Станкін", Росія

Рокочинський Анатолій Миколайович, доктор технічних наук, професор, Національний університет водного господарства та природокористування, Україна

Ромашенко Михайло Іванович, доктор технічних наук, професор, Інститут водних проблем і меліорації Національної академії аграрних наук України, Україна

Рилов Сергій Іванович, кандидат економічних наук, професор, Одеський національний морський університет, Україна

Савельєва Неллі Олександрівна, доктор економічних наук, професор, Сочинський державний університет, Росія

Сафаров Артур Махмудович, доктор філологічних наук, старший викладач, Росія

Светлов Віктор Олександрович, доктор філософських наук, професор, Петербурзький державний університет шляхів сполучення, Росія

Семенцов Георгій Никифорович, доктор технічних наук, професор, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Україна

Вересень Микола Миколайович, доктор біологічних наук, професор, Волгоградська державна академія фізичної культури, Росія

Сидорович Марина Михайлівна, доктор педагогічних наук, професор, Херсонський державний університет, Україна

Сирота Наум Михайлович, доктор політологічних наук, професор, Державний університет аерокосмічного приладобудування, Росія

Смирнов Євген Іванович, доктор педагогічних наук, професор, Ярославський державний педагогічний університет ім. К.Д. Ушинського, Росія

Соколова Надія Геннадіївна, доктор економічних наук, доцент, Іжевський державний технічний університет, Росія

Стародубцев Володимир Михайлович, доктор біологічних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Стегній Василь Миколайович, доктор соціологічних наук, професор, Пермський державний технічний університет, Росія

Степенко Валерій Сфремович, доктор юридичних наук, доцент, Тихоокеанський державний університет, Росія

Стовпєц Олександр Васильович, доктор філософських наук, доцент, Одеський національний морський університет, Україна

Стовпєц Василь Григорович, кандидат філологічних наук, доцент, Одеський національний морський університет, Україна

Стрельцова Олена Дмитрівна, доктор економічних наук, доцент, Південно-Російський державний технічний університет (НПІ), Росія

Сухенко Юрій Григорович, доктор технічних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Сухова Марія Геннадіївна, доктор географічних наук, доцент, Гірничо-Алтайський державний університет, Росія

Тараріко Юрій Олександрович, доктор сільськогосподарських наук, професор, Україна

Тарасенко Лариса Вікторівна, доктор соціологічних наук, професор, Південний федеральний університет, Росія

Тестів Борис Вікторович, доктор біологічних наук, професор, Тобольська комплексна наукова станція УрО РАН, г.Тобольська, Росія

Токарева Наталія Геннадіївна, кандидат медичних наук, доцент, Медичний інститут ФГБОУ ВО "МДУ ім. Н.П. Огарьова, Росія

Толбатов Андрій Володимирович, кандидат технічних наук, доцент, Сумський національний аграрний університет, Україна

Тонков Євген Євгенович, доктор юридичних наук, професор, Юридичний інститут Національного дослідницького університету «Білгородський державний університет», Росія

Тригуб Петро Микитович, доктор історичних наук, професор, Україна

Тунгушбаєва Зіна Байбагуєвна, доктор біологічних наук, Казахський Національний Педагогічний Університет імені Абая, Казахстан

Устенко Сергій Анатолійович, доктор технічних наук, доцент, Миколаївський державний університет ім.В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО, Україна

Фатєєва Надія Михайлівна, доктор біологічних наук, професор, Тюменський державний університет, Росія

Фатихова Алевтина Леонтіївна, доктор педагогічних наук, доцент, Башкирська державний Університет (Стерлітамакський філія), Росія

Федоришин Дмитро Дмитрович, доктор геолого-мінералогічних наук, професор, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Україна

Федотова Галина Олександрівна, доктор педагогічних наук, професор, Новгородський державний університет, Росія

Федяніна Людмила Миколаївна, доктор медичних наук, професор, Далекосхідний федеральний університет, Росія

Хабібуллін Рифат Абдулхакович, доктор технічних наук, професор, Казанський (Приволзький) федеральний університет, Росія

Ходакова Ніна Павлівна, доктор педагогічних наук, доцент, Московський міський педагогічний університет, Росія

Хребіна Світлана Володимирівна, доктор психологічних наук, професор, П'ятигорський державний лінгвістичний університет, Росія

Червоний Іван Федорович, доктор технічних наук, професор, Запорізька державна інженерна академія, Україна

Чигиринська Наталія Вячеславівна, доктор педагогічних наук, професор, Волгоградський державний технічний університет, Росія

Чурекова Тетяна Михайлівна, доктор педагогічних наук, професор, Росія

Шайко-Шайковський Олександр Геннадійович, доктор технічних наук, професор, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, Україна

Шаповалов Валентин Валерійович, доктор фармацевтичних наук, професор, Харківська медична академія післядипломної освіти, Україна

Шаповалов Валерій Володимирович, доктор фармацевтичних наук, професор, Харківська обласна державна адміністрація, Україна

Шаповалова Вікторія Олексіївна, доктор фармацевтичних наук, професор, Харківська медична академія післядипломної освіти, Україна

Шарага Василь Андрійович, доктор хімічних наук, доцент, Бельський державний університет "Аліку Руссо", Молдова

Шевченко Лариса Василівна, доктор ветеринарних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Шепітько Валерій Юрійович, доктор юридичних наук, професор, Національний юридичний університету імені Ярослава Мудрого, Україна

Шибєв Олександр Григорович, доктор технічних наук, професор, Одеський національний морський університет, Україна

Шишка Роман Богданович, доктор юридичних наук, професор, Національний авіаційний університет, Україна

Щербань Ігор Васильович, доктор технічних наук, доцент, Росія

Елєзовіч М. Далібор, доктор історичних наук, доцент, Приштинський університет, К. Мітровіца, Сербія

Яровенко Василь Васильович, доктор юридичних наук, професор, Морський державний університет імені адмірала Г.І. Невельського, Росія

Яценко Олександр Володимирович, професор, Інститут морегосподарства і підприємництва, Україна

Editorial board

- Averchenkov Vladimir Ivanovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Bryansk State Technical University, Russia
- Angelova Polyana Georgieva, Doctor of Economic Sciences, Professor, Economic Academy, D. A. Tsenova, Svishtov, Bulgaria, Bulgaria
- Animica Evgenij Georgievich, Doctor of Geographical Sciences, Professor, Ural State University of Economics, Russia
- Antonov Valerij Nikolaevich, Doctor of Technical Sciences, Professor, National Technical University of Ukraine "Kiev Polytechnic Institute", Ukraine
- Antrapceva Nadezhda Mihajlovna, Doctor of Chemical Sciences, Professor, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine
- Ahmadiev Gabdulhat Malikovich, Doctor of Veterinary Sciences, Professor, Kazan (Volga) Federal University, Russia
- Bazheva Rima Chamalovna, Doctor of Chemical Sciences, Professor, Kabardino-Balkarian State University named after H.M. Berbekov, Russia
- Batyrgareeva Vladislava Stanislavovna, Doctor of Law, Research Institute for the Study of Crime Problems named after academician V.V. Stashisa NAPRN of Ukraine, Ukraine
- Bezdenzhnyh Tatyana Ivanovna, Doctor of Economic Sciences, Professor, St. Petersburg State University of Economics, Russia
- Blatov Igor Anatolevich, Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Professor, Volga State University of Telecommunications and Informatics, Russia
- Burda Aleksey Grigorevich, Doctor of Economic Sciences, Professor, Kuban State Agrarian University, Russia
- Buharina Irina Leonidovna, Doctor of Biological Sciences, Professor, Udmurt State University, Russia
- Bushueva Inna Vladimirovna, Doctor of Pharmaceutical Sciences, Professor, Zaporizhzhya State Medical University, Ukraine
- Bykov Yuriy Aleksandrovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Moscow State University of Railway Engineering, Russia
- Velichko Stepan Petrovich, Doctor of Education, Professor, Kirovograd State Pedagogical University named after Vladimir Vinnichenko, Ukraine
- Vizir Vadim Anatolevich, Doctor of Medical Sciences, Professor, Zaporizhzhya State Medical University, Ukraine
- Vozhegova Raisa Anatolevna, Doctor of Agricultural Sciences, Professor, Institute of Irrigated Agriculture of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, Ukraine
- Volgireva Galina Pavlovna, Candidate of Historical Sciences, assistant professor, Perm State University, Russia
- Voloh Dmitriy Stepanovich, Doctor of Pharmaceutical Sciences, Professor, A.A. National Medical University Pilgrim, Ukraine
- Vorozhbitova Aleksandra Anatolevna, Doctor of Philology, Professor, Sochi State University, Russia
- Gavrilenko Nataliya Nikolaevna, Doctor of Education, assistant professor, Peoples' Friendship University of Russia, Russia
- Georgievskij Gennadiy Viktorovich, Doctor of Pharmaceutical Sciences, senior scientific employee, SE "Ukrainian Scientific Pharmacopoeia Center for the Quality of Medicines", Ukraine
- Getman Anatolij Pavlovich, Doctor of Law, Professor, National Law University named after Yaroslav the Wise, Ukraine
- Gilev Gennadiy Andreevich, Doctor of Education, Professor, Moscow State Industrial University, Russia
- Goncharuk Sergej Mironovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Russia
- Granovskaya Lyudmila Nikolaevna, Doctor of Economic Sciences, Professor, Kherson State Agrarian University, Ukraine
- Grebneva Nadezhda Nikolaevna, Doctor of Biological Sciences, Professor, Russia
- Grizodub Aleksandr Ivanovich, Doctor of Chemical Sciences, Professor, SE "Ukrainian Scientific Center for the Quality of Medicines", Ukraine
- Gricenko Svetlana Anatolevna, Doctor of Biological Sciences, assistant professor, Ural State Academy of Veterinary Medicine, Russia
- Gudzenko Aleksandr Pavlovich, Doctor of Pharmaceutical Sciences, Professor, Lugansk State Medical University, Ukraine
- Demidova V.G., candidate of pedagogical sciences, assistant professor, Ukraine
- Denisov Sergej Aleksandrovich, Doctor of Agricultural Sciences, Professor, Russia
- Dorofeev Andrej Viktorovich, Doctor of Education, assistant professor, Bashkir State University, Russia
- Dorohina Elena Yurevna, Doctor of Economic Sciences, assistant professor, G.V. Russian University of Economics Plekhanova, Russia
- Ermagambet Bolat Toleuhanovich, Doctor of Chemical Sciences, Professor, Director of the Institute of Coal Chemistry and Technology LLP, Kazakhstan
- Zhovtonog Olga Igorevna, Doctor of Agricultural Sciences, Institute of Water Problems and Land Reclamation NAAS, Ukraine
- Zaharov Oleg Vladimirovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Saratov State Technical University, Russia
- Zubkov Ruslan Sergeevich, Doctor of Economic Sciences, assistant professor, Nikolaev Interregional Institute for Human Development of the Higher Educational Institution "University of Ukraine", Ukraine
- Irzhii Hlahula, Doctor of Geological and Mineralogical Sciences, Professor, FLKR - T. Bati University, Zlin, Czech
- Kalajda Vladimir Timofeevich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Tomsk State University, Russia
- Kalenik Tatyana Kuzminichna, Doctor of Biological Sciences, Professor, Far Eastern Federal University, Russia
- Kantarovich Yu.L., Ph.D. in History of Arts, Odessa National Music Academy, Ukraine
- Kapitanov Vasiliy Pavlovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Odessa National Maritime University, Ukraine
- Karpova Nataliya Konstantinovna, Doctor of Education, Professor, South Federal University, Russia
- Kafarskij Vladimir Ivanovich, Doctor of Law, Professor, Director of Science Center of Ukrainian Constitutionalism, Ukraine
- Kirilova Elena Viktorovna, Doctor of Technical Sciences, assistant professor, Odessa National Maritime University, Ukraine
- Kirichenko Aleksandr Anatolevich, Doctor of Law, Professor, Ukraine
- Klimova Natalya Vladimirovna, Doctor of Economic Sciences, Professor, Kuban State Agrarian University, Russia
- Knyazeva Olga Aleksandrovna, Doctor of Biological Sciences, assistant professor, Bashkir State Medical University, Russia
- Kovalenko Elena Mihajlovna, doctor of philosophical science, Professor, South Federal University, Russia
- Kovalenko Petr Ivanovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Institute of Water Problems and Land Reclamation of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, Ukraine
- Kokebaeva Gulzhauhar Kakenovna, Doctor of Historical Sciences, Professor, Al-Farabi Kazakh National University, Kazakhstan
- Kondratov Dmitriy Vyacheslavovich, Doctor of Physical and Mathematical Sciences, assistant professor, Russian Academy of National Economy and Public Administration under the President of the Russian Federation, Russia
- Kopej Bogdan Vladimirovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ukraine
- Kosenko Nadezhda Fedorovna, Doctor of Technical Sciences, assistant professor, Ivanovo State University of Chemical Technology, Russia
- Kostenko Vasiliy Ivanovich, Doctor of Agricultural Sciences, Professor, Ukraine
- Kotlyarov Vladimir Vladislavovich, Doctor of Agricultural Sciences, Professor, Kuban State Agrarian University, Russia
- Kochinev Yuriy Yurevich, Doctor of Economic Sciences, assistant professor, St. Petersburg State Polytechnic University, Russia
- Kravchuk Anna Viktorovna, Doctor of Economic Sciences, Professor, Academy of the State Prison Service, Ukraine
- Kruglov Valerij Mihajlovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Moscow State University of Railway Engineering, Russia
- Kuderin Marat Krykbaevich, Doctor of Technical Sciences, Professor, PSU named after S. Toraigyrova, Kazakhstan
- Kurmaev Petr Yurevich, Doctor of Economic Sciences, Professor, Uman State Pedagogical University named after Pavel Tychyna, Ukraine
- Kuhar Elena Vladimirovna, Doctor of Biological Sciences, assistant professor, Kazakh Agro Technical University S.Seifullina, Kazakhstan
- Lapkina Inna Aleksandrovna, Doctor of Economic Sciences, Professor, Odessa National Maritime University, Ukraine
- Latygina Natalya Anatolevna, Doctor of Political Science, Professor, Kiev National University of Trade and Economics, Ukraine
- Lebedev Anatolij Timofeevich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Stavropol State Agrarian University, Russia
- Lebedeva Larisa Aleksandrovna, candidate of psychological sciences, assistant professor, Mordovian State University, Russia
- Lipich Tamara Ivanovna, doctor of philosophical science, assistant professor, Belgorod State University, Russia
- Lomotko Denis Viktorovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Ukrainian State Academy of Railway Transport, Ukraine
- Lytkina Larisa Vladimirovna, Doctor of Philology, assistant professor, Russian Academy of National Economy and Public Administration under the President of the Russian Federation, Russia
- Lyalkina Galina Borisovna, Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Professor, Perm National Research Polytechnic University, Russia
- Majdanyuk Irina Zinovievna, doctor of philosophical science, assistant professor, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine
- Makarova Irina Viktorovna, Doctor of Technical Sciences, Professor, Kazan (Volga) Federal University, Russia
- Maksin Viktor Ivanovich, Doctor of Chemical Sciences, Professor, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine
- Malahov A.V., Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Professor, Ukraine
- Malceva Anna Vasilevna, Doctor of Sociology, assistant professor, Altai State University, Russia
- Melnik Alyona Alekseevna, Doctor of Economic Sciences, assistant professor, Kiev National University of Technology and Design, Ukraine
- Milyaeva Larisa Grigorevna, Doctor of Economic Sciences, Professor, Bysk Technological Institute (branch) "Altai State Technical University named after I.I. Polzunova", head of the department of business economics, Russia
- Mishenina Tatyana Mihajlovna, Doctor of Education, Professor, Kryvyi Rih State Pedagogical University, Ukraine
- Mogilevskaya I.M., candidate of pedagogical sciences, Professor, Ukraine

- Moisejkina Lyudmila Guchaevna, Doctor of Biological Sciences, Professor, Kalmyk State University, Russia
- Morozov Aleksej Vladimirovich, Doctor of Agricultural Sciences, Professor, Kherson State Agrarian University, Ukraine
- Morozova Tatyana Yurevna, Doctor of Technical Sciences, Professor, Moscow State University of Instrument Engineering and Computer Science, Russia
- Nefedeva Elena Eduardovna, Doctor of Biological Sciences, assistant professor, Volgograd State Technical University, Russia
- Nikolaeva Alla Dmitrievna, Doctor of Education, Professor, Northeast Federal University named after M.K. Ammosova, Russia
- Orlov Nikolaj Mihajlovich, Doctor of Science in Public Administration, assistant professor, Academy of Internal Troops of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Department of Operational Conquest of the BB, Ukraine
- Otepova Gulmira Elubaeвна, Doctor of Historical Sciences, Professor, Pavlodar State Pedagogical Institute, Kazakhstan
- Pavlenko Anatolij Mihajlovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Poltava National Technical University. Yuri Kondratyuk, Ukraine
- Parunakyan Vaagn Emilevich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Priazov State Technical University, Ukraine
- Patyka Nikolaj Vladimirovich, Doctor of Agricultural Sciences, Professor, National Scientific Center "Institute of Agriculture of NAAS", Ukraine
- Pahomova Elena Anatolevna, Doctor of Economic Sciences, assistant professor, International University of Nature, Society, and Man "Dubna", Russia
- Pachurin German Vasilevich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Nizhny Novgorod State Technical University R.E. Alekseeva, Russia
- Pershin Vladimir Fedorovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Tambov State Technical University, Russia
- Piganov Mihail Nikolaevich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Samara State Aerospace University named after academician S.P. Queen, Russia
- Polyakov Andrej Pavlovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Vinnitsa National Technical University, Ukraine
- Popov Viktor Sergeevich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Saratov State Technical University, Russia
- Popova Taisiya Georgievna, Doctor of Philology, Professor, Peoples' Friendship University of Russia, Russia
- Rastrygina Alla Nikolaevna, Doctor of Education, Professor, Kirovograd State Pedagogical University named after Vladimir Vinnichenko, I Shevchenko, Kropyvnytskyi, Ukraine
- Rebezov Maksim Borisovich, Doctor of Agricultural Sciences, Professor, Russia
- Reznikov Andrej Valentinovich, Doctor of Economic Sciences, assistant professor, Moscow State Technological University "Stankin", Russia
- Rokochinskij Anatolij Nikolaevich, Doctor of Technical Sciences, Professor, National University of Water Resources and Environmental Management, Ukraine
- Romashenko Mihail Ivanovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Institute of Water Problems and Land Reclamation of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, Ukraine
- Rylov Sergej Ivanovich, PhD in Economics, Professor, Odessa National Maritime University, Ukraine
- Saveleva Nelli Aleksandrovna, Doctor of Economic Sciences, Professor, Sochi State University, Russia
- Safarov Artur Mahmudovich, Doctor of Philology, Senior Lecturer, Russia
- Svetlov Viktor Aleksandrovich, doctor of philosophical science, Professor, Petersburg State University of Railway Engineering, Russia
- Semencov Georgij Nikiforovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ukraine
- Sentyabrev Nikolaj Nikolaevich, Doctor of Biological Sciences, Professor, Volgograd State Academy of Physical Culture, Russia
- Sidorovich Marina Mihajlovna, Doctor of Education, Professor, Kherson State University, Ukraine
- Sirota Naum Mihajlovich, Doctor of Political Science, Professor, State University of Aerospace Instrumentation, Russia
- Smirnov Evgenij Ivanovich, Doctor of Education, Professor, Yaroslavl State Pedagogical University named after K.D. Ushinsky, Russia
- Sokolova Nadezhda Gennadevna, Doctor of Economic Sciences, assistant professor, Izhevsk State Technical University, Russia
- Starodubcev Vladimir Mihajlovich, Doctor of Biological Sciences, Professor, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine
- Stegnij Vasilij Nikolaevich, Doctor of Sociology, Professor, Perm National Research Polytechnic University, Russia
- Stepenko Valerij Efremovich, Doctor of Law, assistant professor, Pacific State University, Russia
- Stovpec Oleksandr Vasilovich, Doctor of Philosophy, assistant professor, Odessa National Maritime University, Ukraine
- Stovpec Vasil Grigorovich, Candidate of Philology, assistant professor, Odessa National Maritime University, Ukraine
- Strelcova Elena Dmitrievna, Doctor of Economic Sciences, assistant professor, South Russian State Technical University (NPI), Russia
- Suhenko Yurij Grigorevich, Doctor of Technical Sciences, Professor, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine
- Suhova Mariya Gennadevna, Doctor of Geographical Sciences, assistant professor, Gorno-Altai State University, Russia
- Tarariko Yurij Aleksandrovich, Doctor of Agricultural Sciences, Professor, Ukraine
- Tarasenko Larisa Viktorovna, Doctor of Sociology, Professor, South Federal University, Russia
- Testov Boris Viktorovich, Doctor of Biological Sciences, Professor, Tobolsk Integrated Scientific Station, Ural Branch of the Russian Academy of Sciences, Tobolsk, Russia
- Tokareva Natalya Gennadevna, Candidate of Medical Sciences, assistant professor, Medical Institute FSBEI HE "Moscow State University named after NP Ogarev, Russia
- Tolbatov Andrej Vladimirovich, candidate of technical sciences, assistant professor, Sumy National Agrarian University, Ukraine
- Tonkov Evgenij Evgenevich, Doctor of Law, Professor, Law Institute of the National Research University Belgorod State University, Russia
- Trigub Petr Nikitovich, Doctor of Historical Sciences, Professor, Ukraine
- Tungushbaeva Zina Bajbagusovna, Doctor of Biological Sciences, Kazakh National Pedagogical University named after Abay, Kazakhstan
- Ustenko Sergej Anatolevich, Doctor of Technical Sciences, assistant professor, Nikolaev State University named after V.O. Sukhomlinsky, Ukraine
- Fateeva Nadezhda Mihajlovna, Doctor of Biological Sciences, Professor, Tyumen State University, Russia
- Fatyhova Alevtina Leontevna, Doctor of Education, assistant professor, Bashkir State University (Sterlitamak branch), Russia
- Fedorishin Dmitro Dmitrovich, Doctor of Geological and Mineralogical Sciences, Professor, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ukraine
- Fedotova Galina Aleksandrovna, Doctor of Education, Professor, Novgorod State University, Russia
- Fedyanina Lyudmila Nikolaevna, Doctor of Medical Sciences, Professor, Far Eastern Federal University, Russia
- Habibullin Rifat Gabdulhakovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Kazan (Volga) Federal University, Russia
- Hodakova Nina Pavlovna, Doctor of Education, assistant professor, Moscow City Pedagogical University, Russia
- Hrebina Svetlana Vladimirovna, Doctor of Psychology, Professor, Pyatigorsk State Linguistic University, Russia
- Chervonyj Ivan Fedorovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Zaporizhzhya State Engineering Academy, Ukraine
- Chigirinskaya Natalya Vyacheslavovna, Doctor of Education, Professor, Volgograd State Technical University, Russia
- Churekova Tatyana Mihajlovna, Doctor of Education, Professor, Russia
- Shajko-Shajkovskij Aleksandr Gennadevich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Chernivtsi National University. Y. Fedkovich, Ukraine
- Shapovalov Valentin Valerevich, Doctor of Pharmaceutical Sciences, Professor, Kharkov Medical Academy of Postgraduate Education, Ukraine
- Shapovalov Valerij Vladimirovich, Doctor of Pharmaceutical Sciences, Professor, Kharkiv Regional State Administration, Ukraine
- Shapovalova Viktoriya Alekseevna, Doctor of Pharmaceutical Sciences, Professor, Kharkov Medical Academy of Postgraduate Education, Ukraine
- Sharagov Vasilij Andreevich, Doctor of Chemical Sciences, assistant professor, Balti State University "Alecu Russo", Moldova
- Shevchenko Larisa Vasilevna, Doctor of Veterinary Sciences, Professor, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine
- Shepitko Valerij Yurevich, Doctor of Law, Professor, National Law University named after Yaroslav the Wise, Ukraine
- Shibaev Aleksandr Grigorevich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Odessa National Maritime University, Ukraine
- Shishka Roman Bogdanovich, Doctor of Law, Professor, National Aviation University, Ukraine
- Sherban Igor Vasilevich, Doctor of Technical Sciences, assistant professor, Russia
- Elezovich M. Dalibor, Doctor of Historical Sciences, assistant professor, Pristina University. K. Mitrovica, Serbia
- Yarovenko Vasilij Vasilevich, Doctor of Law, Professor, Admiral G.I. Maritine State University Nevelsky, Russia
- Yacenko Aleksandr Vladimirovich, Professor, Institute of Maritime Economics and Entrepreneurship, Scientific Research Design Institute of the Marine Fleet of Ukraine, Ukraine

О журнале О журнале

Международный научный периодический журнал "*Modern Scientific Researches*" получил большое признание среди отечественных и зарубежных интеллектуалов. Сегодня в журнале публикуются авторы из России, Украины, Молдовы, Казахстана, Беларуси, Чехии, Болгарии, Литвы, Польши и других государств.

Учрежден в 2017 году. Периодичность выхода: 4 раза в год.

Основными целями журнала являются:

- содействие обмену знаниями в научном сообществе;
- помощь молодым ученым в информировании научной общественности об их научных достижениях;
- создание основы для инноваций и новых научных подходов, а также открытий в неизвестных областях;
- содействие объединению профессиональных научных сил и формирование нового поколения ученых-специалистов в разных сферах.

Журнал целенаправленно знакомит читателя с оригинальными исследованиями авторов в различных областях науки, лучшими образцами научной публицистики.

Публикации журнала предназначены для широкой читательской аудитории – всех тех, кто любит науку. Материалы, публикуемые в журнале, отражают актуальные проблемы и затрагивают интересы всей общественности.

Каждая статья журнала включает обобщающую информацию на английском языке.

Журнал зарегистрирован в INDEXCOPERNICUS.

Про журнал

Міжнародний науковий періодичний журнал "*Modern Scientific Researches*" отримав велике визнання серед вітчизняних і зарубіжних інтелектуалів. Сьогодні в журналі публікуються автори з Росії, України, Молдови, Казахстану, Білорусі, Чехії, Болгарії, Литви, Польщі та інших держав.

Дата заснування в 2018 році. Періодичність виходу: 4 рази на рік

Основними цілями журналу є:

- сприяння обміну знаннями в науковому співтоваристві;
- допомога молодим вченим в інформуванні наукової громадськості про їх наукові досягнення;
- створення основи для інновацій і нових наукових підходів, а також відкриттів в невідомих областях;
- сприяння об'єднанню фахових наукових сил і формування нового покоління вчених-фахівців в різних сферах.

Журнал цілеспрямовано знайомить читача з оригінальними дослідженнями авторів в різних областях науки, кращими зразками наукової публіцистики.

Публікації журналу призначені для широкої читачької аудиторії - усіх тих, хто любить науку. Матеріали, що публікуються в журналі, відображають актуальні проблеми і зачіпають інтереси всієї громадськості.

Кожна стаття журналу включає узагальнюючу інформацію англійською мовою.

Журнал зареєстрований в INDEXCOPERNICUS.

About the journal

The International Scientific Periodical Journal "*Modern Scientific Researches*" has gained considerable recognition among domestic and foreign researchers and scholars. Today, the journal publishes authors from Russia, Ukraine, Moldova, Kazakhstan, Belarus, Czech Republic, Bulgaria, Lithuania, Poland and other countries.

Journal Established in 2018. Periodicity of publication: quarterly

The journal activity is driven by the following objectives:

- Broadcasting young researchers and scholars outcomes to wide scientific audience
- Fostering knowledge exchange in scientific community
- Promotion of the unification in scientific approach
- Creation of basis for innovation and new scientific approaches as well as discoveries in unknown domains

The journal purposefully acquaints the reader with the original research of authors in various fields of science, the best examples of scientific journalism.

Publications of the journal are intended for a wide readership - all those who love science. The materials published in the journal reflect current problems and affect the interests of the entire public.

Each article in the journal includes general information in English.

The journal is registered in the INDEXCOPERNICUS.

Требования к статьям

Статьи должны соответствовать тематическому профилю журнала, отвечать международным стандартам научных публикаций и быть оформленными в соответствии с установленными правилами. Они также должны представлять собой изложение результатов оригинального авторского научного исследования, быть вписанными в контекст отечественных и зарубежных исследований по этой тематике, отражать умение автора свободно ориентироваться в существующем библиографическом контексте по затрагиваемым проблемам и адекватно применять общепринятую методологию постановки и решения научных задач.

Все тексты должны быть написаны литературным языком, отредактированы и соответствовать научному стилю речи. Некорректность подбора и недостоверность приводимых авторами фактов, цитат, статистических и социологических данных, имен собственных, географических названий и прочих сведений может стать причиной отклонения присланного материала (в том числе – на этапе регистрации).

Все таблицы и рисунки в статье должны быть пронумерованы, иметь заголовки и ссылки в тексте. Если данные заимствованы из другого источника, на него должна быть дана библиографическая ссылка в виде примечания.

Название статьи, ФИО авторов, учебные заведения (кроме основного языка текста) должны быть представлены и на английском языке.

Статьи должны сопровождаться аннотацией и ключевыми словами на языке основного текста и обязательно на английском языке. Аннотация должна быть выполнена в форме краткого текста, который раскрывает цель и задачи работы, ее структуру и основные полученные выводы. Аннотация представляет собой самостоятельный аналитический текст и должна давать адекватное представление о проведенном исследовании без необходимости обращения к статье. Аннотация на английском (Abstract) должна быть написана грамотным академическим языком.

Приветствуется наличие УДК, ББК, а также (для статей по Экономике) код JEL (<https://www.aeaweb.org/jel/guide/jel.php>)

Принятие материала к рассмотрению не является гарантией его публикации. Зарегистрированные статьи рассматриваются редакцией и при формальном и содержательном соответствии требованиям журнала направляются на экспертное рецензирование, в том числе через открытое обсуждение с помощью веб-ресурса www.sworld.education.

В журнале могут быть размещены только ранее неопубликованные материалы.

Вимоги до статей

Статті повинні відповідати тематичному профілю журналу, відповідати міжнародним стандартам наукових публікацій і бути оформленими відповідно до встановлених правил. Вони також повинні представляти собою виклад результатів оригінального авторського наукового дослідження, бути вписаними в контекст вітчизняних і зарубіжних досліджень з цієї тематики, відображати вміння автора вільно орієнтуватися в існуючому бібліографічному контексті по піднятим проблемам і адекватно застосовувати загальноприйняту методологію постановки і вирішення наукових завдань.

Всі тексти повинні бути написані літературною мовою, відредаговані і відповідати науковому стилю мовлення.

Некоректність підбору і недостоірність наведених авторами фактів, цитат, статистичних та соціологічних даних, власних імен, географічних назв та інших відомостей може стати причиною відхилення надісланого матеріалу (в тому числі - на етапі реєстрації).

Всі таблиці і рисунки в статті повинні бути пронумеровані, мати заголовки і посилання в тексті. Якщо дані запозичені з іншого джерела, на нього повинні бути бібліографічні посилання у вигляді примітки.

Назва статті, ПІБ авторів, навчальні заклади (крім основної мови тексту) повинні бути представлені і на англійській мові.

Статті повинні супроводжуватися анотацією та ключовими словами на мові основного тексту і обов'язково англійською мовою. Анотація повинна бути виконана у формі короткого тексту, який розкриває мету і завдання роботи, її структуру та основні отримані висновки. Анотація представляє собою самостійний аналітичний текст і повинна давати адекватне уявлення про проведене дослідження без необхідності звернення до статті. Анотація англійською (Abstract) повинна бути написана грамотною академічною мовою.

Заохочується наявність УДК, ББК, а також (для статей по Економіці) код JEL (<https://www.aeaweb.org/jel/guide/jel.php>)

Ухвалення матеріалу до розгляду не є гарантією його публікації. Зареєстровані статті розглядаються редакцією і при формальному і змістовному відповідно до вимог журналу направляються на експертне рецензування, в тому числі через відкрите обговорення за допомогою веб-ресурсу www.sworld.education.

У журналі можуть бути розміщені тільки раніше неопубліковані матеріали.

Requirements for articles

Articles should correspond to the thematic profile of the journal, meet international standards of scientific publications and be formalized in accordance with established rules. They should also be a presentation of the results of the original author's scientific research, be inscribed in the context of domestic and foreign research on this topic, reflect the author's ability to freely navigate in the existing bibliographic context on the problems involved and adequately apply the generally accepted methodology of setting and solving scientific problems.

All texts should be written in literary language, edited and conform to the scientific style of speech. Incorrect selection and unreliability of the facts, quotations, statistical and sociological data, names of own, geographical names and other information cited by the authors can cause the rejection of the submitted material (including at the registration stage).

All tables and figures in the article should be numbered, have headings and links in the text. If the data is borrowed from another source, a bibliographic reference should be given to it in the form of a note.

The title of the article, the full names of authors, educational institutions (except the main text language) should be presented in English.

Articles should be accompanied by an annotation and key words in the language of the main text and must be in English. The abstract should be made in the form of a short text that reveals the purpose and objectives of the work, its structure and main findings. The abstract is an independent analytical text and should give an adequate idea of the research conducted without the need to refer to the article. Abstract in English (Abstract) should be written in a competent academic language.

The presence of UDC, BBK

Acceptance of the material for consideration is not a guarantee of its publication. Registered articles are reviewed by the editorial staff and, when formally and in substance, the requirements of the journal are sent to peer review, including through an open discussion using the web resource www.sworld.education

Only previously unpublished materials can be posted in the journal.

Положение об этике публикации научных данных и ее нарушениях

Редакция журнала осознает тот факт, что в академическом сообществе достаточно широко распространены случаи нарушения этики публикации научных исследований. В качестве наиболее заметных и вопиющих можно выделить плагиат, направление в журнал ранее опубликованных материалов, незаконное присвоение результатов чужих научных исследований, а также фальсификацию данных. Мы выступаем против подобных практик.

Редакция убеждена в том, что нарушения авторских прав и моральных норм не только неприемлемы с этической точки зрения, но и служат преградой на пути развития научного знания. Потому мы полагаем, что борьба с этими явлениями должна стать целью и результатом совместных усилий наших авторов, редакторов, рецензентов, читателей и всего академического сообщества. Мы призываем всех заинтересованных лиц сотрудничать и участвовать в обмене информацией в целях борьбы с нарушением этики публикации научных исследований.

Со своей стороны редакция готова приложить все усилия к выявлению и пресечению подобных неприемлемых практик. Мы обещаем принимать соответствующие меры, а также обращать пристальное внимание на любую предоставленную нам информацию, которая будет свидетельствовать о неэтичном поведении того или иного автора.

Обнаружение нарушений этики влечет за собой отказ в публикации. Если будет выявлено, что статья содержит откровенную клевету, нарушает законодательство или нормы авторского права, то редакция считает себя обязанной удалить ее с веб-ресурса и из баз цитирования. Подобные крайние меры могут быть применены исключительно при соблюдении максимальной открытости и публичности.

Положення про етику публікації наукових даних і її порушеннях

Редакція журналу усвідомлює той факт, що в академічній спільноті досить широко поширені випадки порушення етики публікації наукових досліджень. В якості найбільш помітних можна виділити плагиат, відправлення в журнал раніше опублікованих матеріалів, незаконне привласнення результатів чужих наукових досліджень, а також фальсифікацію даних. Ми виступаємо проти подібних практик.

Редакція переконана в тому, що порушення авторських прав і моральних норм не тільки неприйнятні з етичної точки зору, але і служать перешкодою на шляху розвитку наукового знання. Тому ми вважаємо, що боротьба з цими явищами повинна стати метою і результатом спільних зусиль наших авторів, редакторів, рецензентів, читачів і усієї академічної спільноти. Ми закликаємо всіх зацікавлених осіб співпрацювати і брати участь в обміні інформацією з метою боротьби з порушенням етики публікації наукових досліджень.

Зі свого боку редакція готова докласти всіх зусиль до виявлення та припинення подібних неприйнятних практик. Ми обіцяємо вживати відповідних заходів, а також звертати пильну увагу на будь-яку надану нам інформацію, яка буде свідчити про неетичну поведінку того чи іншого автора.

Виявлення порушень етики тягне за собою відмову в публікації. Якщо буде виявлено, що стаття містить відвертий наклеп, порушує законодавство або норми авторського права, то редакція вважає себе зобов'язаною видалити її з веб-ресурсу і з баз цитування. Подібні крайні заходи можуть бути застосовані виключно при дотриманні максимальної відкритості і публічності.

Regulations on the ethics of publication of scientific data and its violations

The editors of the journal are aware of the fact that in the academic community there are quite widespread cases of violation of the ethics of the publication of scientific research. As the most notable and egregious, one can single out plagiarism, the posting of previously published materials, the misappropriation of the results of foreign scientific research, and falsification of data. We oppose such practices.

The editors are convinced that violations of copyrights and moral norms are not only ethically unacceptable, but also serve as a barrier to the development of scientific knowledge. Therefore, we believe that the fight against these phenomena should become the goal and the result of joint efforts of our authors, editors, reviewers, readers and the entire academic community. We encourage all stakeholders to cooperate and participate in the exchange of information in order to combat the violation of the ethics of publication of scientific research.

For its part, the editors are ready to make every effort to identify and suppress such unacceptable practices. We promise to take appropriate measures, as well as pay close attention to any information provided to us, which will indicate unethical behavior of one or another author.

Detection of ethical violations entails refusal to publish. If it is revealed that the article contains outright slander, violates the law or copyright rules, the editorial board considers itself obliged to remove it from the web resource and from the citation bases. Such extreme measures can be applied only with maximum openness and publicity.

УДК [556.324:532.54]:51.001.57

**DEFINITION OF FILTRATION SOILS PROPERTIES
OF TECHNOGENIC DEPOSITS****ВИЗНАЧЕННЯ ФІЛЬТРАЦІЙНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ҐРУНТІВ ТЕХНОГЕННИХ
РОДОВИЩ****Dziuba S.V. / Дзюба С.В.***k.t.s., sen. res. / к.т.н., с.н.с.*

ORCID: 0000-0002-3139-2989

Diakun I.L. / Дякун І.Л.*k.t.s. / к.т.н.*

ORCID: 0000-0002-4425-880X

Kyrychko S.N. / Киричко С.Н.*k.t.s. / к.т.н.**Institute of Geotechnical Mechanics named by N. Poljakov
of National Academy of Sciences of Ukraine, Dnipro, 2A Simferopolskya Ave, 49005**Институт геотехнической механики им. Н.С.Полякова
Национальной академии наук Украины, Днепр, Симферопольская, 2а, 49005*

Анотація. Розробка родовищ корисних копалин включає в себе можливість рекультивації земель, які відведені на розвиток інфраструктурних геотехнічних систем, для підтримки стійкості технологій переробки мінеральної сировини з урахуванням вимог екологічної безпеки прилеглих територій. У статті розглянуто можливі варіанти визначення фільтраційних властивостей ґрунтів поблизу відвалів і шламосховищ для оцінки характеристик водопроникності з метою проведення циклів робіт по відновленню порушених земель і повернення їх в сільське господарство. Отримані в статті залежності дозволяють оцінити параметри одновимірної фільтрації вертикальних елементів шару при визначенні напору і швидкості рідини в осаді і фільтрувальної перегородки, що дає можливість зробити якісні висновки про вплив різних параметрів на процес фільтрації в ґрунтах.

Ключові слова: техногенні родовища, фільтраційні властивості, ґрунти, нестислива рідина, розподіл напору і швидкості, вільна поверхня

На сьогоднішній день на території України розвідано близько 3 тис. родовищ корисних копалин, з яких понад 400 родовищ розробляються відкритим способом. Такі родовища характеризуються інтенсивним фактором техногенного перетворення навколишнього середовища в результаті відчуження і порушення земель на великих площах зі збільшенням екологічного навантаження на прилеглі території. В даний час рекультивації земель приділяється особлива увага, оскільки щорічно відбувається значне скорочення земель сільськогосподарського призначення. Одним з найбільших об'єктів, в практиці рекультивації земель, є відвал гірничо-збагачувального переділу, який складений породами з різко вираженими токсичними властивостями. Проблема рекультивації таких відвалів актуальна для багатьох країн світу. Найбільш ефективним способом рекультивації таких техногенних родовищ є технологія розкривних робіт, а саме, закладка токсичних порід в основи відвалів або перекриття їх шаром потенційно родючих ґрунтів.

Ефективність відновлення порушених гірничими роботами територій поблизу родовищ мінеральної сировини, крім того, залежить від

гідрогеологічних умов, що пов'язано зі складною структурно-геологічною будовою ґрунтів і гірських порід. Проведення цільових робіт, що пов'язані з відновленням порушених гірничими роботами територій, залежить від попередньої оцінки ступеня гідрогеологічної обстановки в ґрунтах техногенних родовищ. При класифікації ділянок техногенних родовищ однією з головних умов є аналіз гідрогеологічної обстановки з урахуванням умов обводненості [1, 2]. Показники умов обводненості залежать від ряду основних природних і технологічних параметрів: коефіцієнта фільтрації водовміщуючої товщі, коефіцієнтів гравітаційної і пружної водовіддачі ґрунтів; геометричних розмірів гірничої виробки, часу проходки або відпрацювання ділянок; глибин зон регіональної тріщинуватості, глибини залягання гірничої виробки; початкового напору; умов на зовнішніх межах і т.д.

Формування техногенного режиму підземних вод і підвищення водопритоків при відновленні територій, що порушені веденням гірничих робіт, а також поблизу відвалів і шламовідстійників обумовлено переважно наявністю піщаних шарів, які гідравлічно пов'язані з водоносними горизонтами [3]. Для оцінки параметрів технологій розробки техногенних родовищ піскові шари з урахуванням їх фільтраційних властивостей і значної потужності впливають на неоднозначність при визначенні вихідних даних. З гідродинамічної точки зору, дані піскові шари можна описати як граничну умову першого роду, а саме відповідає припущенням про те, що за рахунок вугільних ціликів, які примикають до піщаника, відбувається істотне зменшення водопритоку до гірничих виробок і зниження навантаження на гідросферу.

На аналіз закономірностей режимів водонасичення ґрунтів, пісковиків, ґрунтових вод і водоносних горизонтів, а також на формування їх режимів в основному впливають геофільтраційні властивості. Для класифікації схем фільтраційних властивостей ґрунтів визначальні фактори залежать від основних елементів зони активного водообміну. Як правило, при розгляді фільтраційних властивостей виділяють три зони. Перша зона насичення - зона, в межах якої повсюдно порова рідина утворює безперервну фазу. При цьому в даній зоні спостерігається безперервна передача гідростатичного тиску у всіх точках, а ґрунти містять великий об'єм повітря, який не утворює безперервної фази. До другої зони відносять зону аерації, в якій повітря пов'язане з атмосферою і утворює самотійну фазу, а характер передачі гідростатичного тиску всередині порової рідини визначається ступенем водонасичення ґрунтів і гірських порід. Між двома цими зонами розташовується капілярна зона, в якій рідина утворює безперервну фазу з гідростатичним тиском менше атмосферного.

Для оцінки параметрів фільтраційних властивостей ґрунтів прийнято, що верхньою межею зони насичення є вільна поверхня рівнів ґрунтового водоносного горизонту - депресійна поверхня, на якій гідростатичний тиск дорівнює нулю. Критеріями в даному випадку виступають характер водонасичення і гідростатичний тиск. В межах зони насичення виділяють водоносні горизонти, які відрізняються від контактуючих з ними водотривких комплексів більшою проникністю, в межах яких також виділяють водоносні

пласти, що представляють собою основний елемент гідродинамічного розподілу по щільності в розрахунковій геофільтраційній схемі.

При проектуванні напірної гідротехнічної споруди основними вихідними даними є показники фільтраційних властивостей ґрунтів. Дані параметри використовуються також і для розрахунку конструкції водотривкого елемента, і для оцінки фільтраційних витоків, швидкості консолідації ґрунту в основі.

Таким чином, удосконалення методів визначення водопроникності та місцевої фільтраційної міцності ґрунтів є актуальною задачею для розвитку геотехнічних інфраструктурних систем з урахуванням розрахунку ризиків впливу гірничих підприємств на екологію навколишнього середовища.

При розгляді режимів фільтрації в техногенних родовищах, що утворені відвалами продуктів переробки збагачувального переділу, в нерухомій системі координат zox припускаємо стаціонарними, так як витрата суміші і концентрація твердих частинок в суміші протягом тривалого проміжку часу не змінюються.

Зі збільшенням ξ рівень депресії знижується, при цьому напір в точках і кінематична гранична умова поверхні депресії визначаються з виразів:

$$h = H + \frac{Pa}{\rho g}, \quad V_n = m'u_n. \quad (1)$$

У цьому випадку форма поверхні депресії залишається незмінною, а компоненти швидкості фільтрації V_x і V_z залежать від змінних ξ , z . При цьому рівняння фільтрації нестисливої рідини мають вигляд:

$$U_0 \frac{\partial V_x}{\partial \xi} + \frac{g}{k} V_x = -g \frac{\partial h}{\partial \xi}, \quad (2)$$

$$U_0 \frac{\partial V_z}{\partial \xi} + \frac{g}{k} V_z = -g \frac{\partial h}{\partial z}. \quad (3)$$

Рівняння, яке описує напір h , що є гармонійною функцією від змінних x , z визначається за формулою

$$\frac{\partial^2 h}{\partial x^2} + \frac{\partial^2 h}{\partial z^2} = 0, \quad (4)$$

де форма вільної поверхні $z = H(\xi)$ не залежить від часу.

В даний час отримати точне рішення задачі для системи (2) - (4) з нелінійними умовами (1) на вільній межі нездійснено навіть для стаціонарного режиму. Однак, з огляду на те, що масштаб області фільтрації по осі z (товщина H_0) набагато менше масштабу по осі x (довжина l), тобто $H_0/l = \varepsilon \ll 1$, то відношення

$$\frac{\partial h}{\partial \xi} / \frac{\partial h}{\partial z} \sim \varepsilon. \quad (6)$$

При цьому поздовжній градієнт $\partial h / \partial \xi$ набагато менше, ніж поперечний $\partial h / \partial z$, а компонента швидкості V_x набагато менше, ніж V_z

$$V_x / V_z \sim \varepsilon. \quad (7)$$

Запропоновані співвідношення дозволяють скласти наступний алгоритм наближеного розв'язання поставленої задачі.

З огляду на оцінки (6) і (7) в першому наближенні нехтуємо позовжнім градієнтом $\partial h / \partial \xi$, а також швидкістю V_x . В цьому випадку з

$$\frac{\partial V_x}{\partial x} + \frac{\partial V_z}{\partial z} = 0 \quad (8)$$

випливає, що

$$\frac{\partial V_z}{\partial z} = 0. \quad (9)$$

В такому випадку, компонента швидкості V_z не залежить від z , а змінюється тільки від часу.

При аналізі системи рівнянь (3), (9) зазначено, що в прийнятому наближенні кожний рухомий вертикальний елемент осаду в відвалі поводить незалежно від сусідніх елементів і перебуває в умовах одновимірної фільтрації уздовж осі z .

Розглянемо одновимірну фільтрацію в елементі, який пов'язаний з рухомою системою координат zox (рис. 1).

Як видно з рисунка 1, елемент складається з шару відфільтрованого продукту 1, шару невідфільтрованого продукту 2 і шару фільтрувальної перегородки товщиною δ .

У рухомій системі процес фільтрування є нестационарним, і висота рівня вільної поверхні змінюється з часом $z = H(t)$.

У рухомій системі процес фільтрування є нестационарним, і висота рівня вільної поверхні змінюється з часом $z = H(t)$.

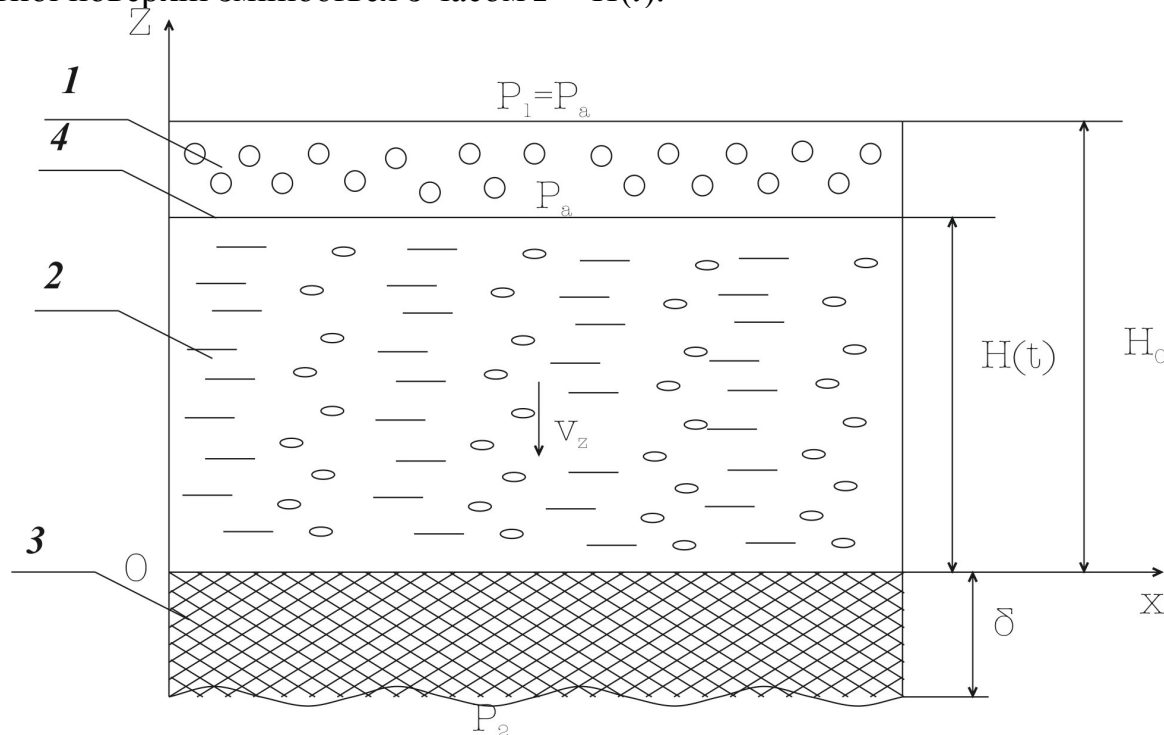

Рисунок 1 - Схема фільтрації в рухомому елементі:

1 – зневоднений продукт; 2 – згущений невідфільтрований продукт;
3 – фільтрувальна перегородка (елемент стрічки); 4 - рухома вільна поверхня

Із системи рівнянь (3) і (9) випливає, що при постійному по висоті коефіцієнті фільтрації напір є лінійною функцією від координати z . Позначимо коефіцієнт фільтрації для шару концентрату через k_1 , а для фільтрувальної перегородки через k_2 . Тоді напір всередині шару визначається за формулою

$$h_1 = a_1 + b_1 z, \quad (10)$$

а напір всередині перегородки

$$h_2 = a_2 + b_2 z, \quad (11)$$

де величини a_1 , b_1 , a_2 і b_2 – невідомі функції від часу, які визначаються за наступними умовами:

а) над вільною поверхнею $z = H(t)$ тиск дорівнює атмосферному

$$h_1 = a_1 + b_1 z \Big|_{z=H(t)} = H + \frac{p_1}{\rho g}; \quad (12)$$

б) під фільтрувальною перегородкою тиск дорівнює тиску нижнього шару

$$h_2 = a_2 + b_2 z \Big|_{z=-\delta} = -\delta + \frac{p_2}{\rho g}; \quad (13)$$

в) на межі контакту шару з фільтрувальною перегородкою $z = 0$ тиск неперервний

$$h_1 \Big|_{z=0} = h_2 \Big|_{z=0}; \quad (14)$$

г) за умовою нестисливості (9) величина швидкості V_z всередині шару і фільтрувальної перегородки однакова

$$V_{z1}(t) = V_{z2}(t). \quad (15)$$

Застосовуючи умови (12), (13) і (14) отримаємо відповідно рівності

$$a_1 + b_1 H = H(t) + \frac{p_1}{\gamma}; \quad a_2 - b_2 \delta = -\delta + \frac{p_2}{\gamma}; \quad a_1 = a_2. \quad (16)$$

Для застосування умови (15), спочатку знайдемо вирази для швидкостей V_z . Для цього, з урахуванням формул (3), (10) і (11) для шару і фільтрувальної перегородки маємо рівняння

$$\frac{\partial V_{z1,2}}{\partial t} + \frac{g}{k_{1,2}} V_{z1,2} = -g b_{1,2}, \quad (17)$$

при початковій умові

$$V_z \Big|_{t=0} = 0, \quad (18)$$

отримаємо

$$V_{z1} = -g \exp(-gt/k_1) \int_0^t b_1(\tau) \exp(g\tau/k_1) d\tau, \quad V_{z2} = -g \exp(-gt/k_2) \int_0^t b_2(\tau) \exp(g\tau/k_2) d\tau. \quad (19)$$

Умова (15) з урахуванням виразу (18) дозволяє отримати

$$\dot{b}_2 - \dot{b}_1 = g \left(\frac{b_1}{k_2} - \frac{b_2}{k_1} \right). \quad (20)$$

З урахуванням рівності (16) отримаємо

$$b_1 H + b_2 \delta = H + \delta + \frac{p_1 - p_2}{\gamma}, \quad (21)$$

звідки

$$\dot{b}_1 H + \dot{b}_2 \delta = \dot{H}(1 - b_1). \quad (22)$$

З отриманих виразів (20) і (22) отримаємо систему диференціальних рівнянь для визначення b_1 і b_2

$$\dot{b}_1(H + \delta) = \dot{H}(1 - b_1) - g\delta \left(\frac{b_1}{k_2} - \frac{b_2}{k_1} \right), \quad (23)$$

$$\dot{b}_2(H + \delta) = \dot{H}(1 - b_1) + gH \left(\frac{b_1}{k_2} - \frac{b_2}{k_1} \right). \quad (24)$$

Початкові умови для системи (23), (24) визначаються з рівності (21) при $t = 0$

$$b_1(0)H_0 + b_2(0)\delta = H_0 + \delta + \frac{p_1 - p_2}{\gamma}, \quad (25)$$

і рівняння (17), яке при $t = 0$ з урахуванням (15) і (18) дозволяє отримати, що $b_1(0) = b_2(0)$, звідки

$$b_1(0) = b_2(0) = \frac{H_0 + \delta + \frac{p_1 - p_2}{\gamma}}{H_0 + \delta}. \quad (26)$$

Таким чином, функції $b_1(t)$ і $b_2(t)$ визначаються з рішення системи диференціальних рівнянь (23), (24) з початковими умовами (25). Особливістю цієї системи є те, що вона містить невідому висоту вільної межі $H(t)$, яка, в свою чергу, визначається з умов (1) та для випадку одновимірної фільтрації набуває вигляду

$$m' \frac{dH}{dt} = V_{z_1} \equiv -g \exp(-gt/k_1) \int_0^t b_1(\tau) \exp(g\tau/k_1) d\tau. \quad (27)$$

З урахуванням (27) отримаємо рівняння

$$\frac{d^2 H}{dt^2} + \frac{g}{k_1} \frac{dH}{dt} = -\frac{g}{m'} b_1(t) \quad (28)$$

з початковими умовами при $t = 0$

$$H = H_0; \quad \frac{dH}{dt} = 0. \quad (29)$$

Таким чином, для одновимірної фільтрації кожного вертикального елемента шару, маємо алгоритм, який дає можливість знайти такі параметри, як напір і швидкість рідини в осаді і в фільтрувальній перегородці:

- значення напорів визначаються за формулами (10) і (11), в яких функції $b_1(t)$ і $b_2(t)$ знаходяться з рішення системи диференціальних рівнянь (23) і (24) одночасно з рівнянням (28), що дає можливість визначити поточну висоту рівня

вільної поверхні;

- функції $a_1(t) = a_2(t)$ визначаються з системи рівностей (16)

$$a_1 = a_2 = H(t)(1 - b_1(t)) + \frac{p_1}{\gamma} = \delta(b_2(t) - 1) + \frac{p_2}{\gamma}; \quad (30)$$

- величина швидкості $V_z(t)$ визначається за однією з формул (19).

Замінивши у виразах t через ξ , виходячи з рівності $\xi = U_0 t$, отримаємо розподіл напору

$$h_1(\xi, z) = a_1\left(\frac{\xi}{U_0}\right) + b_1\left(\frac{\xi}{U_0}\right)z, \quad (31)$$

розподіл компоненти швидкості

$$V_z(\xi) = V_z\left(\frac{\xi}{U_0}\right), \quad (32)$$

розподіл висоти рівня вільної поверхні

$$z = H(t) = H\left(\frac{\xi}{U_0}\right) \quad (33)$$

в нерухомій системі координат $o'\xi z$.

Після того, як визначено напір $h_1(\xi, z)$, з урахуванням рівняння (2), знайдемо перше наближення для розподілу компоненти швидкостей V_x , V_z та уточнимо криву рівня вільної поверхні.

Дослідження процесів фільтрації в ґрунтових водах техногенних родовищ полягає у використанні принципів системного підходу, критерієм якого є цілісність і певна послідовність у врахуванні властивостей підземних вод і ґрунтів, а також їх взаємодії, механізмів насичення пір і руху рідини в гірських породах. Вивчення руху ґрунтових вод визначається властивостями рідини, що пов'язано безпосередньо з рухом підземних вод, встановленням різних видів зв'язків і процесів, які проявляються при цьому русі, а також закономірностей формування процесів фільтрації з урахуванням гідрогеологічних умов.

Для опису процесів фільтрації в техногенних родовищах порово-тріщинуватий простір поділяють на чотири основні класи: пористість осадових не зцементованих і слабо зцементованих порід; структурну пористість осадових порід, пов'язану з наявністю шаруватості, структурних тріщин; відносну рівномірну тріщинуватість вивітрювання; тріщинуватість тектонічну (великі тріщини) і каверзні (порожнини різної форми в вапняках).

Слід зазначити, що при визначенні фільтраційних властивостей ґрунтів в техногенних родовищах слід враховувати ще одну з головних задач, а саме гідрогеохімічну міграцію в пористому та тріщинуватому середовищах. Дана міграція являє собою фізико-хімічну форму руху рідини, при якій відбувається зміна кількості речовини в підземних водах, що обумовлено процесом масопереносу. Зміна мінералізації та складу підземних вод в техногенних родовищах визначаються фізико-хімічними параметрами в процесах фільтрації через ґрунти. Оцінка параметрів режимів гідрогеохімічної міграції ґрунтується на методах теорії тепломасопереносу і фізико-хімічної термодинаміки

незворотних процесів. Даний підхід використовується при вивченні процесів забруднення підземних вод та їх балансу на зрошуваних територіях, а також проблем формування ґрунтових вод.

У задачах дослідження фільтраційних властивостей ґрунтів потік визначається як просторово-часове вираження структури руху і балансу підземних вод в певному об'ємі середовища в рамках прийнятих меж. При цьому потік розглядається як геологічна і гідродинамічна система одночасно. На практиці, при моделюванні фільтраційних процесів в ґрунтах, потоки підземних вод прийнято розділяти на природні, природно-техногенні та техногенні. У разі техногенного утворення гідродинамічна структура потоку визначається впливом розвитку інфраструктурних геотехнічних систем.

Висновки. Сучасний стан ґрунтів техногенних родовищ вимагає системного підходу для управління параметрами гідродинамічних режимів з метою вибору раціональних стратегій ведення гірничих робіт, проживання населення та стану навколишнього середовища. Ефективність управління визначається обґрунтованістю прогнозування параметрів фізико-хімічного стану геотехнічних систем, які визначають процес ведення гірничих робіт, а також засоби і способи проведення стабілізаційних заходів при відновленні показників порушених ґрунтів. Коректне рішення проблем управління гідродинамічними режимами гірничодобувних підприємств і прогнозування параметрів фільтраційних процесів в ґрунтах техногенних родовищ з можливістю мінімізації негативного впливу водної міграції з відвалів та хвостосховищ є першочерговим завданням управлінського персоналу.

Запропонований у даній статті підхід до визначення фільтраційних властивостей ґрунтів техногенних родовищ дозволить визначити такі основні показники як розподіл напору, компоненти швидкості, висоти рівня вільної поверхні, що в свою чергу, дає можливість обґрунтувати вибір раціональної стратегії сталого функціонування гірничо-збагачувальних комбінатів і знизити екологічне навантаження на навколишнє середовище промислових районів.

Література :

1. Плотников Н.И. Гидрогеология рудных месторождений / Н.И. Плотников, И.И. Рогинец // М.: Недра, 1987. – 287 с.
2. Норватов А.Ю. Изучение и прогноз техногенного режима режима подземных вод / А.Ю. Норватов // Л.: Недра, 1988. – 261 с.
3. Гідроекозахист вугільних шахтних полів / А.М. Загриценко, Ю.І. Демченко, В.О. Соцков, О.Р. Мамайкін; за ред. І.О. Садовенко; М-во освіти і науки України, НТУ «Дніпровська політехніка». – Дніпро: НТУ «ДП», 2018. – 144.
4. Мироненко В.А. Динамика подземных вод / В.А. Мироненко // М.: Изд-во Московского государственного горного университета, 2001. – 519 с.

Abstract. The development of mineral deposits includes the possibility of reclamation of lands that have been allocated for the development of infrastructure geotechnical systems to maintain the sustainability of mineral processing technologies, taking into account the environmental safety requirements of the surrounding territories. Possible variants of determining

the filtration properties of soils near dumps and sludges are considered in the article to evaluate the characteristics of water permeability for the purpose of carrying out cycles of work on disturbed lands restoration and their return to agriculture. Dependencies obtained in the article allow to estimate the parameters of one-dimensional filtration of vertical elements of the layer in determining the head and velocity of the fluid in the sediment and filter partition, which makes it possible to draw qualitative conclusions about the influence of different parameters on the process of filtration in soils.

Key words: *technogenic fields, filtration properties, soils, incompressible fluid, head and velocity distribution, free surface*

Научный руководитель: д.т.н., проф. Блюсс Б.А.

Статья отправлена: 11.03.2020 г.

© Дзюба С.В.

УДК 528.88

**INTERCOMPARISON OF METHODS FOR EARTH REMOTE SENSING
DATA OBTAINING FOR PERFORMING DESIGN WORKS****СРАВНЕНИЕ МЕТОДОВ ПОЛУЧЕНИЯ ДАННЫХ ДЗЗ ДЛЯ ВЫПОЛНЕНИЯ
ПРОЕКТНЫХ РАБОТ****Khorenko T.A. / Хоренко Т.А.***sen. lecture / ст. преподаватель**Irkutsk National Research Technical University, Irkutsk, Lermontova, 83, 604074**Иркутский национальный исследовательский технический университет, Иркутск,
Лермонтова 83, 604074*

Аннотация. Технологии космической съемки, аэрофотосъемка с беспилотных летательных аппаратов и воздушное лазерное сканирование с цифровой аэрофотосъемкой являются самыми перспективными при создании ортофото- и топографических планов. Эти технологии отличаются по точности, скорости и полноте сбора пространственных данных. В статье рассмотрены преимущества каждого метода и сделан сравнительный анализ методов дистанционного зондирования Земли, которые могут быть использованы для получения пространственных данных в целях создания картографической основы для выполнения проектных работ.

Ключевые слова: Космическая съемка, воздушное лазерное сканирование, аэрофотосъемка, беспилотный летательный аппарат (БПЛА), цифровая аэрофотосъемка (ЦАФС)

Вступление. Технологии космической съемки, аэрофотосъемка с беспилотных летательных аппаратов и воздушное лазерное сканирование с цифровой аэрофотосъемкой являются современными при создании ортофото- и топографических планов.

Космическая съемка (КС) охватывает большие пространства, но имеет более низкое разрешение (в зависимости от типа съемки и типа космического аппарата - от 30 до 1 м). Космическая съемка используется для съемки больших площадей для получения оперативной и актуальной информации о районе предполагаемых геологоразведочных работ, базовой подосновы для создания глобальной ГИС на район разработки полезных ископаемых, экологического мониторинга нефтяных разливов и т.п. При этом используется как обычная монохромная (черно-белая съемка), так и спектральная.

Изображение более высокого разрешения (от 1-2 м до 5-7 см) позволяет получать аэрофотосъемка (АФС), которая используется для получения детальных материалов для решения задач земельного кадастра, учета и управления имуществом. За счет возможности применения «коридорной» съемки аэрофотосъемка является оптимальным вариантом получения данных для создания ГИС на линейно-протяженные объекты.

Аэрофотосъемка местности, осуществляемая беспилотными летательными аппаратами (БПЛА), является рентабельным решением многих вопросов в геодезии и картографии. Применение БПЛА позволяет создавать ортофотопланы, матрицы высот открытых территорий и детальные 3-D модели местности, которые используются для создания карт и планов масштабов 1:2000, 1:1000 и 1:500.

Результаты аэрофотосъемки с БПЛА применяются в различных областях, таких как съемка объектов недвижимости, экологический и инженерный мониторинг и т.д.

В статье И.А. Рыльский и И.В. Калинин приводят результаты сравнений данных обработки снимков БПЛА с данными лазерного сканирования, в которой сделан вывод, что материалы обработки фотоданных, полученных с БПЛА, существенно проигрывают в полноте и качестве данным лазерного сканирования [1, с. 32-48].

Основной текст. Современной технологией дистанционной съемки является воздушное лазерное сканирование (ВЛС) и цифровая аэрофотосъемка (ЦАФС), позволяющие получать высокоточные ЦМР и ЦММ, ЦОФП и ЦТП на основе геопривязочных точек лазерных отражений и цифровых снимков местности.

Метод воздушного лазерного сканирования (ВЛС) предназначен для сбора пространственных данных:

- О рельефе суши (все типы рельефа);
- О рельефе дна водоемов (незначительной глубины);
- О наземных объектах естественного и антропогенного происхождения.

ВЛС широко используется при создании топографических планов различных масштабов; построении ЦММ; исследовании линейных и площадных объектов; изучении природных и техногенных процессов; инвентаризации земельно-имущественного комплекса; градостроительстве, моделировании процессов развития города; инспекции ЛЭП; строительстве и реконструкции автомобильных и железных дорог [2].

Преимуществом ВЛС является: мобильность, высокая производительность съемки, съемка в труднодоступных местах, высокая степень автоматизации процессов получения и постобработки информации, высокая точность измерений, минимум наземных работ по созданию планово-высотного обоснования, возможность выбора детальности съемки.

Цифровая аэрофотосъемка применяется для решения следующих задач:

- Создание и обновление топографических и специальных карт;
- Создание картографической основы кадастра объектов недвижимости;
- Экология и природопользование (сельское и лесное хозяйство);
- Мониторинг различного типа объектов;
- Создание 3D моделей объектов и местности;
- Реагирование на чрезвычайные ситуации;
- Создание визуальных информационных систем [1].

Преимущество цифровой аэрофотосъемки перед аналоговой:

- Отсутствие процессов фотохимической обработки и необходимости в фотолаборатории;
- Отсутствие процесса сканирования аэрофотоснимков;
- Отсутствие деформации фотоматериала и связанных с ней геометрических искажений аэрофотоснимков;
- Более высокое фотометрическое качество: проработка деталей в глубоких тенях;

- Отсутствие необходимости внутреннего ориентирования снимков по координатным меткам при фотограмметрической обработке;

- Отсутствие следов механических повреждений и пыли на изображении.

Технология ВЛС и ЦАФС позволяет быстро, точно и достоверно получать пространственные данные при производстве инженерно-геодезических изысканий.

При производстве съемки с летящего самолета или вертолета, кроме лазерного сканера и цифровой аэрофотокамеры, используется спутниковая навигационная система GPS/ГЛОНАСС, инерциальная система IMU, блок управления, контроля, записи и хранения полученной информации.

Пространственное положение ТЛО определяется с помощью совместной работы спутниковой навигационной системы GPS/ГЛОНАСС и инерциальной системы IMU, которые, фиксируя линейные и угловые параметры положения воздушного судна, позволяют рассчитать траекторию полета и координаты каждой отдельной точки лазерного отражения в системе координат WGS-84. Трансформирование материалов ВЛС и ЦАФС в заданную систему координат и высот с требуемой точностью достигается наземным геодезическим сопровождением полетов на базовых станциях и спутниковые наблюдения на пунктах государственной геодезической сети.

В зависимости от высоты полета и типа сканера плотность ТЛО может достигать нескольких десятков точек на квадратный метр земной поверхности. Часть импульсов отражается не только от земной поверхности, но и от растительности, от крыш домов и других объектов. От одного испускаемого импульса обратно могут вернуться и будут зафиксированы несколько сигналов, отразившихся от объектов, попавших в пятно конуса сканирования.

При камеральной обработке результатов ВЛС требуется качественная классификация с выделением из общего облака ТЛО точек (рис. 1), принадлежащих исключительно земной поверхности.

Данные точки используются для создания нерегулярной цифровой модели рельефа и построения, при необходимости, горизонталей на топографических планах. Высокая плотность съемки при лазерном сканировании позволяют создавать точные цифровые модели рельефа даже в условиях густой лесной растительности.

Дополнительная классификация ТЛО позволяет выделить из общего облака точек: характерные точки рельефа, отражающие структуру рельефа; точки, «лежащие» на крышах и стенах домов, отразившиеся от строительных конструкций и от проводов линий электропередач; точки растительности и др. (рис. 2).

Точность определения пространственных координат точек лазерных отражений и элементов ориентирования аэрофотоснимков зависит от следующих факторов:

- от точности и стабильности работы оборудования, влияния внешних факторов;

- от параметров аэросъемки (высоты полета, скорости носителя и др.);

- от грамотного пилотажа воздушного судна;

Рис. 1. Точки лазерного отображения

Авторская разработка

- от качества геодезического обеспечения полетов и привязки материалов ВЛС и ЦАФС к пунктам государственной геодезической сети;
- от используемых методик и алгоритмов обработки данных ВЛС и ЦАФС;
- от опыта и профессионализма многих участвующих в данных работах специалистов.

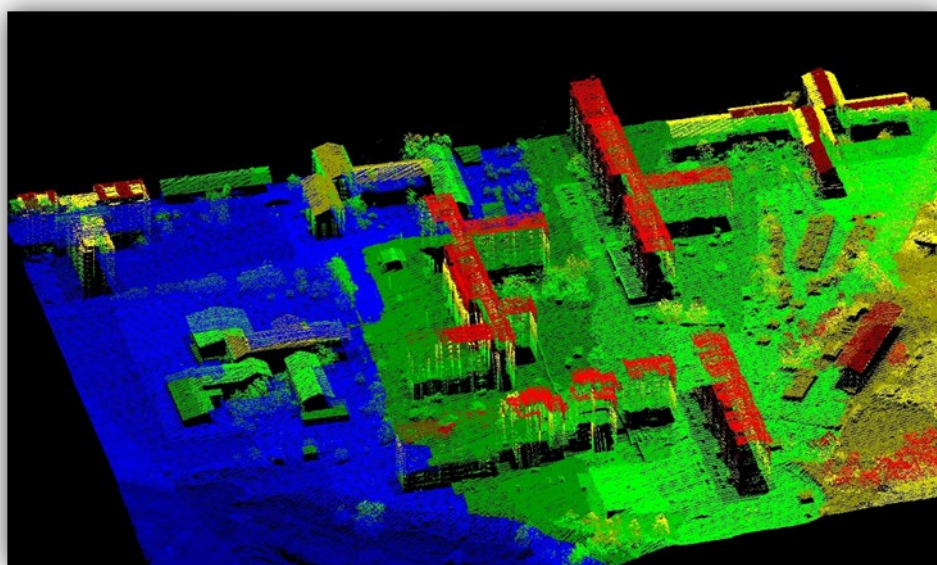

Рис. 2. Облако точек лазерного сканирования (ТЛО представлены в раскраске в зависимости от высоты точек)

Источник: [1]

Для изготовления ортофотопланов, топографических и специальных карт и планов необходимо производство цифровой аэрофотосъемки, которая производится с помощью цифровой аэрофотокамеры, регистрирующей световое отражение от объекта земной поверхности в видимом и ближнем инфракрасном диапазонах.

Цифровая аэрофотосъемка производится одновременно с лазерным сканированием. Разрешающая способность аэроснимков, в зависимости от высоты полета, может составлять на местности от 4 см и более в одном пикселе цифрового изображения. В процессе полета точные метки времени срабатывания затвора фотокамеры фиксируются, и это позволяет на этапе постобработки, с использованием вычисленной траектории полетов, определять линейные и угловые элементы внешнего ориентирования каждого снимка.

Применение методов ВЛС и ЦАФС позволяют создавать трехмерные модели местности (рис.3).

Рис. 3. Трехмерная модель местности

Разработка автора

Технологии воздушного лазерного сканирования и цифровой аэрофотосъемки имеют преимущества перед другими видами съемок:

1. Высокая точность измерений.
2. Высокая детальность получаемых данных.
3. Быстрый метод получения актуальной геоинформации.
4. Единственный метод съемки в труднодоступных территориях.
5. Подробные данные о рельефе при наличии растительности.
6. Производство съемки в нескольких спектральных диапазонах.
7. 3D модель местности, описание объектов местности в 3D.
8. Низкая стоимость работ (в сравнении с традиционными методами).

В таблице 1 приведен сравнительный анализ методов дистанционного

зондирования Земли, которые могут быть использованы для получения пространственных данных в целях производства изысканий, проектирования и строительства

Таблица 1

Сравнительный анализ методов ДЗЗ

№ п/п	Показатель	КС	АФС с БПЛА	ВЛС и ЦАФС
1.	Получение разрешения на выполнение работ	Нет	Да	Да
2.	Время непрерывной съёмки	-	В зависимости от модели БПЛА (не более 1,5 часов)	В зависимости от модели летательного аппарата (до 7 часов)
3.	Изготовление ЦМР земной поверхности под пологом леса	Нет	Нет	Да
4.	Качество аэрофотосъёмочных материалов	Наличие дымки, облачности, теней от облаков - возможно	В зависимости от модели БПЛА (если фотоаппараты любительского ряда, то возможно: дисторсия объектива, искажения вследствие нецентрального затвора)	Качественная фотоаппаратура обеспечивает проработанность контуров в тенях, фотометрическая коррекция, отсутствие дисторсии объектива, поэтому качество высокое
5.	Необходимость дополнительной информации о рельефе земной поверхности	Необходима ЦМР, полученная с картматериала, или наличие космических стереоснимков	При съёмке открытых участков без лесной растительности – нет. Для залесенных участков - производство наземной топографической съёмки	Нет

6.	Необходимость наземных геодезических работ по созданию опознаков/контрольных точек	Малое количество опорных и контрольных точек	Большое количество опорных и контрольных точек	Малое количество только контрольных точек
7.	Необходимость наземного обеспечения полетов на базовых станциях (БС)	Без базовых станций	Возможна съемка как с использованием базовых станций, так и без них, но требуется наземное сопровождение оператором	Базовые станции необходимы, если масштаб топографической продукции крупнее масштаба 1:5000
8.	Необходимость фотограмметрической обработки с набором связующих точек	Нет, если не используются стереоснимки и ЦМР создается по картографическому материалу	Да, обязательно, в автоматическом режиме	Нет, но такая возможность имеется. Для повышения точности может применяться в автоматическом режиме при съемке застроенных территорий

Авторская разработка

Заключение и выводы: Каждый из методов ДЗЗ может использоваться для решения определенных задач. Но воздушное лазерное сканирование имеет существенные преимущества:

1. Высокая производительность съемки, обработки и изготовления конечной продукции - цифровых крупномасштабных ортофотопланов и топографических планов, планов инженерно-геодезических изысканий, цифровых моделей рельефа и реалистичных цифровых моделей местности. В сравнении с методом аэрофотосъемки с пилотируемых и беспилотных летательных аппаратов метод ВЛС и ЦАФС выигрывает в производительности за счет уменьшения объемов полевых и камеральных работ. Цифровая модель рельефа получается в результате точного (5-10 см) и плотного сканирования, а не в результате трудоемких фотограмметрических измерений, которые при наличии растительности обычными фотограмметрическими методами с требуемой точностью выполнить невозможно.

2. Высокая точность топографической продукции в плане и по высоте,

особенно в залесенных и труднодоступных районах присуща исключительно методу ВЛС и ЦАФС. Только воздушное лазерное сканирование, а также наземная геодезическая съемка, позволяют получить точную пространственную информацию о рельефе земной поверхности под покровом лесной растительности. ВЛС и ЦАФС во много раз производительнее любых наземных съемок, не требует вырубки визирок, создания съемочного обоснования.

3. Высокая детальность получаемых данных вследствие отсутствия «слепых» зон и большой плотности лазерных отражений. В отличие от фотограмметрической обработки при аэрофотосъемке, метод ВЛС и ЦАФС не требует обязательного наличия стереоэффекта. Цифровая модель рельефа создается на основе лазерного сканирования с плотностью до нескольких десятков точек на квадратный метр.

4. Развитие методов 3D-моделирования и реконструкции пространственных объектов, активно развивающихся в последнее время, направлено на автоматическое распознавание и векторизацию автодорог и мостовых сооружений, зданий и сооружений, искусственных и естественных форм рельефа. ВЛС и ЦАФС является единственным методом, который может обеспечить исходной достоверной, точной и подробной информацией решение задачи моделирования пространственных данных за короткий промежуток времени и в больших объемах.

5. Стоимость топографической продукции, созданной методом ВЛС и ЦАФС, сопоставима по себестоимости с аэрофотосъемкой или гораздо дешевле в сравнении с наземными методами съемок. Повышение точности и детальности ведут к существенному увеличению объемов летно-съемочных и полевых геодезических работ, а также камеральной обработки, а значит — к удорожанию работ.

Литература:

1. Рыльский И.А., Калинин И.В. Сравнение пригодности данных воздушного лазерного сканирования и аэрофотосъемки с БПЛА для обеспечения проектных работ. *Материалы Международной конференции «ИнтерКарто. ИнтерГИС»*. 2017; 23(3): 31-46 <https://doi.org/10.24057/2414-9179-2017-3-23-31-46>

2. <https://www.to-inform.ru/images/issues/234.pdf> Мониторинг объектов транспорта углеводородов методом воздушного лазерного сканирования и цифровой аэрофотосъемки// Нефть и газ. №13 (234) ноябрь 2017, с.29-30.

Abstract. *Technologies of remote sensing from satellites, aerial survey via unmanned aerial vehicles and airborne laser scanning with digital aerial photography have the greatest potential for orthophoto and topographic plans making. These technologies differ in accuracy, the speed and completeness of spatial data collection. The article summarizes the advantages of every method as well as providing the comparative analysis of the earth remote sensing methods, the results of which can be used for obtaining spatial data in order to make cartographic base for performing design works.*

Key words: *Remote sensing from satellites, airborne laser scanning, aerial photography, unmanned aerial vehicles (UAV), digital aerial photography (DAP)*

Статья отправлена: 19.03.2020

© Хоренко Т.А.

УДК 338.621

**FORMATION OF STATE POLICY OF DIGITAL ECONOMY AS THE
BASIS OF ECONOMIC GROWTH
ФОРМИРОВАНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОЛИТИКИ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ
КАК ОСНОВЫ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА**

Pishenina T.I / Пишенина Т.И.*d.e.s., prof. / д.э.н., проф.**Киевский институт бизнеса и технологий, г. Киев, пер. Звездный 1/5, 04078**Kiev Institute of Business and Technology, Kiev, per. Star, 1/5, 04078*

Аннотация. В работе рассматриваются особенности государственной политики в системе цифровизации экономики. Обеспечение стабильного развития производства связано с необходимостью расширения внедрения цифровых преобразований как составляющей инновационной политики государства. Долгосрочная перспектива высоких уровней развития производства и формирования конкурентоспособности предпринимательства существенно зависит от масштабизации инновационной деятельности в государстве.

Ключевые слова: государственная политика, цифровая экономика, трансформационные изменения, конкурентоспособность.

Вступление.

Развитие цифровой экономики в современный период сопровождается существенными трансформационными изменениями, которые связаны со значительным реформированием социально-экономической сферы и территориально-отраслевых структур хозяйства. Обеспечение стабильного развития производства связано с необходимостью расширения внедрения цифровых преобразований как составляющей инновационной политики государства. Долгосрочная перспектива высоких уровней развития производства и формирования конкурентоспособности предпринимательства существенно зависит от положительных составляющих цифровой экономики и масштабизации инновационной деятельности в государстве.

Основной текст.

При формировании трансформационных изменений в условиях цифровой экономики происходят изменения нормативно-правового поля, а затем формируются методологические составляющие по увеличению инновационной активности на основе цифровых трансформаций. Отечественная наука должна разработать все необходимые теоретико-методологические основы формирования инновационного климата и применить комплексный подход для исключения барьеров по внедрению цифровой экономики. Ситуация, которая сложилась сегодня, связана со снижением инвестиционной привлекательности, отсутствием целостной эффективной инвестиционной политики. Ее неэффективность связана с вопросами государственного регулирования и поэтому снижает развитие предпринимательства.

Анализ научных исследований показывает, что практически вопрос эффективного внедрения цифровой экономики связан с формированием действенного механизма внедрения цифровой экономики на основе создания

концептуальных основ политики цифровой трансформации [1; 2]. Привлечению цифровых технологий отводится важное место при формировании комплекса взаимосвязанных составляющих структурной перестройки экономики Украины. Цифровизация способствует мероприятиям макроэкономической стабилизации и дает возможность решать проблемы устойчивого экономического развития.

Эффективность государственного регулирования в системе цифровизации экономики определяется реализацией эффективных инструментов инновационной активности [3, с.179].

Цифровая среда формируется на основе высоких информационных технологий, которые являются основой радикальных изменений налогового, бюджетного и трудового законодательства [4, с.31]. Перспективы развития цифровой экономики включают большинство приоритетных направлений реализации цифровой политики и внедрение действенных механизмов по повышению уровня конкурентоспособности предприятий на основе инвестиционной привлекательности.

Обеспечение финансовыми ресурсами приоритетных отраслей национальной экономики и цифровая трансформация существенно улучшает позиции национальных производителей на мировых рынках.

Цифровая экономика позволяет обеспечить модернизацию занятости населения и высокое качество жизни населения. Система цифровой экономики формирует основные принципы и факторы приоритетных составляющих развития национальной экономики, которые реализуются в государственных программах и нормативно-правовых документах. Эти принципы служат эффективной основой реализации цифровой экономики. В условиях цифровизации формируется система сбалансированных показателей, которая обеспечивает создание базовой инфраструктуры через развитие производственной и социальной инфраструктур.

Государственная политика должна формировать основные мероприятия по поддержке отраслей, переходящих на цифровизацию и обеспечивать сбалансированность развития таких отраслей за счет наращивания инновационного потенциала. При этом, государственная политика должна быть направлена на внедрение главных принципов цифровой трансформации, ориентированной на повышение уровня инвестиционной привлекательности страны и включать следующие этапы.

Первый этап заключается в формировании теоретико-методологических основ цифровой экономики для обобщения и переосмысления подходов к трактовке цифровизации [5, с.13].

Второй этап включает разработку концептуальных основ государственной политики для обеспечения уровня цифровой экономики страны.

Третий этап связан с формированием и реализацией государственной политики, ориентированной на объект государственного воздействия и его взаимосвязь с отдельными отраслями экономики, административно-территориальными структурами и предприятиями.

Главными принципами реализации цифровой экономики в системе

государственного регулирования должны быть: принципы системности, ресурсной обеспеченности, согласованности и научной целеустремленности.

Информационно - аналитическое обеспечение цифровой экономики формирует мониторинг эффективности реализации государственной политики и позволяет динамически оценить основные показатели во времени и также обеспечить содержательное сравнение составляющих эффективности цифровых преобразований с аналоговыми показателями предыдущего периода, определить главные конкурентные преимущества цифровой экономики при создании инновационной привлекательности в системе предпринимательства [6, с.19]. Особенности развития цифровой экономики в контексте соответствия мировым тенденциям является идентификация действующих моделей цифровизации и формирование потенциальных факторов повышения эффективности реализации цифровой экономики.

На основе анализа действующих систем экономических показателей необходимо проводить промежуточные оценки по уровню занятости, увеличению экономической активности, что формирует базу государственного регулирования и ускорение внедрения цифровых технологий в производственный процесс.

Заключение и выводы.

Разработка основных концептуальных основ цифровой экономики обеспечивает повышение конкурентоспособности национальной экономики и формирует информационно-аналитическое обеспечение на основе наращивания инновационных информационных ресурсов.

Реализация цифровой модели развития предпринимательства обеспечивает устойчивое развитие экономики и устранение потенциальных рисков развития.

Литература:

1. Європейський досвід нормативно-проектного забезпечення розвитку інформаційного суспільства: висновки для України. Аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень. Київ, 2014. URL: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Gnatyuk-59546.pdf>.
2. Джусов О.А., Апальков С.С. Цифрова економіка: структурні зрушення на міжнародному ринку капіталу; Науково-дослідницький блог ResearchGate. URL: https://www.researchgate.net/profile/Oleksii_Dzhusov/publication/322644079.
3. Стігліц Дж.Е. Економіка державного сектора; пер. з англ. А. Олійник, Р. Скільського. К.: Основи, 1998. 854 с.
4. Куприяновский В. П. и др. Информационные технологии в системе университетов, науки и инноваций в цифровой экономике на примере Великобритании //International Journal of Open Information Technologies. – 2016. – Т. 4. – №.4. С.30-39.
5. Юдина Т.Н. Осмысление цифровой экономики. Теоретическая экономика. 2016. № 3. С. 12–16.
6. Іванова В.В. Сутність і особливості інформаційного забезпечення економіки, заснованої на знаннях. Економіка та держава. 2011. № 1. С. 19–21. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2011/8.pdf.

References:

1. Yevropeys'kyy dosvid normatyvno-proektnoho zabezpechennya rozvytku informatsiynoho suspil'stva: vysnovky dlya Ukrayiny (2014). [European experience of normative and project support for the development of the information society: conclusions for Ukraine]. Analitychna dopovid' Natsional'noho instytutu stratehichnykh doslidzhen' – Analytical report of the National Institute for Strategic Studies, Kyiv, 2014. Retrieved from: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Gnatyuk-59546.pdf>.
2. Dzhusov O.A, Apal'kov S.S. (2018). Tsyfrova ekonomika: strukturni zrushennya na mizhnarodnomu rynku kapitalu. [Digital economy: structural changes in the international capital market]. Naukovo-doslidnyts'kyy bloh – Research blog ResearchGate. Retrieved from: https://www.researchgate.net/profile/Oleksii_Dzhusov/publication/322644079.
3. Stiglitz Joseph E. (1998). Ekonomika derzhavnoho sektora [Public sector economics]. Osnovy – Foundations, Kyiv, transl. from english A. Oliynyk, R. Skilsky, pp.854 [in Ukrainian].
4. Kupriyanovsky V. P. et al. Information technology in the system of universities, science and innovation in the digital economy using the example of the UK // International Journal of Open Information Technologies. - 2016. - T. 4. - No. 4. S.30-39.
5. Yudina T.N. Understanding the digital economy. Theoretical Economics. 2016. No. 3. P. 12–16.
6. Ivanova V.V. (2011). Sutnist' ta osoblyvosti informatsiynoho zabezpechennya ekonomiky, zasnovanoyi na znannyakh [Essence and peculiarities of information provision of knowledge-based economy]. Ekonomika ta derzhava -Economy and state, 1, 19-21. Retrieved from: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2011/8.pdf.

Annotation. The paper considers the features of state policy in the system of digitalization of the economy. Ensuring stable development of production is associated with the need to expand the introduction of digital transformation as part of the state's innovation policy. The long-term prospect of high levels of development of production and the formation of competitiveness of entrepreneurship substantially depends on the scaling up of innovative activity in the state.

Keywords: government policy, digital economy, transformational changes, competitiveness.

УДК 656.8(477.6):069(045)

**POST PAYMENT SIGNS IN THE POSTAL BANKING SYSTEM
ЗНАКИ ПОЧТОВОЙ ОПЛАТЫ В СИСТЕМЕ ПОЧТОВОГО БАНКИНГА****Oriekhova S. E. / Орехова С. Е.***с.и.н. / к.и.н., доц.*

ORCID: 0000-0001-9303-4469

*Mariupol State University, Mariupol, Budivelnikiv Ave., 129a, 87500**Мариупольский государственный университет, Мариуполь, Строителей, 129а. 87500*

Аннотация. В статье рассмотрены знаки почтовой оплаты как исторический источник в системе финансовых почтовых операций. Исследование осуществлено на основании анализа основных видов почтовых отправлений, получивших распространение в XVIII в. Почтовые отправления выступают носителем исторической информации, которые зафиксировали социально-экономическую, политическую, культурную жизнь того времени. Историко-диахронный метод анализа позволяет составить периодизацию почтовых отправлений и способов оплаты услуг почтовой связи. Филателистические материалы обладают огромным информационным потенциалом и тем самым все больше привлекают внимание исследователей.

Ключевые слова: почтовая связь, денежный перевод, почтовая марка, знаки почтовой оплаты, филателия.

Вступление. Коллекционирование знаков почтовой оплаты вышли за пределы увлечения (систематического собирания, исследования почтовых марок) и достигло статуса специализированной исторической дисциплины – филателия. Предметом изучения данной дисциплины выступают почтово-исторические, производственно-технологические, почтово-технические и филателистические особенности знаков почтовой оплаты государства-эмитента. Актуальность обращения к проблематике научного изучения филателии наблюдается в контексте исторических, культурологических и искусствоведческих исследований. Практика этих исследований сосредоточена в кругах коллекционеров, профильных музеях почты, в собраниях которых хранятся фонды генеральных, документальных коллекций знаков почтовой оплаты. Однако в процессе изысканий возникли новые исследовательско-междисциплинарные прямые связи, которые раскрывают аспекты филателии с точки зрения экономической и монетарной политики государства.

Раскрыть роль знаков почтовой оплаты в процессе формирования финансовой системы как технологии банковского обслуживания и есть целью данной статьи.

Методология исследования заключается в применении исторического, культурологического, междисциплинарного и теоретико-обобщающего методов, которые помогли раскрыть научный потенциал филателии.

Основная часть. Коммуникация является одной из основ жизни человека и общества. Среди способов коммуникации и доставки письменных сообщений почта является одной из старейших и она, почтовая служба, по праву занимает важное место среди составляющих национальной системы связи государства. Исследование ее истории составляет не только познавательный интерес, но есть определенным показателем эволюции социально-экономического развития

страны. В процессе своего развития почтовая связь стала не просто важнейшим средством коммуникации, она стала зеркалом, отражающим технический и культурный прогресс в государстве.

24 марта (6 апреля н. с.) 1781 г. к ранее существовавшим двум видам почтовых услуг – пересылка писем и посылок – добавился третий: пересылка денежных сумм почтой. Проводя почтовые реформы, Екатерина II обязала Коллегию иностранных дел, в подчинение, которого находился Почтовый департамент, пересмотреть существующий способ пересылки денег, коль скоро в губерниях были учреждены казначейства. Оказание финансовых услуг населению почта начала с пересылки ценных бумаг – ассигнационных билетов, позже стали принимать к пересылке золотые и серебряные монеты [1, с. 11].

Плата за услуги была достаточно демократичной. В 1783 г. был установлен страховой сбор за пересылку золотой и серебряной монеты и государственных ассигнаций в размере 0,5% от суммы (получил название «полупроцентный сбор»), пересылаемые на расстояние до 500 верст. Страховой сбор – денежная сумма – плата, взимаемая за пересылку ценностей почтой. Размер почтового сбора был установлен с таким расчетом, чтобы плата приблизительно соответствовала сумме издержек почтового департамента, включая затраты на возмещение убытков, связанных с непредвиденной утратой денежных сумм.

Со временем размер страхового сбора претерпел изменения. С 1785 г. страховой полупроцентный сбор стал взиматься с объявленной ценности почтового отправления; в 1807 г. размер сбора уже рассчитывался в зависимости от расстояния: до 500 верст был полупроцентный, а свыше 500 верст – 1%. Однако и этот метод взимания платы за пересылку денежных сумм также был изменен. Необходимо было пересмотреть и технологический процесс пересылки денежных средств, т.е. соблюсти сохранность пересылаемых сумм. С октября 1807 г. губернским почта «наказывалось» принимать денежные пакеты и следить за тем, чтобы каждый пакет был опечатан сургучными печатями. Расположение оттиска в четырех углах и в центре – печать почтового отделения (рис. 1). Отправителю денежного пакета выдавалась квитанция – расписка.

Справедливости ради, необходимо сказать о всевозрастающей конкурентной борьбе. Во-первых, активное участие коммерческих банков. Операция по переводу капитала банком тарифицировалась в размере 0,25% не зависимо от расстояния; во-вторых, пересылка денег частным образом «с оказией», что всегда стоило значительно меньше. В последнем случае далеко не гарантировалась сохранность денежных сумм, но привычка издавна пользоваться этим видом передачи денежных сумм, с одной стороны, и нежелание платить высокие проценты по пересылке, с другой стороны, приводили к тому, что и почтовая служба, и банки ежегодно недополучали огромные суммы доходов. Кроме того, нарушалась одна из основных финансовых задач – оборот наличных денег вне банковской системы государства. В связи с этим Почтовым департаментом в 1843 г. [1, с. 108] были приняты страховые таксы, которые взимались в зависимости от величины пересылаемых капиталов (табл. 1).

Таблица 1

Стоимость услуг по пересылке почтовых переводов (на 1843 г.)

страховые таксы	величина капитала в рублях		страховой сбор на все расстояния	примечание
	серебром	ассигнациям и		
1	до 300	до 1 000	1%	для упрощения вычисления дробных процентов по 2 и 4 пункту, страховые суммы взимались в установленном размере
2	300 – 600	1 000 – 2 000	с серебра – 3 руб. серебром, с ассигнации – 10 руб. ассигнациями	
3	600 – 1 500	2 000 – 5 000	0,5%	
4	1 500 – 3 000	5 000 – 10 000	с серебра – 7 руб. 50 коп. серебром, с ассигнации – 25 руб. ассигнациями	
5	свыше 3 000	свыше 10 000	0,25%	

Авторская разработка

Во второй половине XIX в. были введены новые почтовые услуги: денежная переводная операция и пересылка бандеролей. О чем свидетельствуют распоряжения Почтового ведомства за 1810–1834 гг. о порядке отправления писем, посылок и мешков сообразно их величине и тяжести и об обращении с ними в пути [3], а также из правил приема и пересылки казенной корреспонденции [4].

Так, известным украинским коллекционером В. Фурманом было изучены архивные документы одного из почтового ведомства г. Одессы. На рис. 1 представлено изображение денежного пакета, в котором пересылалась денежная сумма 17 871 руб. 81 коп. серебром. Оправление было датировано 16.10.1846(8?) принято в Одессе для получателя из Летичева. Пакет зарегистрирован под №3674, на конверте видны служебные отметки о расчете суммы почтовых услуг, которая составила 48 руб. 21 коп., а также особая приписка – «Взыскать при выдаче»:

- за вес = 3 руб. 50 коп. (вес 35 лот; по 10 коп за 1 лот);
- за страховой сбор = 44 руб. 68 коп. (0,25% от пересылаемой суммы)
- за расписку = 0,03 руб. [5, с. 6].

Необходимо отметить, что этот период характеризуется быстрым развитием денежного обращения и общим ростом производительных сил государства. Глубочайшие перемены постигли все стороны экономической и социальной жизни Российской империи. Наглядным выражением чего явился рост промышленности, постройка железнодорожных дорог, создание акционерных предприятий, появление новых форм кредита, быстрый рост численности рабочих, занятых на фабриках и заводах, развитие городов и т.д.

Рис. 1. Денежный пакет и оттиск штемпеля почтового учреждения

Промышленное оживление сопровождалось ростом акционерных компаний, выпускавших огромное количество новых ценных бумаг. До 1850 г. было образовано 15 акционерных компаний с капиталом около 22 млн. руб., в 1850–1870 гг. образовалось 65 акционерных предприятий с капиталом около 100 млн. руб., т.е. за двадцать лет количество компаний увеличилось в 4 раза, а к 1900 г. их насчитывалось более 1700. Кроме того, сильное влияние на деятельность почтовой службы оказала реформа кредита, которая была начата в 1860 г. [1, с. 118].

Серьезные перемены коснулись и почтовых операций по пересылки ценных бумаг и денег. Изменения тарифов произошли в 1872 и 1879 гг. Для 1872 г. характерны процентные ставки + взимание дополнительного «налога», чем больше сумма, тем меньше процент, но выше «налог»:

- до 100 руб. – 1%;
- от 101 до 400 руб. – 0,5% + 50 коп.;
- от 401 до 1600 руб. – 0,25% + 1,5 руб.;
- свыше 1601 руб. – 0,125% + 3,5 руб.

В этом же году денежные переводы можно было отправить и за пределы страны, т.е. были введены международные переводные операции.

В первой половине 1879 г. тарифная схема изменилась и стала более выгодна для отправителя, т.е. лояльное снижение тарифа, позволило увеличить обмен почтовых переводов, а соответственно увеличить денежную массу, находившуюся в обращении почтовой службы. Так взимались:

- до 600 руб. – 0,5%;
- от 601 до 1600 руб. – 0,25% + 1,5 руб.;
- свыше 1601 руб. – 0,125% + 3,5 руб.

Последующие реформационные процессы в переводном хозяйстве почтовой службы были обусловлены такими важными моментами: во-первых, необходимо было сократить сроки пересылки денежных переводов от отправителя до получателя; во-вторых, исключить необходимость перевозки

физической денежной массы, с целью обеспечения сохранности и уменьшения затрат, связанных с доставкой до места выплаты перевода. Нововведения были внедрены в жизнь в 1897 г. Были разработаны специальные бланки почтового перевода двух видов – с напечатанной почтовой маркой и без нее, но с указанием мета для ее расположения, путем наклеивания (рис. 2). На представленных бланках (№1) в левом верхнем углу марка напечатана типографским способом, на бланке (№2) почтовые марки наклеены.

Почтовая марка Российской империи была введена в почтовое обращение в декабре 1857 г. Она имела прямоугольную форму, внутренний овал в виде медальона, голубой с белым рельефным государственным гербом Российской империи и почтовыми знаками (два перекрещенных почтовых рожка). Медальон окружался мантией, увенчанной короной, под мантией надпись «10 коп. за лоть», в углах арабскими цифрами «10» – номинал марки [2].

бланк №1

бланк №2

Рис. 2. Почтовая марка и бланки почтовых переводов Российской империи

Внедрение телеграфной связи дало возможность значительно ускорить передачу информации о предстоящей выплате денежного перевода получателю, конечно в том месте, где телеграф работал. Были разработаны тарифы для пересылки перевода:

- по почте (до 100 руб.) 15 коп.;
- по телеграфу – 15 коп. + за обслуживание – 1 руб. 15 коп. (в пределах европейской части России), 2 руб. 15 коп. (из европейской части в азиатскую часть государства или в обратном направлении).

В последующие годы также происходили изменения, которые касались и пересылаемых сумм, и стоимости услуг, и возможности получения нескольких переводов на имя одного получателя, и внедрение многих других финансовых почтовых операций.

Заключение и выводы. В современной жизни почтовые администрации стран мира продолжают оказывать услуги по пересылке денежных переводов. Благодаря внедренным инновациям сегодня работают технологические

подсистемы обработки информации, которые позволяют в течение кратчайшего времени осуществить перевод денежных сумм.

Вышерассмотренные виды почтовых отправок, марок представляют интерес не только для коллекционирования, но и исследования. Более чем двухсотлетняя история почтового банкинга многогранна. Она подтверждает актуальность почтового сервиса, а также помогает раскрыть смысловой код, в котором заложен глубокий смысл истории почты, ее атрибуты, сохраняя единство между прошлым и настоящим.

Литература:

1. Базилевич К. Почта в России в XIX веке. НКПТ, 1927. 196 с.
2. Орехова С. Є. Історія розвитку поштового зв'язку у Донецькій області XIX–XXI ст. : дис. ... канд. іст. наук: спец. 07.00.01 Історія України / Орехова Світлана Євгенівна ; Донец. нац. ун-т. Донецьк, 2006. 503 арк.
3. Российский государственный исторический архив (РГИА). Ф.1289. Оп. 23. ДД. 51, 86.
4. РГИА. Ф. 206. Оп 1. Д.33; ф.560. Оп.6. Д.72; ф.1286. Оп.5. ДД. 17, 93.
5. Фурман В. Вшануємо поштовий переказ! // Поштовий вісник. 2009. № 1(434). С. 6.

References:

1. Bazylevych K. Pochta v Rossyy v XIX veke. NKPyT, 1927. 196 s.
2. Oriekhova S. Ye. Istoriia rozvytku poshtovoho zviazku u Donetskii oblasti XIX–XXI st. : dys. ... kand. ist. nauk: spets. 07.00.01 Istoriia Ukrainy / Oriekhova Svitlana Yevhenivna ; Donets. nats. un-t. Donetsk, 2006. 503 ark.
3. Rosyyskyi hosudarstvennyi ystorycheskyi arkhyv (RHYA). F.1289. Op. 23. DD. 51, 86.
4. RHYA. F. 206. Op 1. D.33; f.560. Op.6. D.72; f.1286. Op5. DD. 17, 93.
5. Furman V. Vshanuiemo poshtovyi perekaz! // Poshtovyi visnyk. 2009. № 1(434). S. 6.

Abstract. The article considers the signs of postage as a historical source in the system of financial postal operations. The study was carried out on the basis of the analysis of the main types of mail, which became widespread in the XVIII century. Postal items are the carrier of historical information that recorded the socio-economic, political, cultural life of that time. The historical-diachronic method of analysis allows you to make a periodization of mail and methods of payment for postal services. Philatelic materials have great information potential and thereby attract more and more attention of researchers.

Key words: postal service, money transfer, postage stamps, signs of postal payment, philately.

OPTATIVE MODALITY OF SALVATIONS AND DAMNATIONS IN FRENCH

ОПТАТИВНАЯ МОДАЛЬНОСТЬ ВО ФРАНЦУЗСКИХ БЛАГОПОЖЕЛАНИЯХ И ПРОКЛЯТИЯХ

Сеидова Н.Р./Seyidova N.R

Доктор фил. По филологии/P.h.D.

Азербайджанский Университет Языков/Azerbaijan University of Languages

Аннотация. В данной работе рассматривается оптативная модальность во французских благопожеланиях и проклятиях. В последнее время категория модальности исследуется в структурно-семантическом и функционально-прагматическом аспектах. Функционально-семантический подход модальности во французском языке имеет сложную структуру, определяемую разнохарактерностью значений и разнообразием средств выражения. Что касается оптативной модальности, то данная категория трактуется в современной лингвистике неоднозначно, что свидетельствует о ее сложном характере. Желание является основным фактором, образующим оптативность. Оно возникает на основании ценностных представлений человека, которые он проецирует в мир. И благопожелания, и проклятия во французском языке созданы на основании следующих ценностных представлений: физиологических, материальных, морально-нравственных и религиозно-духовных.

Ключевые слова: модальность, благопожелания, проклятия, оптативность, императивность, модальность.

Вступление. Слово «модальность», на французском *modalité*, происходит от латинского *modus* – наклонение.

В западноевропейской лингвистике широкое распространение получила концепция модальности Ш. Балли, который считает, что «модальность – душа предложения. Как и мысль, она образуется в основном в результате активной операции говорящего субъекта, следовательно, нельзя придавать значение предложения высказыванию, если в нем не обнаружено хоть какое-либо выражение модальности» [1]. По мнению ученого, модальность – это «языковая форма выражения интеллектуальной или эмоциональной оценки или какого-то волеизъявления, которые высказывает мыслящий субъект насчет какого-нибудь восприятия или представления своего ума» [2].

Ш.Балли утверждает, что в любом высказывании можно выделить основное содержание (диктум) и его модальную часть (модус), в которой выражается интеллектуальное, эмоциональное или волевое суждение говорящего в отношении диктума. Модальность трактуется Балли как синтаксическая категория, в выражении которой первостепенную роль играют модальные глаголы [1].

Методы исследования. Методология исследования predetermined поставленными задачами, для решения которых были использованы как общие, так и специальные научные методы и приемы: историко-этимологический метод, описательный метод, включающий в себя приемы наблюдения, сравнения, интерпретации и классификации исследуемого материала; метод семантической идентификации, служащий выявлению значения исследуемых выражений; дистрибутивный метод, позволяющий выявить значения

выражения на основании ближайшего контекстуального окружения; метод анализа словарных дефиниций - для выявления семантических значений лексических средств.

Результаты исследования. Развивая идею Ш.Балли, В.Г. Гак предлагает различать модальность диктума и модальность модуса. Первая, согласно В.Г.Гаку, отражает «отношение сообщаемого к действительности с точки зрения говорящего», вторая выражает «знания, волю и чувства говорящего по отношению к тому, что сообщается» [6].

В советской школе языкознания одним из первых исследователей категории модальности был академик В. В. Виноградов.

«Каждое предложение, пишет он, — включает в себя, как существенный конструктивный признак, модальное значение, т. е. содержит в себе указание на отношение к действительности. Любое целостное выражение мысли, чувства, побуждения, отражая действительность в той или иной форме высказывания, облекается в одну из существующих в данной системе языка интонационных схем предложений и выражающих одно из тех синтаксических значений, которые в своей совокупности образуют категорию модальности» [4].

В эту категорию В.В. Виноградов включает все значения, выражаемые синтетическими и аналитическими формами наклонений глагола. Академик пишет: «Категория наклонения отражает точку зрения говорящего на характер связи действия с действующим лицом или предметом. Она выражает оценку реальности связи между действием и его субъектом с точки зрения говорящего лица или волю говорящего к осуществлению или отрицанию этой связи. Таким образом, категория наклонения — это грамматическая категория в системе глагола, определяющая модальность действия, т.е. обозначающая отношение действия к действительности, устанавливаемое говорящим лицом» [5].

Е.И.Беляева, проводя свое исследование на материалах английского и русского языков, ограничивает модальность тремя типами отношений: отношением содержания высказывания к действительности в плане реальности/ирреальности, включая волеизъявление; отношением говорящего к высказыванию в плане оценки его достоверности/недостоверности и отношением между объектом действительности и его признаком в плане возможности, необходимости, желательности [3]. В ее понимании «модальность — это языковая категория, выражающая оценку говорящим способа существования связи между объектом действительности и его признаком, а также степень познанный или желательности этой связи говорящим» (там же).

Функционально-семантический подход модальности во французском языке имеет сложную структуру, определяемую разнохарактерностью значений и разнообразием средств выражения.

В зависимости от того, выражает ли данное высказывание требование или желание говорящего, в пределах модальности волеизъявления различаются модальные значения побуждения (директивная модальность) и пожелания (оптативная модальность). Поскольку благопожелания и проклятия имеют

модальные значения пожелания, рассмотрим способы реализации оптативной модальности этих единиц во французском языке:

1. adjectif “bon (bonne)” + nom: *bonne année, bon anniversaire, bonnes vacances, bon voyage, bon appétit, bonne journée, bonne soirée, bonne nuit, bon après-midi, bonne fête, bonne chance* и др.

2. de + nom: *de l’amour, de la joie et de la santé!*

3. Определенное количество благопожеланий построено в изъявительном наклонении, при помощи глагола *souhaiter*: *Je vous souhaite tout le bonheur du monde!*

3. Основная часть благопожеланий и проклятий во французском языке построены в сослагательном наклонении - *subjonctif*. При этом можно выделить следующие распространенные модели:

a) que + nom+ pronom+ verbe au subjonctif +...: *Que Dieu me porte chance! Que le feu de l'enfer te brûle! que Dieu t'anéantisse ! Que le Ciel me déclare une éternelle guerre!*

b) nom+pronom + verbe au subjonctif: *Dieu vous bénisse! Dieu me damne!*

c) verbe au subjonctif + nom + verbe +...: *Puisse Dieu récompenser votre âme!*

d) verbe au subjonctif + nom+ pronom+ verbe+... : *Puisse le Seigneur le conduire au ciel et lui assurer le repos éternel!*

4. Некоторые благопожелания и проклятия имеют форму императива:

Sois bénis mon frère! – будь благославен мой брат! *Soyez heureux!* – будьте счастливы!

Категория оптативной модальности трактуется в современной лингвистике неоднозначно, что свидетельствует о сложном характере данной категории. Отметим, что для выражения случаев желания существуют лингвистические термины оптатив и деизидератив.

А. Мейе включает деизидератив в одно из пяти наклонений, встречающихся в индоевропейских языках. Ученый определяет его как форму, служащую для выражения желания и намерения, которая отличается от оптатива, обозначающего желание как не всегда осознанное устремление [9].

Е. Курилович для различения оптатива и деизидератива предлагает отграничивать говорящего и деятеля: деизидератив выражает желание деятеля, а оптатив — желание говорящего [8].

Заключение и выводы. Таким образом, можно прийти к заключению, что, если ситуация не зависит от говорящего, она классифицируется как оптативная. Если же в ситуации проявляется воля субъекта и исполнение желания зависит от выбора субъекта, тогда эта ситуация попадает под разряд деизидератива.

Иногда оптативность связывается и с категорией императивности.

Анализируя тексты благопожеланий и проклятий во французском языке, мы порой не могли четко определить к какой категории отнести то или иное выражение. В частности, возникал вопрос к какому наклонению можно отнести скажем следующие пожелания: *Sois bénis mon frère! Que Dieu te benisse! Maudit soit!* Известно, что во французском языке императив образуется только во втором лице единственного числа и в первом и втором лицах множественного числа. На этом основании мы должны отнести *Maudit soit!* -

будь проклят к оптативу выраженному субжонктивом, а не к императиву.

Действительно, оптатив и императив имеют много общего, в частности, их объединяет одно общее функционально-семантическое поле волеизъявления. Однако, императив предполагает потенциальную возможность реализации желания, а оптатив выражает лишь желание.

М.Ч.Кремшокалова определяет оптативность как «функционально-семантическую категорию, которая может иметь лексическое и грамматическое выражение в языке, и которая содержит модальность субъекта, направленную на репрезентацию возможного положения дел в мире, представленного как желательное. Реализация оптативности возможна в пределах оптативного высказывания, т.е. такое высказывание, в пропозиции которого фиксируется волюнтативная модальность субъекта по отношению к возможному действию или состоянию, а также проецируется потенциальное желание» [7].

Желание является основным фактором, образующим оптативность. Оно возникает на основании ценностных представлений человека, которые он проецирует в мир. И благопожелания, и проклятия во французском языке созданы на основании следующих ценностных представлений:

- физиологических: *Ma foi, que Dieu me prête vie et santé, ils sont tous frappés du même coin* (Roman de Renard);

La peste soit des gens, avec leurs chiens de hurlements ! (Molière);

- материальных: *Dieu notre Père, dans ta providence tu as donné aux hommes la terre et ses produits, pour que leur travail contribue à pourvoir chacun des biens que tu as créés; Bénis tous ceux qui s'emploient à ces travaux: que la justice et la charité soient respectés dans les achats et les ventes; que les commerçants soient des artisans du bien commun, et qu'ils se réjouissent de participer ainsi au progrès de la cité terrestre.* (le texte d'une prière);

- морально-нравственных: *Françaises, Français, au début de l'année, pour la réussite de la France, je vous souhaite à tous, en son nom, la foi et l'espérance nationale.* (Ch. De Gaulle);

- религиозно-духовных: *Tintagel, s'écria Tristan, béni sois-tu de Dieu !* (Tristan et Iseut);

Que Dieu nous bénisse de toute bénédiction du ciel (le texte d'une prière).

Мы считаем, что оптативность можно рассматривать как часть когнитивного сознания человека, сформировавшегося в результате его представлений о мире. Некоторые оптативные тексты могут быть универсальными, присущими всем народам, всем языкам и всем культурам, как например, *Que Dieu te garde!* (франц.) – *Да сбережет тебя Бог!* (русск.) - *Allah sənî qorusun!* (азерб.)- *God bless you!* (англ.) - *que Dios te guarde!* (испанск.) и т.д.

Некоторые из них могут быть присущими представителям одной национальности, одного языка, одной культуры и одной религии, например, благопожелания, где упомянуто имя Христа существуют только в католических странах, а благопожелания, с именем Мухаммеда в мусульманских. Некоторые благопожелания примуши только одной стране, или одному региону страны, а некоторые являются вообще индивидуальными. В любом случае они обладают

одним общим признаком - они синергичны и обладают суггестивной силой воздействия на адресата.

Литература

1. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка. Изд-во Иностранной Литературы, М. 1955, - 416 с.
2. Балли Ш. Язык и жизнь / Вступ. статья В.Г. Гака. М.: Едиториал УРСС, 2003, – 232 с.
3. Беляева Е.И. Функционально-семантические поля модальности в английском и русском языках. Воронеж: Изд-во Воронежского университета, 1985, - 179 с.
4. Виноградов В.В. О категории модальности и модальных словах в русском языке. //Исследования по русской грамматике: Избр. тр. М.: Наука, 1975. – 559 с.
5. Виноградов В.В. Русский язык. М. ; Л. : Учпедгиз, 1947, - 784 с.
6. Гак В.Т. Языковые преобразования. М., 1998, -768 с.
7. Кремшюкалова М. Ч. Когнитивно-дискурсивная модель малых жанров устной речи (на материале благопожеланий и проклятий). Докт.дисс. Нальчик, 2014, -311с.
8. Kuryłowicz, Jerzy. The inflectional categories of Indo-European. Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag, 1964.
9. Мейе А. Введение в сравнительную грамматику индоевропейских языков. Пер. проф. Д. Кудрявского. Юрьев : Типография К. Маттисена, 1911, - 428 с.

References

1. Balli Sh. Obschaya lingvistika i voprosyi frantsuzskogo yazyika. Izd-vo Inostrannoy Literaturyi, M. 1955, - 416 s.
2. Balli Sh. Yazyik i zhizn / Vstup. statya V.G. Gaka. M.: Editorial URSS, 2003, – 232 s.
3. Belyaeva E.I. Funktsionalno-semanticheskie polya modalnosti v angliyskom i russkom yazyikah. Voronezh: Izd-vo Voronezhskogo universiteta, 1985, - 179 s.
4. Vinogradov V.V. O kategorii modalnosti i modalnyih slovah v russkom yazyike. //Issledovaniya po russkoy grammatike: Izbr. tr. M.: Nauka, 1975. – 559 s.
5. Vinogradov V.V. Russkiy yazyik. M. ; L. : Uchpedgiz, 1947, - 784 s.
6. Gak V.T. Yazyikovyie preobrazovaniya. M., 1998, -768 s.
7. Kremshokalova M. Ch. Kognitivno-diskursivnaya model malyih zhanrov ustnoy rechi (na materiale blagopozhelaniy i proklyatiy). Dokt.diss. Nalchik, 2014, -311s.
8. Kuryłowicz, Jerzy. The inflectional categories of Indo-European. Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag, 1964.
9. Meye A. Vvedenie v sravnitel'nuyu grammatiku indoevropeyskih yazyikov. Per. prof. D. Kudryavskogo. Yurev : Tipografiya K. Mattisena, 1911, - 428 s.

Abstract. The article deals with the obtative modality of the salvations and damnations in French. The category of modality has been studied in structural -semantic and functional-pragmatic aspects. The functional-semantic approach of modality in the French language has a complicated structure, determined by the diversity of meanings and the variety of means of expression. With respect to the obtative modality, this category is interpreted very ambiguously in modern linguistics, which indicates its complex nature. Desire is the main factor forming optimality. It

arises on the basis of the value -based attitudes of a person that he generates into the world. Both salvations and damnations in the French language are created on the basis of the following value -based ideas: physiological, material, moral and religious-spiritual.

Key words: *modality, salvations damnations, optative, imperative, modality.*

УДК 821.133.1

PAUL ELUARD'S "PICTO-POETIC" TECHNIQUE OF VISUAL LYRICS

«ПІКТО-ПОЕТИЧНА» ТЕХНІКА ВІЗУАЛЬНОЇ ЛІРИКИ ПОЛЯ ЕЛЮАРА

Ivlieva Yu.O. / Івлєва Ю.О.

аспірантка кафедри зарубіжної літератури

ORCID: 0000-0001-6997-7045

Oles Honchar National University, Dnipro, Gagarin Avenue, 72, 49000

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Дніпро, 49000

Анотація. Дана стаття є частиною більш розгорнутого дослідження про "пикто-поезію" Поля Елюара на прикладі однієї з його збірок. У статті розглядаються особливості лірики поета під впливом дадаїзму, а пізніше - сюрреалізму. Окрім цього, виділяються основні техніки та інструменти поезії Поля Елюара не тільки як поета, але й як художника. Його лірика просякнута візуальністю. Це ще не той синтез двох мистецтв, який з'явиться в його творчості пізніше, але вже на даному етапі можна побачити яскраві особливості й риси феномена, який згодом виллється в "пикто-поезію". Крім цього, в статті наводяться приклади ранньої лірики Поля Елюара з метою простежити її особливості з точки зору поетики і успадкування принципів сюрреалізму та дадаїзму, але разом з цим виявити власні риси поета як художника, відокремленого від зовнішніх напрямків і течій. Рецепція лірики Поля Елюара є практично недослідженою: збіркам творів митця, які стали зразком елюарівської візуальної поезії, присвячено недостатню кількість досліджень, що дозволяє говорити про актуальність даної роботи.

Ключові слова: Поль Елюар, «picto-poésie», сюрреалізм, дадаїзм, «колаж», Аполлінер, візуальний.

Як і багато його соратників, друзів і суперників по поетичному цеху, П. Елюар починав свій плідотворний поетичний шлях саме сюрреалістом, але все ще знаходячись під впливом «дадаїзму». Відкидаючи непрозорість вірша як художню мету, темряву як принцип поетичної мови, пориваючи з декадентськими тупиками «чистого мистецтва», Поль Елюар так само, як інші молоді художники, шукав нові форми, нові образи, нові символи, сподіваючись знайти в середовищі очолюваному А. Бретоном сюрреалістів нову ідентичність.

Л. Г. Андрєєв [1] відмічає, що перехід Елюара від «дадаїстського» до «сюрреалістського» етапу позначився навіть меншою абстрактністю. Наприклад, другий цикл зі збірки «Capitale de la Douleur» («Осередок болю»), характеризується тематикою любові, мрій, які привнесли в поезію Елюара живий, емоційний струмінь. Форма поезії при цьому змістовна та навіть сувора: притаманні навіть елементи «правильного» вірша, традиційної ритміки, рими, часом зберігається і пунктуація. Тож, П. Елюар все ж залишається поетом-мислителем, а не розчиняється в абстрактному образотворенні, як це часто відбувалося з поетами-сюрреалістами.

Багато в чому молоді поети-експериментатори, яким був і П. Елюар, продовжували традиції Г. Аполлінера – саме введений ним у творчий ужиток «принцип з'єднання моментальних знімків дійсності», як проникливо помітила найбільша дослідниця сучасної французької літератури Т. Балашова, став основою поетики у багатьох ранніх віршах Арагона і Елюара. Саме тоді у творчому методі поета з'явилася пристрасть до поєднання різних планів при

зверненні до внутрішнього їх підтексту у межах однієї фрази, часом одного слова. Звідси несподівана і так сильно впливаюча на сприйняття читачів образність багатьох його творів.

Але для розуміння того, як саме П. Елюар врешті-решт прийшов до ідей «*picto-poésie*», необхідно простежити й шлях поета у знайомстві з живописом сюрреалістів, з тими працями й постулатами безпосередньо візуального мистецтва, які мали вплив на формування Елюара як поета-новатора, що творив у руслі інтермедіального мистецтва.

Витоки як самого сюрреалізму, так і новаторських ідей П. Елюара, криються ще у дадаїзмі, який приніс образотворчому мистецтву (а згодом і літературі) техніку колажу. Творчою знахідкою, якою модерне мистецтво також завдячує дадаїстам, став також принцип випадкової організації композицій і прийом «художнього автоматизму» в акті творчості. У живопису ці принципи ілюстровані творами Г. Арпа, тоді як Т. Тцара був одним із перших, хто застосував їх у літературі: граючи зі словами та створюючи з них твори у формі колажів, Тцара застосовував вирізки з газет, які склеював у випадковій послідовності.

Звертаючись до маніфестів дадаїзму («Маніфест Дада» Т. Тцара, а також маніфести Х. Балла, Р. Хюльзенбека), вбачаємо у них передумови для поступового «розщеплення» поезії П. Елюара, яке дозволило йому поєднати поезію з живописом, створивши власний аналог колажу. Саме Дада послугувало поштовхом для пошуку чогось нового у мистецтві: подібно бунтарському підлітку, дадаїсти відкинули будь-які застарілі форми та канони, заперечуючи навіть сам розум і здоровий глузд. Тотальне заперечення та сумніви у будь-яких попередніх ідеалах чи візирях, будучи перенесеними у поле поезії, проявилися у руйнуванні мови, яке в свою чергу проявилось у нехтуванні граматичними та синтаксичними зв'язками і вилилось у пошук спонтанності вираження, утвердження культу примітивізму та незв'язності.

Саме техніка колажу, направлена на зміну свідомості, руйнування звичайних норм і уявлень може вважатися предтеchoю елюарівської «*picto-poésie*». Колаж став одним із перших прийомів у досвіді дадаїстів та згодом сюрреалістів творити інтермедіальне мистецтво. Поєднання декількох реальностей, протиставлених одна одній (коли до тексту «вмонтовувались» вербальні тексти (афіші та оголошення, газетні вирізки, квитки), або предметів (квіти, жіночі локони, предмети), виробляло ефект «приголомшливої образності» та відкривало «дивовижне у повсякденному».

У техніці колажу вбачаємо саме ті принципи, які згодом послугували основою для створення «*picto-poésie*» – зближення незалежних, віддалених за змістом явищ, обумовлене законом «загальної аналогії», яке породжує символічні відповідності.

Звертаючись до візіонерської природи лірики П. Елюара, побудови сюжету швидше на вигадці, уяві, ніж на наслідуванні природи, варто зазначити, що Елюар усвідомлює, що зображувані ним образи – скоріше подвиги вимислу, що він тільки «уявляє свою всемогутність», надаючи всьому можливість йти, як і раніше, своєю чергою. Його візіонерство далеко не завжди налаштоване на

щасливу хвилю – трапляється, що райдужні бачення раптом тьмяніють, губляться за зовсім іншими – похмурими, жахливими, залитими апокаліптичним «чорним світлом».

У ранній ліриці П. Елюара спостерігається свого роду роздвоєння – між чистим візіонерством, роботою уяви поета як базисом поетичних творів, та поверненням до реальності, яка не була ідеальною та містила у собі негативні явища. Згодом ефект «візіонерства» став використовуватися поетом не лише для репрезентації позитивних емоцій та переживань, але і для відображення негативних душевних станів, ситуацій боротьби, протесту, ненависті тощо.

Зображення предметів, явищ у поезії Елюара значно різняться від технік, якими користувалися його попередники. Наслідування природи, реальності вважається класичним підходом, але Елюар відмовляється від нього, беручи за відправну точку своєї поезії естетичні уявлення, встановлені Рембо і Малларме, а згодом виведені на якісно новий рівень Аполлінером.

Створювані Елюаром образи – дивні, зміщені на перший погляд, досить сюрреалістичні. Деякі з них можна вважати метафоричним зображенням сильного почуття, що охопило поета. Так, вірш «Amoureuse» («Кохана») (зі збірки «Mourir de ne pas mourir» («Вмирати не вмираючи»)), можна уявити буквально, можна «побачити» сюрреалістичну фантасмагорію, а можна просто уявити собі, що поет ока не зводить з коханої, аж до відчуття фізичної її присутності, наприклад:

«Elle est debout sur mes paupières
Et ses cheveux sont dans les miens,
Elle a la forme de mes mains,
Elle a la couleur de mes yeux,
Elle s'engloutit dans mon ombre
Comme une pierre sur le ciel...» [6].

У рядках «elle est debout sur mes paupières», вона немов би: «elle a la couleur de mes yeux», «elle a la forme de mes mains», – можна «побачити» подвійний сюрреалістичний образ, «жінку-долоню» (такий малюнок є у Мана Рея), а можна просто уявити собі відчуття, що пестить кохану поета. У вірші домінує жанр парабол, зміст яких таїть в собі щось абсолютне і щось повчальне, часто виникає навіть замикаючий висновок, сентенція.

Ще з найперших віршованих рядків простежується тяжіння до візуалізації. Розвиваючи свій поетичний почерк, П. Елюар згодом удосконалює його через залучення до свого творчого арсеналу модерні техніки, винайдені дадаїстами та сюрреалістами. Оскільки поет ніколи не втрачав власної ідентичності, можна говорити про те, що стильові риси сюрреалістичної поезії він увібрав вибірково: схильність його творів цього періоду до інтермедіальності завдячує широким можливостям сюрреалізму в аспекті поєднання різних мистецьких напрямків. Саме тоді з'являються такі здобутки сюрреалістичної поезії, як, наприклад, «автоматичне письмо».

Окрім власне мовних засобів, як інструменту, за допомогою якого П. Елюар здійснював свої творчі пошуки на шляху до «пикто-поезії», вірші поета також демонструють широкий спектр візуально значимих засобів поетичності.

Будучи одним із послідовників Г. Аполлінера у питанні поєднання словесного та візуального у поезії, П. Елюар використовує анафору, як спосіб графічної організації вірша, що можна побачити у вищенаведеному вірші.

Функція анафори також є одним із основних засобів візуальної організації поезії – у творах П. Елюара вона є одним із прикладів графічного оформлення віршованого тексту. Зразком використання повторів як способу структуризації поетичного твору, надання йому візуальної естетичності може слугувати вірш «Je te l'ai dit pour les nuages» зі збірки «L'Amour la poésie»:

Je te l'ai dit pour les nuages
Je te l'ai dit pour l'arbre de la mer
Pour chaque vague pour les oiseaux dans les feuilles
Pour les cailloux du bruit
Pour les mains familières
Pour l'œil qui devient visage ou paysage
Et le sommeil lui rend le ciel de sa couleur
Pour toute la nuit bue
Pour la grille des routes
Pour la fenêtre ouverte pour un front découvert
Je te l'ai dit pour tes pensées pour tes paroles
Toute caresse toute confiance se survivent. [7, с. 21].

Щодо анафори, в даному випадку поет перемешує речення з анафоричним початком та фрази, які не мають анафоричного зв'язку, з анафоричними парами, що створює контраст, фокусує увагу читача на певних частинах віршованого твору, привертає увагу до них. Тут візуальну організацію тексту Елюар використовує як допоміжний засіб наголосу на окремих ідеях та образах.

Спостерігається у даному прикладі також використання повторів, наприклад, прийменника «pour», який не тільки створює ритміку вірша та несе у собі певне семантичне навантаження, але також є засобом створення анафоричності, візуальної організації тексту.

Звернення до «півікто-поезії» стало свого роду вінцем творчих пошуків та експериментів П. Елюара. Як поетові-бунтарю, йому безумовно були близькі ідеї синтетичного «Маніфесту півіктопоезії» В. Браунера та І. Воронки. Для нього вірш – це єдине ціле. Тут нічого не можна змінити: додати або прибрати, не порушивши тим самим особливий внутрішній сенс. Для поета-сюрреаліста кожне явище дійсності представляє собою метафору інших об'єктів. Правило «метафоричного фокуса» і його «референта» – традиційної метафори тут порушується: «метафоричний фокус» може бути «референтом» і «референт» може стати «метафоричним фокусом».

Розглянемо ці риси творчості Елюара на прикладі вірша «Tout aiguisé de soif tout affamé de froid» («Змучений спрагою і по холоду зголоднілий»):

«Une sublime chaleur bleue
S'appuie aux tempes des fenêtres
Belle alignée de plumes jusqu'aux limbes
La parfumée la rose adulte le pavot et la fleur vierge de la torche

Pour composer la peau enrobée de femmes nues...» [4, с. 162-163].

У даній поезії П. Елюар відмовляється від будь-яких розділових знаків, однак це не веде до порушення синтаксичних конструкцій, а отже до дифузії і нестабільності образів (як у зразках «автоматичного письма»). Кожен метафоричний образ чітко виділяється у вірші: «Une sublime chaleur bleue S'appuie aux tempes des fenêtres»; «Belle alignée de plumes jusqu'aux limbes». Майже кожна метафора чи образ створені при зближенні далеких за семантикою понять або явищ: «une sublime chaleur bleue» («блакитна спека небес» (переклад мій – Ю. І.)); «Belle alignée de plumes jusqu'aux limbes» («Прекрасна лінія пір'я до горизонту» (переклад мій – Ю. І.)).

Разом з тим очевидно, що всі ці образи не спонтанні. Вони осмислені поетом, адже підпорядковані структурній композиції. Кожна метафора має своє, строго певне місце. Їх не можна поміняти місцями, не порушивши тонкого балансу. Саме завдяки тому, що поет осмислив бачення підсвідомого, можна досить чітко визначити, які почуття відчував автор. Під час читання вірша перед очима постає мальовничий образ спекотного сонячного літа, і стає очевидним те захоплення його красою, яке відчуває автор.

Іншим цікавим досвідом експериментів П. Елюара з візуальною організацією віршового простору став білий вірш, коли поет вдається до прозового формату, ніби даючи коментар до власних думок, якоїсь окремої теми, реалізує поетичний твір у формі опису певного образу, не спираючись на традиційні атрибути поезії:

Ce n'est pas la nuit, c'est la lune. Le ciel, doux comme un bol de lait, te fait sourire, vieil amoureux.

Et tu me parles d'eux. Ils ornent ton esprit, ils ornent ta maison, ils ornent notre vie.

Mon ami, ils sont trop: père, mère, enfants, femme, à n'être pas heureux.

Pourtant, ton rêve est calme, et je calcule trop. [8, с. 32].

Це стало свого роду передтечею використання поезії у синтезі з візуальним мистецтвом в контексті «пікто-поезії»: письменник створює свого роду вірш-коментар, який у майбутніх експериментальних збірках у форматі вже «пікто-поезії» буде доповнений живописом як продовженням чи доповненням поетичного тексту.

Тож, як показує аналіз творчості поета, просякнутої мистецькими пошуками дадаїстів, сюрреалістів та його власними, поезії П. Елюара, що безпосередньо передувала його досвіду «picto-poésie», притаманні потоки довільних зорових образів, глибока емоційність, наскрізні аналогії. Головними особливостями художнього використання слова є особлива метафоричність, семантичні приращення сенсу, які створюють багатогранність лірики Елюара і роблять її відкритою для інтерпретації.

Зважаючи на еволюційний шлях П. Елюара як поета-сюрреаліста, можна зробити висновок, що сюрреалізм був у його біографії не випадковою помилкою, а фазою розвитку, епізодом. Увібравши у свою поезію найкращі сторони різноманітних сюрреалістичних технік, П. Елюар йде далі, слідуючи власному прагненню до самовираження. Будучи палким прихильником

живопису, поет бажав поєднати два улюблених види мистецтва воєдино: синтезувати поезію та візуальне мистецтво.

Література

1. Андреев Л. Г. Сюрреализм . М.: Гелеос, 2004. 352 с.
2. Балашова Т. В. Французская поэзия XX века. М.: Наука, 1982. 392 с.
3. Великовский С. И. К горизонту всех людей. Путь Поля Элюара. М.: Художественная литература, 1967. 231 с.
4. Поль Элюар. Стихи. М.: Наука, 1971. 410 с.
5. Paul Eluard. Capitale de la Douleur. Paris.: Gallimard, 1966. 42 p.
6. Paul Eluard. L'amoureuse. URL: <https://www.poesie.net/eluard5.htm>
7. Paul Eluard. L'Amour la poésie. Paris.: Gallimard, 1929. 40 p.
8. Paul Eluard. Le Devoir et l'Inquiétude. Paris.: A.-J. Gonon, 1917. 49 p.

References

1. Andreev L. (2004), *Surrealism*, Moscow, Geleos.
2. Balashova T. (1982), *French poetry of the XX century*, Moscow, Nauka.
3. Velikovsky S. (1962), *To the horizon of all people. The path of Paul Eluard*, Moscow, Fiction.
4. Paul Eluard. (1971), *Poems*. Moscow, Nauka.
5. Paul Eluard. (1966), *Capitale de la Douleur*. Paris, Gallimard.
6. Paul Eluard. *L'amoureuse*. URL: <https://www.poesie.net/eluard5.htm>
7. Paul Eluard. (1929), *L'Amour la poésie*. Paris, Gallimard.
8. Paul Eluard. (1917), *Le Devoir et l'Inquiétude*. Paris, A.-J. Gonon.

Abstract. This article is part of a more comprehensive study of "picto-poetry" by Paul Eluard on the example of one of his collections. The article discusses the features of the poet's poetry under the influence of dadaism, and later of surrealism. In addition, it highlights the basic techniques and tools of poetry by Paul Eluard, not only as a poet, but also as an artist. His lyrics are imbued with visuality. This is not the synthesis of two arts that will appear in his creativity later, but we can already see at this stage the bright features of the phenomenon, which will later become "picto-poetry". Also, the article gives examples of the early lyrics of Paul Eluard with the aim of tracing its features from the point of view of poetics and the inheritance of the principles of surrealism, dadaism and revealing the poet's own features as a painter, isolated from external directions and currents. The reception of Paul Eluard's lyrics is practically unexplored: an insufficient amount of research has been devoted to the collections of the artist's works, which became the example of the Eluard's visual poetry, which suggests the relevance of this work.

Key words: Paul Eluard, "picto-poésie", surrealism, dadaism, "collage", Apollinaire, visual.

THE PECULIARITIES OF VERBALIZATION OF THE CONCEPT *SOUL* IN THE ENGLISH AND UKRAINIAN PHRASEOLOGY

ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ *ДУША* В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ ФРАЗЕОЛОГІЇ

Repp L. V. / Репп Л. В.

Oles Honchar Dnipro National University, Dnipro, Naharina, 72, 49010

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Дніпро, Гагаріна, 72, 49010

Анотація. Дослідження присвячено аналізу особливостей вербалізації концепту *душа* в англійській та українській фразеологічних картинах світу.

На основі проведеного дослідження лексикографічних та фразеологічних джерел можна стверджувати, що концепт *душа*, актуалізований фразеологічними одиницями англійської та української мов, може описувати почуття, емоції та риси характеру людини.

В ході дослідження було виявлено, що в англійській мові, у порівнянні з українською мовою, функціонує значно менше фразеологічних одиниць, в яких ім'я концепту *душа* співпадало б з лексемою, яка його вербалізує. Таку особливість можна обґрунтувати тим, що в англійській мові існують інші лексико-семантичні та лексико-фразеологічні засоби, які репрезентують концепт *душа*.

Таким чином, було встановлено, що найбільша кількість фразеологічних одиниць, де концепт *душа* співпадає з лексемою, яка представляє цей концепт, належить саме українському фразеологічному фонду.

Ключові слова: концепт, фразеологічна одиниця, концепт *душа*, вербалізувати.

Вступ.

Поняття *душа* зародилось ще в колысці людства, проте, осмислення значення концепту *душа* триває й донині. Це можна пояснити тим, що розуміння сутності та значення цього складного концепту продовжує формуватись в рамках суб'єктивного бачення дійсності як окремого індивіда, так і народу в цілому. Тому, впродовж багатьох років минулих століть, як і в умовах сьогодення, філософи, мислителі, дослідники та науковці не полишають спроб з'ясувати сутність *душі* та те, чим їй належить бути.

Душа – концепт з області релігії та філософії, однак, аналіз концепту *душа* може представляти неабиякий інтерес для лінгвістів, адже, як відомо, культура, традиції, вірування та світосприйняття людей віддзеркалюються саме в мові. Таким чином, фактичний матеріал, представлений фразеологічними одиницями, допоможе виявити те, яким чином тлумачення людей про *душу* відобразились в англійській та українській мовах.

Основний текст.

Детальний виклад аналізу концепту *душа*, вербалізованого фразеологічними одиницями в англійській та українській картинах світу доцільно почати саме з української мови, оскільки, відповідно проведеному дослідженню, було встановлено, що найбільша кількість фразеологічних одиниць, в яких репрезентується концепт *душа* належить саме українському фразеологічному фонду.

Відповідно лексикографічним джерелам можна встановити, що в україномовному фразеологічному просторі концепт *душа* може виражати різні

почуття, емоції, відчуття, позитивні або негативні риси характеру людини. Наприклад: 1) риси характеру людини – *відкрита душа, широка душа, щедра душа, бісова душа, черства душа, каїнова душа*; 2) почуття тривоги, занепокоєння – *душа не на місці, душа рветься, душа болить*; 3) почуття радості, щастя – *душа радіє, душа співає, душа тішиється*; 4) почуття смутку, душевних страждань – *душа розривається надвоє, душа щемить, душа рветься, душа ниє, душа болить*; 5) байдужість – *душа не приймає, охолоджувати душу*; 6) відчуття смерті – *душа вилетіла, душа прощається з тілом*; 7) страх, переляк – *холодне душа, душа в п'яти втекла, душа так і покотилася*; 8) гостинність, щирості – *душа навстіж, по душах, від усієї душі*; 9) почуття кохання, прихильності, вподобання – *до душі, душа пристала, душа лежить* [2, с. 218-235].

Наступним кроком варто представити результати аналізу актуалізації концепту *душа* в англійській мовній картині світу. Варто зазначити, що в англійській мові, як і в українській, апелюючи до *душі*, мовець може виразити свої емоції чи почуття або описати риси характеру притаманні людині. До уваги представляються деякі приклади: *with all one's soul; be the soul of something; bless his/her soul; good for the soul; sell one's soul (to the devil); not a soul; lost soul; a good soul; to bare one's soul to someone; black soul; to keep body and soul together; windows of the soul* [1; 3; 4]. Однак проведений аналіз показує, що, у порівнянні з українською мовою, в англійській – функціонує значно менше фразеологічних одиниць, в яких ім'я концепту *душа* співпадало б з лексичною одиницею, що його репрезентує. Це можна обґрунтувати тим, що в англійській мові існує значна кількість лексем, які мають таке ж або наближене значення до українського концепту *душа*. Так, наприклад, концепт *серце* в англійській мові має ширшу семантику тому, таким чином, охоплює та поєднує в собі ті особливості, які в українській мові та культурі звикли розмежовувати на концепти *серце* та *душа*. Наприклад, *to have one's heart in one's mouth* – *душа в п'яти нішла*; *to have one's heart in something* – *вкласти всю душу*; *smb's heart is uneasy* – *душа не на місці* [1].

Дослідивши концепт *душа (soul)*, вербалізований фразеологічними одиницями в англійській та українській картинах світу необхідно підкреслити, що в групі досліджуваних мов було відшукано фразеологічну одиницю, де концепт-компонент *тіло* вживається з концептом *душа (soul)*. Наприклад, укр.: *витрясти душу з тіла, тільки душа в тілі*; англ.: *to keep body and soul together* – *зводити кінці з кінцями* [1; 2].

Аналіз виявленої подібності дозволяє провести паралелі в світосприйнятті двох народів. Якщо, наприклад, взяти до уваги англійську фразеологічну одиницю *keep body and soul together* (*зводити кінці з кінцями, виживати*) або українську – *витрясти душу з тіла* і осмислити їх буквально, то стане зрозуміло, що мова йде про безпосередній зв'язок душі і тіла. Таким чином, спираючись на вищенаведені приклади, можна вважати, що наявність такої спільної особливості в досліджуваних мовах свідчить про схоже філософське бачення та розуміння світу, про віру двох народів в існування душі і тіла, віру в те, що душа є нематеріальною сутністю уособлення людини, яка укладена в тілі

і є його життєвим двигуном, віру в те, що з душею тіло починає жити, а коли людина помирає, душа покидає тіло і продовжує своє вічне буття.

Цікавим є також той факт, що в досліджуваних мовах було виявлено фразеологічну одиницю, де концепт *душа* зводиться в опозиції з поняттям *диявол* – *sell one's soul (to the devil)*; *продавати душу дияволу*. Це знову ж таки свідчить про схоже бачення світу, в якому живе щось добре, світле та чисте і де існує бруд, нечистота та спокуса, які прагнуть заволодіти *душею* людини, тобто самою людиною.

Душа може бути *alter ego* людини, так би мовити, її внутрішнє я. Розглядаючи концепт *душа* з точки зору етики, можна побачити, що вона є носієм певного етичного ідеалу, наприклад, *чиста душа*, *забруднити душу*. Дослідження показало, що чорний колір в поєднанні з концептом *душа* в розумінні українців та англіїців означає підступну, безсердечну, вкрай невдячну та зрадливу людину – *чорна душа*, *black soul* [2; 3].

Проаналізувавши фактичний матеріал представлений фразеологічними одиницями, було виявлено, що в групі досліджуваних мов концепт *душа* представляється як уособлення самої людини, наприклад, *укр.: ні душі* (у значенні жодної живої людини); *англ.: not a soul to speak* – ні живої душі. Більше того, душа як уособлення самої людини може виступати центром, головним каталізатором та джерелом енергії і натхнення, наприклад, *укр.: бути душею компанії*; *англ.: to be the soul of the party* – *бути душею вечірки* [1; 2]. Таким чином, *душа* представляється як фундаментальний та ключовий елемент, як центр, як найголовніший осередок певного середовища буття.

Висновки.

Аналіз лексикографічних та фразеологічних джерел дає можливість стверджувати, що концепт *душа*, актуалізований фразеологічними одиницями української та англійської мов, може описувати почуття, емоції та риси характеру людини. Однак в ході дослідження було встановлено, що в англійській мові, у порівнянні з українською, функціонує значно менше фразеологічних одиниць, в яких ім'я концепту *душа* співпадало б з лексичною одиницею, яка його вербалізує. Така особливість пояснюється тим, що в англійській мові існують інші лексико-семантичні та лексико-фразеологічні засоби, які репрезентують концепт *душа*. Таким чином, було встановлено, що найбільша кількість фразеологічних одиниць, де концепт *душа* співпадає з лексемою, яка представляє цей концепт – належить саме українському фразеологічному фонду.

На основі всього вищезазначеного можна зробити висновок, що концепт *душа* в усіх досліджуваних мовах може виступати як безтілесний, безсмертний елемент, джерело життя фізичного тіла, який, передусім, уособлює людину і, безперечно, характеризує її індивідуальність.

Література:

1. Великий англо-український словник // Упоряд. М. Г. Зубков: – Харків: Філіо, 2003, – 790 с.
2. Словник фразеологізмів української мови // Уклад.: В. М. Білоноженко

та ін. – К.: Наукова думка, 2003. – 1104 с

3. English Oxford Living Dictionaries [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://en.oxforddictionaries.com/english>

4. Macmillan Dictionary. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.macmillandictionary.com/>

Abstract. *The research is dedicated to the investigation of the peculiarities of verbalization of the concept soul in the English and Ukrainian phraseological worldviews.*

The examined lexicographic and phraseological sources reveal that the concept soul, verbalized by phraseological units in English and Ukrainian can describe a variety of human feelings, emotions and character traits.

It was found out that the English language, in comparison with Ukrainian, has significantly fewer phraseological units, in which the name of the concept soul coincides with the lexeme that verbalizes it. This difference, found in the group of studied languages, can be explained by the fact that there are other lexical-semantic and lexical-phraseological means that represent the concept soul in the English language.

Thus, it was revealed that the largest number of phraseological units, where the concept soul coincides with the lexeme that represents this concept, belongs to the Ukrainian phraseological heritage.

Key words: *concept, phraseological unit, concept soul, verbalize.*

Статтю надіслано: 16.03.2020 р.

© Репп Л. В.

NOMINATIVE FIELD OF THE CONCEPT *LANGUAGE POLICY* BASED ON A RECEPTIVE EXPERIMENT AMONG U.S. CITIZENS

НОМІНАТИВНЕ ПОЛЕ КОНЦЕПТУ *МОВНА ПОЛІТИКА* НА ОСНОВІ ПРОВЕДЕННЯ РЕЦЕПТИВНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ СЕРЕД ГРОМАДЯН США

Dobrushyna M.Yu. / Добрушина М.Ю.

lecturer / викладач

ORCID: 0000-0001-8799-990X

Oles Honchar Dnipropetrovsk National University, Dnipro, Gagarin avenue, 72, 49010

Дніпровський національний університет ім. Олеса Гончара,

Дніпро, просп. Гагаріна, 72, 49010

Анотація. Розглянуто номінативне поле концепту з точки зору дослідження взаємодії ментальності носіїв певної культури та мови. Досліджено номінативне поле концепту *МОВНА ПОЛІТИКА* у свідомості громадян США за допомогою рецептивного експерименту (методу суб'єктивних дефініцій). Визначено, що експериментальні методики допомагають у формуванні номінативного поля концепту. Створено асоціативне поле концепту *МОВНА ПОЛІТИКА* за допомогою дефініцій, що були надані громадянами США, розкрито отримані визначення у вигляді сем та проведено семантико-когнітивний аналіз (результати надано у вигляді мовної польової структури концепту).

Ключові слова: номінативне поле, рецептивний експеримент, семантичний компонент, семантико-когнітивний аналіз, когнітивна ознака.

Вступ. На сьогоднішній день у галузі мовознавства актуальними є дослідження які базуються на вивченні мовної картини світу, яка передбачає визначення ролі взаємодії ментальності народу, етносу та мови. Мовна картина світу може бути створена номінативними, функціональними, образними засобами мови та фоносемантикою мови. До номінативних засобів дослідники уналежують лексеми, стійкі номінації, фразеологізми, що фіксують те чи інше членування й класифікацію об'єктів національної дійсності, а також значущу відсутність номінативних одиниць (лінгвістична лакунарність). До функціональних засобів мови уналежують відбір лексики та фразеології для спілкування; склад найбільш частотних, тобто комунікативно релевантних мовних засобів народу на тлі всього корпусу мовних одиниць мовної системи. До образних засобів мови належать: національно-специфічна образність, метафорика, напрямки розвитку переносних значень, внутрішня форма мовних одиниць [3; 45].

Номінативне поле концепту визначається як сукупність мовних засобів, котрі вербалізують, репрезентують концепт у певний період розвитку суспільства [3; 47]. Зазначається, що ключова різниця між номінативним полем та традиційними структурними угрупованнями лексики (лексико-семантична група, лексико-семантичне поле, лексико-фразеологічне поле, синонімічний ряд та асоціативне поле) полягає у тому, що номінативне поле має комплексний характер [3; 47]. Слова в акті номінації представляють собою різні номінативні класи слів, які співвідносяться з мовною системою класифікації природних категорій, яка виражається різними частинами мови [1].

Основна мета дослідження – проаналізувати номінативне поле концепту *МОВНА ПОЛІТИКА* у свідомості громадян США за допомогою рецептивного

експерименту (методу суб'єктивних дефініцій). Для досягнення поставленої мети необхідно визначити такі завдання: 1) створити асоціативне поле концепту **МОВНА ПОЛІТИКА** за допомогою визначень, наданих громадянами США; 2) інтерпретувати отримані визначення у вигляді сем; 3) провести семантико-когнітивний аналіз (мовно відтворити зміст концепту **МОВНА ПОЛІТИКА** у вигляді польової структури).

Основний текст. Номінативне поле концепту містить прямі номінації концепту (ядро номінативного поля) та номінації окремих когнітивних ознак (периферія номінативного поля), котрі розкривають зміст концепту в залежності від комунікативної ситуації [3; 47-48]. Значення являє собою систему компонентів – сем. Основними типами сем є ядерні та периферійні. Ядерні семи є основою різних лексичних угруповань у системі мови, вони позначають постійні ознаки предмету; ознаки, які неможливо усунути, бо втративши ці ознаки предмет втрачає якісну визначеність [5; 110]. Периферійні семи позначають менш важливі, вірогіднісні ознаки, вони створюють образність та експресивність слововживання і розширюють номінативні можливості слова [2; 108-110].

Під час побудови номінативного поля концепту дослідник може визначити для себе два шляхи: 1) виявлення лише прямих номінацій концепту (ключове слово та синоніми). При цьому будується ядро номінативного поля концепту; 2) виявлення всього номінативного поля, що доступне досліднику, куди входить побудова ядра номінативного поля та периферії. Периферійні компоненти встановлюються за допомогою різних засобів: аналіз художніх та публіцистичних текстів, побудова лексико-фразеологічного поля ключового слова, побудова дериваційного поля ключового слова, побудова пареміологічного поля концепту, аналіз стійких порівнянь з номінантами концепту, аналіз фразеологічних номінацій концепту та аналіз асоціативного поля концепту [4; 123-129].

Різноманітні експериментальні методики допомагають формувати номінативне поле досліджуваного концепту, вони застосовуються для аналізу змісту концепту та для виокремлення ознак, що утворюють концепт. Зазначені прийоми дозволяють отримати інформацію про сприйняття та інтерпретацію досліджуваного концепту свідомістю. Серед експериментальних методів дослідження концепту виділяють рецептивний експеримент. Рецептивний експеримент (метод суб'єктивних дефініцій) – це експеримент на розуміння, сприйняття концепту, його суб'єктивну дефініцію [4; 130-131]. Результати експерименту узагальнюються подібно результатами асоціативних експериментів, і дослідник отримує набір когнітивних ознак, упорядкованих за яскравістю у свідомості носіїв мови.

Рецептивний експеримент. У даному дослідженні номінативне поле концепту **МОВНА ПОЛІТИКА** було проаналізовано на основі методу суб'єктивних дефініцій. Задля того, щоб визначити дефініцій було проведено наступний експеримент. У експерименті взяли участь 23 студента американських вищих навчальних закладів, які є громадянами Сполучених Штатів Америки. Інформантам були запропоновані анкети, у яких були

наступні питання: *How do you understand the concept "language policy"? How would you define this concept? (Як Ви розумієте концепт «мовна політика»? Яке б Ви дали визначення цьому концепту?)*; *Enter 4-7 words that you associate with the concept "language policy" (Введіть 4-7 слів, які Ви асоціюєте з концептом «мовна політика»)*. Усього було розіслано 35 анкет в Інтернеті, та було отримано 23 відповіді.

На першому етапі проведення експерименту було створення асоціативного поля концепту **МОВНА ПОЛІТИКА** через призму його сприйняття громадянами США за допомогою методу суб'єктивних дефініцій. Варто зазначити, що, серед 23 наданих відповідей, на перше питання відповіли 18 осіб, серед них 5 респондентів зазначили, що вони не впевнені у тому, що правильно розуміють зміст концепту, або не розуміють концепт, ще 5 респондентів зазначили у своїх анкетах, що вони не знайомі з цим явищем і не можуть надати відповіді на перше питання. Один респондент, відповідаючи на питання анкети, в обох питаннях позначив *I have never heard about this concept (Ніколи не чув про цей концепт)*.

Так, асоціативне поле концепту **МОВНА ПОЛІТИКА** для громадян США виглядає наступним чином:

LANGUAGE POLICY (МОВНА ПОЛІТИКА) (18) – incorporation of the language and languages in the country's policy creation and law making (залучення мови та мов до створення політики та формування законодавства в країні) 1; policy that determines which language(s) is/are going to be used primarily in the country (політика, яка визначає, яка мова / які мови насамперед використовуються у країні) 1; limitations on permissible language, censorship (обмеження щодо дозволеної мови, цензура) 1; a rule dictating what language should be spoken in a place (правило, що диктує, якою мовою слід говорити) 1; the policy of having to have an interpreter and / or someone who speaks your language present in schools, political environments, businesses, etc. (політика щодо того, щоб мати перекладача та / або когось, хто розмовляє вашою мовою, присутній у школах, політичному середовищі, на підприємствах та ін.) 1; the official methods of communication used within a group (офіційні методи спілкування, що використовуються в групі) 1; legal statutes that are implemented for the preservation of the heritage, history, and culture of a certain region-specifically in the way that these aspects are expressed linguistically in that region. Language policies can serve as both protections (for the cultures they try to preserve) and barriers (for outsiders to that culture) (законодавчі статuti, які реалізуються для збереження спадщини, історії та культури певного регіону, зокрема, таким чином, що ці аспекти виражаються мовно у цьому регіоні. Мовна політика може слугувати як захистом (для культур, які вони намагаються зберегти), так і бар'єрами (для сторонніх у цій культурі) 1; a law that prohibits a certain area from using a different language (закон, який забороняє на певній території використовувати іншу мову) 1; the policies around different languages used within a country (політика щодо різних мов, які використовуються в країні) 1; a stance and course of actions against use of sensitive language (позиція та хід дій проти використання образливої мови) 1; policy that defines the official language of the

state or country (політика, яка визначає офіційну мову держави чи країни) 1; official government stance of the language used (офіційна державна позиція, щодо мови яка використовується) 1; legislation which determines the official language (законодавство, яке визначає державну мову) 1; public policy to ban cursing in public places (публічна політика щодо заборони лайки в громадських місцях) 1; a law that deals with the language (закон, який стосується мови) 1; governmental and international regulations (урядові та міжнародні норми) 1; guidelines for sensitive topics and repercussions for abuse of the language (вказівки щодо чутливих тем та наслідки спотворення мови) 1; control of the languages (контроль мов) 1.

На другому етапі методу суб'єктивних дефініцій проводиться їхня інтерпретація у вигляді сем. Кожна дефініція розглядається як значення семантичного компоненту концепту **МОВНА ПОЛІТИКА**. На даному етапі асоціати, які були отримані на основі суб'єктивних дефініцій, що по-різному вербалізують один і той самий семантичний компонент, узагальнюються, та на основі цього аналізується частота вживання асоціацій. Спільнокореневі слова, синоніми уналежуються до одного семантичного компоненту.

Таким чином, **МОВНА ПОЛІТИКА** – це:

1) policy that determines the use of languages (політика, що регулює використання мов): incorporation of the language and languages in the country's policy creation and law making (залучення мови та мов до створення політики та формування законодавства в країні); policy that determines which language(s) is/are going to be used primarily in that country (політика, яка визначає, яка мова / які мови насамперед використовуються у країні); a rule dictating what language should be spoken in a place (правило, що диктує, якою мовою слід говорити); the official methods of communication used within a group (офіційні методи спілкування, що використовуються в групі); legal statutes that are implemented for the preservation of the heritage, history, and culture of a certain region-specifically in the way that these aspects are expressed linguistically in that region. Language policies can serve as both protections (for the cultures they try to preserve) and barriers (for outsiders to that culture) (законодавчі статuti, які реалізуються для збереження спадщини, історії та культури певного регіону, зокрема, таким чином, що ці аспекти виражаються мовно у цьому регіоні. Мовна політика може слугувати як захистом (для культур, які вони намагаються зберегти), так і бар'єрами (для сторонніх у цій культурі); the policies around different languages used within a country (політика щодо різних мов, які використовуються в країні); policy that defines official language of the state or country (політика, яка визначає офіційну мову держави чи країни); official government stance of the language used (офіційна державна позиція, щодо мови яка використовується); legislation which determines official language (законодавство, яке визначає державну мову); a law that deals with the language (закон, який стосується мови); guidelines for sensitive topics and repercussions for abuse of the language (вказівки щодо чутливих тем та наслідки спотворення мови); control of the languages (контроль мов);

2) the restriction / prohibition on using offensive language (обмеження / заборона вживання образливої мови): a stance and course of actions against use

of sensitive language (позиція та хід дій проти використання образливої мови); public policy to ban cursing in public places (публічна політика щодо заборони лайки в громадських місцях); limitations on permissible language, censorship (обмеження щодо дозволеної мови, цензура);

3) connected with limitations (пов'язана з обмеженнями): a law that prohibits a certain area from using a different language (закон, який забороняє на певній території використовувати іншу мову);

4) a way to bring people together (спосіб зблизити людей): the policy of having to have an interpreter and or someone who speaks your language present in schools, political environments, businesses, etc. (політика щодо того, щоб мати перекладача та / або когось, хто розмовляє вашою мовою, присутній у школах, політичному середовищі, на підприємствах та ін.).

На третьому етапі проводиться семантико-когнітивний аналіз виявлених сем. Результатом моделювання концепту є мовне відтворення змісту концепту у вигляді польової структури [4; 112]. Когнітивні ознаки, виділені та розподілені по польовим зонам в структурі концепту, ранжуються за ступенем їх яскравості в структурі концепту (за відсотком кількості встановлених в експерименті мовних репрезентацій, що об'єктивують відповідну когнітивну ознаку) [4; 113]. Належність тієї чи іншої ознаки концепту конкретній польовій зоні визначається виключно яскравістю відповідного когнітивного ознаки, його актуальністю для когнітивної свідомості [4; 113].

Таким чином, когнітивними ознаками концепту **МОВНА ПОЛІТИКА** є:

1) policy that determines the use of languages (політика, що регулює використання мов) – 72.22%

2) the restriction / prohibition on using offensive language (обмеження / заборона вживання образливої мови) – 16.66%

3) connected with limitations (пов'язана з обмеженнями) – 5.55%

4) a way to bring people together (спосіб зблизити людей) – 5.55%

Мовна польова модель концепту **МОВНА ПОЛІТИКА** виглядає наступним чином: ядро концепту створює когнітивна ознака *policy that determines the use of languages (політика, що регулює використання мов)* – 72.22%, до ближньої периферії ми уналежуємо *the restriction / prohibition on using offensive language (обмеження / заборона вживання образливої мови)* – 16.66%, дальня периферія складається з *connected with limitations (пов'язана з обмеженнями)* – 5.55% та *a way to bring people together (спосіб зблизити людей)* – 5.55%.

Висновки. Отже, нами було досліджено номінативне поле концепту **МОВНА ПОЛІТИКА** у свідомості громадян США за допомогою рецептивного експерименту (методу суб'єктивних дефініцій). Було зазначено, що до номінативного поля належать одиниці всіх частин мови. Нами було визначено, що різноманітні експериментальні методики, а саме, метод суб'єктивних дефініцій, допомагають у формуванні номінативного поля концепту **МОВНА ПОЛІТИКА**. Нами було створено асоціативне поле концепту **МОВНА ПОЛІТИКА** за допомогою дефініцій, що були надані громадянами США, було витлумачено отримані визначення у вигляді сем та проведено семантико-когнітивний аналіз (відтворено зміст концепту **МОВНА ПОЛІТИКА** у вигляді

польової структури за допомогою мовних засобів). Було визначено чотири когнітивні ознаки концепту МОВНА ПОЛІТИКА, визначено, що до ядра номінативного поля уналежується одна когнітивна ознака, до ближньої периферії – одна когнітивна ознака, та дальню периферію утворюють дві когнітивні ознаки концепту МОВНА ПОЛІТИКА.

Література:

1. Кравец Я.Ю. Общие вопросы и виды номинации / Я.Ю. Кравец ; НИУ БелГУ // III Селищевские чтения : материалы междунар. науч.-практ. конф., посвящ. 125-летию со дня рожд. Афанасия Матвеевича Селищева, Елец, 22-23 сент. 2011 г. / Елец. гос. ун-т им. И.А. Бунина, каф. теории и истории рус. яз. ; отв. ред. Т.М. Свиридова. – Елец, 2011. – С. 253-258.
2. Маклакова Е. А. Теоретические проблемы семной семасиологии : монография / Е. А. Маклакова, И. А. Стернин ; изд. 2-е. – М.-Берлин: Директ-Медиа, 2015. – 457 с.
3. Попова З. Д., Стернин И. А. Когнитивная лингвистика. – Москва: АСТ: Восток – Запад, 2007. – 314 с.
4. Попова З. Д., Стернин И. А. Семантико-когнитивный анализ языка. Монография. – Воронеж: изд-во «Истоки», 2007. – 250 с.
5. Стернин, И.А. Лексическое значение слова в речи : монография / И.А. Стернин ; науч. ред. З.Д. Попова. – 2-е изд., стер. – Москва ; Берлин : Директ-Медиа, 2015. – 239 с.

References.

1. Кравец, Я.Ю. (2011). Общие вопросы и виды номинации. III Селищевские чтения : материалы междунар. науч.-практ. конф., посвящ. 125-летию со дня рожд. Афанасия Матвеевича Селищева, Елец, 22-23 сент. 2011 г., 253-258.
2. Маклакова, Е.А., Стернин И.А. (2015). Теоретические проблемы семной семасиологии. М.-Берлин: Директ-Медиа.
3. Попова, З.Д., Стернин, И.А. (2007). Когнитивная лингвистика. Москва: АСТ: Восток – Запад.
4. Попова, З.Д., Стернин, И.А. (2007). Семантико-когнитивный анализ языка. Монография. Воронеж: изд-во «Истоки»
5. Стернин, И.А. (1985). Лексическое значение слова в речи. Воронеж. Издательство Воронежского университета.

Abstract. Nowadays the studies based on the research of the linguistic picture of the world are relevant in the field of linguistics, which defines the role of the interaction of the mentality of the people, the ethnicity and the language. The nominative field of the concept LANGUAGE POLICY in the minds of U.S. citizens has been explored using a receptive experiment (the method of subjective definitions). It has been determined that experimental techniques help to form the nominative field of the concept LANGUAGE POLICY. The associative field of the concept LANGUAGE POLICY has been created with the help of definitions provided by U.S. citizens, the given definitions have been obtained in the form of semes, and the semantic-cognitive analysis has been performed (the results have been presented in the form of the linguistic field structure of the concept LANGUAGE POLICY). Four cognitive features of the concept LANGUAGE POLICY have been identified.

Keywords: nominative field, receptive experiment, semantic component, semantic-cognitive analysis, cognitive feature.

Стаття надіслана: 18.03.2020 р.

УДК 811

**CLASS ACTIVITIES TO DEVELOP STUDENTS' SPEAKING
CONFIDENCE****ВИДЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ, КОТОРЫЕ РАЗВИВАЮТ У СТУДЕНТОВ РЕЧЕВУЮ
УВЕРЕННОСТЬ ВО ВРЕМЯ УРОКА****Ропомarenko N.N./ Пономаренко Н.Н.***teacher of English**Admiral Makarov National university of shipbuilding**Национальный университет кораблестроения им. адмирала Макарова*

Abstract. *The purpose of this article is to investigate the improvement of students' achievement of speaking and the relationship between self-confidence and the student's achievement in speaking. Find out and show how different activities at the lesson can encourage students to start speaking. What difficulties can students bump into doing these activities and how to avoid them.*

Key words: *self-confidence, speaking skills, activities, dialogue technique.*

Introduction

Self-confidence is extremely important in language learning. Students can develop it with a help of such productive activity like speaking. Speaking is the most frequently used by human being as daily means of communicating to share opinions and ideas with other persons. It is two way process between speaker and listener and involves productive and receptive skills of understanding.

Most students are motivated to improve their speaking because they are aware of the advantages of being able to speak English well, but lack the confidence to speak freely in English.

Writing this article we try to solve this problem. The importance of developing speaking confidence relies on two aspects. First, our personality, our self-image, our knowledge of the world, and our ability to reason and express our thoughts are all reflected in our spoken performance in a foreign language. Second, the linkage between students' classroom participation and their academic achievement is obvious.

How much preparation we need to do before class depends on the kind of discussion taking place, and the needs of the students. An unplugged approach, which lets students direct the lesson content, might suit a more confident group of learners. Some learners prefer a more structured discussion, in which case we may need to work out a plan for who will be talking, for how long, etc. By structuring the discussion and rotating roles, all students get to speak. This can help prevent some students dominating the discussion and others getting left out.

Studies have shown that when students participate actively in class, their academic achievement seems to be higher than that of those who are passive in class. Krupa-Kwiatkowski summarized in her study that "interaction involves participation, personal engagement, and the taking of initiative in some way, activities that in turn are hypothesized to trigger cognitive processes conducive to language learning". The importance of the ability or perception of ability to speak should not therefore be underestimated by either teacher or student.

What teacher should pay attention on choosing activities which can develop self –confidence of students? One of the activities is **choosing topics** to stimulate your students to speak in English. In this case, a teacher wants to get his students speaking as much English as possible. He does this by adapting the textbook topic to make it more relevant to his students' lives. According to the chosen topic teacher can suggest to watch a video , for example , and discuss it using different exercises which stimulate students to speak.

Exercise 1: Silent viewing.

- Watch the video and answer the questions.
- Watch the second time and your answers.

Exercise 2: Watch the video and choose the key moments.

Video based activities are the stepping stones to communicative activities at the lesson.

Activity 2: Helping your students to tell a story. Listening to and telling stories can be interesting for students of all ages and language levels. At first, a teacher should choose a story will be interesting for students and appropriate to their level of English.

- Events from a story or passage that they have read in class. For example, they imagine that they are a character from the story and describe what happened.
- A local news story that has captured the interest of your class.
- A story from a film or a television 'soap' drama.
- An event from personal experience (for example, a time when you were frightened or very happy, or a day at a fair, wedding or picnic). Before the class, teacher can find some pictures that relate to the story. It helps student to retell a story easily and in more confident way.

Comparing pictures is a great activity and it can generate a lot of discussion and emergent language. Reason pictures work so well for this activity is that they provide a visual cue for the questions.

Fluency activities are ideal for building confidence and encouraging students to speak more in class.

One of the major speaking activity type is **the role play**, which is particularly suitable for practicing the socio cultural variations in speech acts, such as complimenting, complaining... Depending on the level of the students, role plays can be performed from prepared scripts, created from a set of prompts and expressions or written using and consolidating knowledge gained from instruction or discussion of the speech act and its variations prior to the role plays themselves.

The **Ladder Game** activity. Students answer questions to climb the rungs of a ladder, but the time limit increases with each rung. This kind of activity encourages students to beat their personal best. Gradually, students learn to talk for longer and longer.

Self-directed dialogue is technique that can help the students improve their speaking ability. This is a good formation because a small group will give the students opportunity to use their own sentences in making the dialogue. Dialogue would make the students practice and use the language according to the language function and situation.

Multiple frequent reading of such sentences in English will gradually ensure for memorization of English vocabulary and contribute to developing good speaking skills.

Another common activity in the oral skills class is the prepared speech. Topics for speeches can be different. And every student in class can prepare the speech, 1-2 minutes, on interesting topic for him. Speeches can be considered frightening for the speaker and, after a while, boring for the listeners, so it is a good idea to assign the listeners some responsibilities during the speeches.

Generally, one or two students can be assigned beforehand the responsibility for evaluating a certain speech, using guidelines created by the teacher or by the learners themselves.

At the speech's conclusion, the evaluators can be asked to summarize its content, note strengths or weaknesses or relate the speech topic to a personal experience.

Above-mentioned speaking activities can be used in EFL classes for promoting students' self-confidence.

Conclusions

Making **conclusion** it is important to say that speaking is usually the most problematic skill to teach because, apart from its difficulty, teachers do not have much time to concentrate on this skill.

Speaking skills can be very different depending on the methodology followed by each teacher but what it is really important is to develop during the English lessons to get students learn the second language entirely.

Due to this, some suggestions have been offered, which can be put into practice during the lesson in order to motivate students to participate in class and to do interaction activities to develop their speaking skills.

These activities allow students to feel more comfortable and sure when they have to hold a conversation in English and they make the skills more effective in order to get a perfect acquisition of the second language, covering all the skills: listening, speaking, reading and writing.

It is better if the teachers let the students to explore their mind as much as they can when they are discussing, so that they will be interested in the lesson and their ability can be developed maximally when they are asked to explore their mind. The use of the video also helps the students easily to understand the materials, but the teacher must be careful in choosing the content of the video and other activities for developing speaking skills.

Reference:

1. Krupa-Kwiatkowski, M. (1998), "You shouldn't have brought me here!" Interaction strategies in the silent period of an inner-direct second language learner. *Research on Language and Social Interaction*, 31(2), p.p. 133-175.
2. Lai, C. (1994), Communication failure in the language classroom: An exploration of causes. *RELJ Journal*, 25, p.p.99-129.
3. Rooks, G. (1994) *Let's Start Talking*. Boston, MA: Heinle & Heinle

4. BBC Learning English (undated) 'Talk about English: better speaking' (online). Available from: http://www.bbc.co.uk/worldservice/learningenglish/webcast/tae_betterspeaking_archive.shtml (accessed 29 January 2014).

Аннотация. Целью написания данной статьи является важность развития и использования навыков разговорной речи в классе, как один из необходимых аспектов при изучении иностранного языка, а также дать краткое описание упражнений, которые способствуют развитию уверенности говорящего. Многолетний опыт работы показывает, что эти навыки являются очень важной частью в отношении приобретения английского языка. В статье подробно описано с помощью каких видов активности учитель может стимулировать учащегося к разговорной речи и как преодолеть барьер, который говорящий боится преодолеть в устной речи. Показать взаимосвязь между уверенностью в себе и достижениями учащихся в устной речи, что этому способствует.

Ключевые слова: уверенность в себе, разговорные навыки, занятия, техника общения.

Статья отправлена: 20.03.2020 г.
© Пономаренко Н.Н.

УДК 81'23

**SUBTITLES IN THE CINEMA DISCOURSE SYSTEM:
A PSYCHOLINGUISTIC VIEW****СУБТИТРИ В СИСТЕМІ КІНОДИСКУРСУ: ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИЙ ПОГЛЯД****Shcherbak O. V. / Щербак О. В.***s. philol. s., s. lecturer / к. філол. н., ст. викладач*

ORCID: 0000-0003-3097-7878

Boboshko M. O. / Бобошко М. О.*student / студентка**Admiral Makarov National University of Shipbuilding,**Mykolaiv, Heroyiv Ukrainy, 9, 54025**Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,**Миколаїв, Героїв України, 9, 54025*

Анотація. Статтю присвячено проблемі визначення психолінгвістичної специфіки субтитрів як структурних елементів кіно дискурсу. З цією метою презентовано оглядову аналітику поняття «субтитр», обґрунтовано необхідність застосування психолінгвістичних методів і методик до дослідження субтитрів, а також визначено наявність / відсутність збігів в емоційних фонах текстів субтитрів і текстів, що проголошується акторами усно.

Ключові слова: субтитр, кінодискурс, психолінгвістика, сприйняття, коефіцієнт логічної зв'язності, коефіцієнт дієслівності, коефіцієнт емболії.

Вступ.

Останнім часом в епіцентрі лінгвістичних зондувань перебуває кінодискурс (див. наукові розвідки N. Cherinchikij, R. Janney, E. Fayaz, M. Sheykhanі, A. Naderi, S. Prince, а також дисертаційні праці Т. Винникової, Д. Гайданки, М. Кабірі, А. Казакової, І. Котової, І. Лавріненко, А. Лісовської, Т. Лук'янець, Н. Матушевської, Г. Олійник, О. Пантелєєнко, І. Попової, Ю. Сургай, Г. Харькової). Однак допоки з-поміж розмаїття його структурних елементів найменше уваги вчені приділяють поняттю «субтитр», тобто «напису в нижній частині кадру кінофільму, переважно з перекладом тексту» [10, Т. 9, с. 817]. Дослідження субтитрів передусім виконуються з позицій перекладознавства (В. Горшкова, А. Корячкіна, С. Назмутдінова, Ю. Плетенецька, С. Радецька) та класичної лінгвістики (Т. Духовна, Н. Підмогильна, М. Снеткова), до певної міри рідше їх студіюють у лінгвокультурологічному вимірі (Р. Матасов, А. Мельник). Проте інструментарій психолінгвістики як науки, скерованої на «дослідження розвитку й застосування мовленнєвої здатності як психічного феномена, її реалізації в механізмах породження та сприйняття мовлення у проекції на психічну діяльність людини в її соціально-культурній взаємодії та кодову систему мови» [9, с. 188], до вивчення субтитрів ще не застосовувався, що й указує на актуальність пропонованої статті. Крім цього, її актуальність увиразнюється й завдяки залученню до психолінгвістичної обсервації текстових матеріалів російськомовного кіно з українськомовними субтитрами, що також у зазначеному аспекті ще не вивчалися.

Мета статті – визначення психолінгвістичної специфіки субтитрів як

структурних елементів кінодискурсу. Реалізація окресленої мети потребує розв'язання таких завдань: 1) здійснити оглядову теоретизацію центрального поняття розвідки – «субтитр»; 2) обґрунтувати необхідність застосування та вибір психолінгвістичних методів і методик до дослідження субтитрів; 3) презентувати результати психолінгвістичної обсервації субтитрів, насамперед їхніх українськомовних зразків, зафіксованих у російськомовних кінофільмах.

Джерельною базою роботи послужив такий російськомовний кінофільм українського виробництва, як «Ласкаво просимо на Канари» (кінокомпанія «УПС», 2016 р.), що транслювався в телеєфірі з українськомовними субтитрами. Фактичний матеріал налічує понад 900 субтитрів.

У ході досягнення мети та поетапного виконання завдань ми використали низку методів. Серед загальнонаукових методів *індуктивний* метод, а також методи *аналізу* й *синтезу* знадобилися нам для висвітлення теоретичних положень статті та систематизації зібраного фактичного матеріалу; *метод спостереження* – для кваліфікації фактажу з позицій психолінгвістики; *метод кількісних підрахунків* – для отримання даних про загальний обсяг і динаміку функціонування різнотипних субтитрів та унаочнення результатів обробки експериментальних відомостей. Із-поміж спеціальних методів ми скористалися *контекстуально-інтерпретаційним методом* як різновидом функційного методу та елементами *дискурс-аналізу*, розробленого в дискурсології, що забезпечили пояснення психолінгвістичної специфіки субтитрів; *методики контент-аналізу та інтен-аналізу* та *методика визначення психографологічних особливостей писемного мовлення*, розроблені й апробовані в психолінгвістиці, уможливила отримати дані про психолінгвістичну специфіку субтитрів.

Основний текст. У термінологічному апараті лінгвістичної науки за поняттям «субтитр» закріплено понад 15 визначень, які, проте, відзначаються синонімічністю та відрізняються лише за параметром загальності / конкретності. В загальному (широкому) розумінні субтитр – це «текстовий супровід відеоряду, який дублює або доповнює звукову доріжку» [2, с. 158]. Більш вузькими й, на наш погляд, конкретизованими відповідно до запитів передусім перекладацької парадигми є такі потрактування: 1) «скорочений переклад діалогів фільму, що відображає їхній основний зміст і супроводжує у вигляді друкованого тексту відеоряд фільму в його оригінальній версії, розташовуючись зазвичай у нижній частині кінокадру» [1, с. 10]; 2) вид перекладу оригінальних діалогів кіноперсонажів відповідно до потреб іншомовної цільової аудиторії із забезпеченням семантичної та формальної еквівалентності між початковим і перекладеним текстами [2, с. 158]; 3) «літературний письмовий переклад, який створюють відповідно до особливих правил, у яких основною вимогою є гранична лаконічність при збереженні естетичних, значеннєвих та стилістичних аспектів мови персонажів кінострічки» [4, с. 375–376].

Наявність значної кількості дефініцій поняття «субтитр» зумовлює появу різних підходів до їхньої класифікації. Так, у працях білоруської дослідниці

М. Савко зазначається, що субтитри можуть бути чотирьох типів: 1) внутрішньомовними (intralingual), у яких змін зазнає перцептивна модальність, а не мова текстів; 2) міжмовними (interlingual), у яких змінюються як перцептивна модальність, так і мова; 3) відкритими (open), тобто такими, що є невід'ємною частиною фільму чи іншого кінопродукту; 4) закритими (closed), що представляються у вигляді телетексту, перегляд якого можливий із застосуванням декодера [8]. З наведеного можемо зробити висновок, що для виокремлення першого та другого різновидів субтитрів застосовано принцип кодування, а для третього та четвертого різновидів – спосіб презентації. Крім цього, в працях російського дослідника та керівника школи аудіовізуального перекладу О. Козуляєва постулюється ідея про існування тривимірного субтитрування, за якого «перекладачеві доводиться синтезувати семантичні складники мови й образу, тому що за створення ілюзії тривимірної реалістичності аудіовізуального тексту відповідають усі елементи кіномови» [4, с. 375–376]. Останнім часом не менш поширеними в кінематографі стали й т. зв. кустарні субтитри (детальніше про це див. праці українського мовознавця Т. Лукьянкової), які поділяють на два типи, а саме жорсткі (вбудовані) субтитри, накладені на відеопотік у процесі кодування та перекодування відеофайлу, які вирізати складно; та м'які (зовнішні) субтитри, що існують у вигляді окремого файлу (часто текстового формату), у якому вказані початок та кінець субтитру, текст субтитру й інша службова інформація (колір, позиція тощо) [6, с. 13].

Головною особливістю субтитрів, передусім технічною, є те, що вони з'являються на екрані на 0,25 сек. пізніше за проголошувану репліку, а після її виголошення залишаються ще на 2 сек. [11, с. 148]. Саме тому їхнє візуальне сприйняття, як результус В. Горшкова, з психологічного погляду випереджає час прочитання, ускладнюючи зчитування субтитрів та порівняння їхнього змісту з певним відеорядом [1, с. 11]. Однак з огляду на те, що субтитр є продуктом писемного мовлення (насамперед – мовленнєвої діяльності перекладача), виникає необхідність визначити також і психолінгвістичні особливості їхнього сприйняття, оскільки «вплив мовленнєвої діяльності на психічне життя людини – надзвичайний, проте він рідко усвідомлюється в повсякденному житті, хоча співвідношення мовлення з іншими психічними процесами має бути в центрі уваги» [7, с. 26]. З цією метою ми вирішили звернутися до методик контент-аналізу та інтент-аналізу мовленнєвої продукції з оперттям на методику визначення психографологічних особливостей писемного мовлення (детальніше див. у [5, с. 200]), що уможливають визначити когнітивні стилі сценариста оригінального тексту та перекладача, а, відтак, установити наявність / відсутності збігів в емоційних фонах тексту, що проголошується акторами усно, та тексту, що презентується на екрані в писемній формі. Психолінгвістичне дослідження безпосередньо проводилося нами в кілька етапів: 1) класифікація субтитрів за параметром наявності / відсутності трансформацій порівняно з усним текстом; 2) розрахунок коефіцієнтів дієслівності, що є коефіцієнтом агресивності (формула: $K_1 = (\text{дієслова} / \text{всі слова}) \times 100 \%$); логічної зв'язності (формула: $K_2 = \text{службові слова} / \text{усі речення} \times 3$), що свідчить про ступінь гармонійності; та емболії

(засміченості) (формула: $K_3 = (\text{емболи} / \text{всі слова}) \times 100 \%$), що вказує на інтелект та емоції продуцентів тексту, за кожним класифікаційним типом субтитрів [3, с. 144]; 3) виявлення збігів / незбігів в емоційних фонах досліджуваних матеріалів.

У зазначений спосіб ми отримали такі результати:

- 1) у субтитрах, що є дослівним перекладом оригінального тексту (табл. 1), K_2 коливається в межах 1, K_1 – в межах 22 %, а K_3 не перевищує 5 %. Аналогічні показники мають і оригінальні текстові фрагменти, що в цілому засвідчує наслідування перекладачем когнітивного стилю сценариста, а, отже, відтворення емоційного фону вербальної інформації в точності;

Табл. 1.

Субтитри, що є дослівним перекладом оригінального тексту

<i>Оригінальний текст</i>	<i>Субтитр</i>
Не знаю, так объелась. Мне б еще, знаешь, чашечку кофе с каким-нибудь овечьим сыром или... Или брынза подойдет.	Не знаю, так об'їлася! Мені б ще, знаєш, чашечку кави з якимось овечим сиром чи...Або бринза підійде.
<i>Розрахунки:</i> $K_1 = (4 / 18) \times 100 \% = 22 \%$ $K_2 = 7 / (3 \times 3) = 0,7$ $K_3 = (1 / 18) \times 100 \% = 5 \%$	

- 2) у субтитрах, у текстах яких випущено певні лексеми (табл. 2), K_2 коливається в межах 0,2, K_1 – в межах 30 %, а K_3 не перевищує 1 %. Однак в оригінальному тексті K_2 коливається в межах 0,3–0,4, K_1 є нижчим (до 22 %), а K_3 вищим (до 8 %). Це означає, що перекладач намагається логізувати виклад інформації, тим самим зредукувавши наявну в оригіналі емоційність тексту, однак більший коефіцієнт дієслівності вказує на вищий рівень агресивності особистості перекладача [3, с. 115];

Табл. 2.

Субтитри, в текстах яких випущено певні лексеми

<i>Оригінальний текст</i>	<i>Субтитр</i>
Перенесите кого-то на другое время, сотрите в конце концов. Мне что вас нужно учить?	Перенесіть когось на інший час, збрешіть врешті-решт. Мені вас треба вчити?
<i>Розрахунки:</i> $K_1 = (3 / 14) \times 100 \% = 21 \%$ $K_2 = 2 / (3 \times 2) = 0,3$ $K_3 = (1 / 14) \times 100 \% = 7 \%$	
	$K_1 = (3 / 11) \times 100 \% = 27 \%$ $K_2 = 1 / (3 \times 2) = 0,16$ $K_3 = (0 / 11) \times 100 \% = 0 \%$

- 3) у субтитрах, у текстах яких переставлено лексеми місцями (табл. 3),

помічено, що їхні коефіцієнти повністю збігаються з відповідними коефіцієнтами психолінгвістичного аналізу оригінального тексту. Це означає, що перекладач повністю зберігає емоційні доміанти оригіналу, проте ми не можемо констатувати, що в цьому класифікаційному блоці субтитрів емоційний фон корелює з емоційний фоном субтитрів першого блоку (див. вище), оскільки вищі показники вказують на асоціативно-художній підхід у викладі інформації, а, отже, підвищену емоційність таких фрагментів кіноепізодів.

Табл. 3.

Субтитри, в текстах яких лексеми переставлено місцями

Оригінальний текст	Субтитр
А куда я, по-вашему, должна эту карточку вставить? Городские, привыкли к магазину без денег ходит.	А куда я, по-вашому, цю картку маю вставити? Міські звикли до магазину без грошей ходити.
<i>Розрахунки:</i> $K_1 = (4 / 15) \times 100 \% = 26 \%$ $K_2 = 4 / (3 \times 2) = 0,66$ $K_3 = (1 / 15) \times 100 \% = 6 \%$	

- 4) у субтитрах, у текстах яких зроблено контекстуальні заміни (табл. 4), фіксуємо певні незбіги з текстом сценариста, причому лише в показниках K_3 , що для субтитрів він виявляється вдвічі більшим, що вказує на те, що перекладач робить «спроби в більш художній манері передати мовлення дійових осіб» [3, с. 115–116].

Табл. 4.

Субтитри, в текстах яких зроблено заміни

Оригінальний текст	Субтитр
Слушай, может, есть смысл нанять кого-то? Не знаю, там , частного детектива или...	Слухай, може, є сенс найняти когось? Не знаю, наприклад , приватного детектива чи...
<i>Розрахунки:</i>	
$K_1 = (4 / 12) \times 100 \% = 33 \%$ $K_2 = 2 / (3 \times 2) = 0,3$ $K_3 = (1 / 12) \times 100 \% = 8 \%$	$K_1 = (4 / 12) \times 100 \% = 33 \%$ $K_2 = 2 / (3 \times 2) = 0,3$ $K_3 = (2 / 12) \times 100 \% = 16 \%$

Відзначимо, що в ході аналізу фактичного матеріалу зафіксовано також субтитри з помилками (переважно – орфографічними та пунктуаційними) та субтитри, в текстах яких наявні додаткові слова, однак їхня кількість у фактажі є порівняно низькою, тому вважаємо їх не модельованим залишком та до

визначення психолінгвістичних особливостей не залучаємо.

Висновки.

Проведене дослідження показало, що під час субтитрування фільму «Ласкаво просимо на Канари» в більшості випадків перекладач намагається не лише передати зміст сказаного за допомогою субтитрів, а й передати його емоційний ореол. Найбільшою мірою це вдається за допомогою субтитрів, що є дослівним перекладом усних реплік, дещо менше – завдяки субтитрам із лексичними перестановками. Субтитри з випущеними лексемами з психолінгвістичного погляду оригінальний текст роблять більш логізованим, а субтитри із замінами, навпаки, впотужнюють емоційні доміанти сказаного та дещо стилізують текст.

Література:

1. Горшкова В. Е. Теоретические основы процессориентированного подхода к переводу кинодиалога (на материале современного французского кино) : автореф. дисс. ... д-ра филол. наук : 10.02.05, 10.02.20. – Иркутск, 2006. – 35 с.
2. Єлісєєва С. В. Особливості субтитрування як напряму перекладацької діяльності // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Філологія. – 2018. – № 32, т. 2. – С. 158–160.
3. Засєкіна Л. В., Засєкін С. В. Вступ до психолінгвістики : Навчальний посібник. – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2002. – 168 с.
4. Козуляев А. В. Аудиовизуальный полисемантический перевод как особая форма переводческой деятельности // XVII Царскосельские чтения : материалы междунар. научн. конф. Т. I. – Санкт-Петербург, 2013. – С. 374–381.
5. Крылов А. А., Маничев С. А. Практикум по общей экспериментальной и прикладной психологии. – 2-е изд. – СПб. : Питер, 2003. – 560 с.
6. Лукьянова Т. Г. Основы англо-українського кіноперекладу : навчальний посібник для студентів 4 курсу освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» денної форми навчання факультету іноземних мов. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 104 с.
7. Психологія мовлення і психолінгвістика : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Калмикова Л. О., Калмиков Г. В., Лапшина І. М., Харченко Н. В. ; За заг. ред. Л.О.Калмикової. – К. : Переяслав-Хмельницький педагогічний інститут, в-во «Фенікс», 2008. – 245 с.
8. Савко М. В. Аудиовизуальный перевод в Беларуси // Режим доступа : <http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/38594/1/%D0%B0%D1%83%D0%B4%D0%B8%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B7%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%8B%D0%B9%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%BE%D0%B4.pdf> ; Название с экрана.
9. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : Підручник. – Полтава : Довкілля. – К., 2008. – 712 с.
10. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР, Ін-т мовознавства ; за ред. І. К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1970–1980.

11. Karamitroglou F. Towards a Methodology for the Investigation of Norms in Audiovisual Translation. – Amsterdam and Atlanta, GA : Rodopi, 2000. – 300 p.

Abstract. *The article is devoted to the problem of determining the psycholinguistic features of subtitles.*

The authors of the article determined that the concept of subtitle can be interpreted in a wide and narrow sense. The narrow meaning of the concept is formulated in the paradigm of translation studies.

There are various approaches to the classification of subtitles. For example, the coding principle, presentation method, degree of softness / hardness and other principles. The authors of the article developed their own classification based on the presence / absence of structural and grammatical transformations of subtitles and original texts. Four main types are distinguished: subtitles, which are literal translation; subtitles with released words; subtitles with replacements; subtitles with lexical permutations.

To determine the psycholinguistic features of these types, the authors used the methods of content analysis, intent analysis and psychographic analysis. For this purpose, the coefficients of logical connectivity, verb and embolism were calculated.

Research results: with the help of subtitles which are literal translations and subtitles with permutations, the emotional background of the original text is preserved. With the help of subtitles with substitutions, translators enhance the emotionality of the original. Subtitles with released words serve as a tool for the logical presentation of information.

Key words: *subtitle, cinema discourse, psycholinguistics, perception, coefficient of logical connectivity, verb coefficient, embolism coefficient.*

Статтю надіслано 20.03.2020 р.
© Щербак О. В., Бобошко М. О.

УДК 004.2

THEORETICAL FRAMEWORK OF STUDIES ON POLITENESS STRATEGY

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТРАТЕГІЙ ВВІЧЛИВОСТІ

Ostapenko S. / Остапенко С. А.

с. ped.s., as. prof. / к. пед. н., доц.

ORCID: 0000-0002-3915-4854

Udovichenko H. / Удовіченко Г. М.

с. ped.s. / к. пед. н.

ORCID: 0000-0003-3731-0857

Donetsk National University of Economics and Trade named after Mykhailo Tugan-Baranovsky,
Kryvyi Rih, Tramtaina, 16, 50005

Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-
Барановського, Кривий Ріг, Трамвайна, 16, 50005

Анотація. Статтю присвячено теоретичним засадам дослідження специфіки вербалізації стратегій ввічливості в англомовному дискурсі.

Лінгвістичний аспект вивчення ввічливості пов'язано з дослідженням цієї категорії на лексичному, морфологічному та синтаксичному рівнях з подальшим аналізом рис одиниць, які репрезентують ввічливість у різноманітних жанрах і дискурсах. **Актуальність теми** зумовлюється спрямованістю мовознавства на аналіз англомовного дискурсу і водночас відсутністю комплексного аналізу мовленнєвої взаємодії комунікантів у дискурсі, дослідженому в межах теорії ввічливості. Проведений аналіз теоретичних засад вивчення ввічливості уточнює і систематизує наукові візії та підходи до вивчення категорії ввічливості в різних сферах гуманітарних знань. **Мета статті** полягає у встановленні особливостей стратегічної та мовленнєвої реалізації англомовного дискурсу в аспекті ввічливості.

Ключові слова: дискурс, ввічливість, стратегії ввічливості, комунікація, комунікант

Вступ

Ввічливість як предмет наукового дослідження традиційно пов'язують з культурою мовлення та мовним етикетом. З початку 90-х років ХХ століття процес дослідження ввічливості зазнає істотних змін, і спостерігається тенденція вивчення ввічливості як окремої наукової проблеми, до якої виявляють значний академічний інтерес фахівці багатьох сфер гуманітарних знань.

В умовах підвищення ролі комунікації та формування нових вимог до якісного аспекту комунікативного процесу вчені наголошують на необхідності зміщення акценту на міждисциплінарний характер досліджень ввічливості, яка виступає системоутворюючим фактором спілкування, регулює комунікативну поведінку комунікантів і впливає на вибір вербальної та невербальної взаємодії.

Наукові версії інтерпретації ввічливості широко представлені в дослідженнях вчених вітчизняного, пострадянського та зарубіжного простору. Так, соціологічні та філософські аспекти проблеми ввічливості висвітлені в працях Е. Гоффмана, В. Соковніна, Н. Еліаса, В. Шенкера. Ввічливість як соціальна норма розглядається в наукових розвідках В. Гольдіна, О. Земської, В. Карасика, Н. Формановської. Психологічні аспекти ввічливості віддзеркалені в теорії «збереження обличчя», запропонованої дослідниками П. Браун і

С. Левінсоном у монографії «Politeness: Some universals in language usage» (1987). Виокремлені особливості ввічливості в різних лінгвокультурах (М. Чудоровська, Е. Кадт, С. Мілз, Б. Піціконі, С. Епедхей, Л. Єнг); у рамках лексикографічного напрямку укладаються словники з етикету та культури мовлення (А. Балакай, М. Городнікова, Д. Добровольський).

Виклад основного матеріалу дослідження.

У будь-якому лінгвістичному дослідженні цілком слушною виглядає думка відомого вченого М. Нікітіна щодо прагматичності мови: «Філогенетично та онтогенетично мова починається з прагматики, і в принципових рисах своєї побудови вона, перш за все, постає як егоцентрично орієнтований механізм для обслуговування і просування прагматичних інтересів мовця» [6, с. 379]. Головним комунікативним інтересом мовця є переважно бажання переконати слухача прийняти певну думку або змусити його спростувати певне положення. На думку О. Івіна, базовими факторами переконування є ті, що стосуються принципів ефективного спілкування людей та відносяться до будь-яких видів комунікації в суспільстві [3, с. 87].

Основоположники теорії мовних актів позначили цілий ряд умов, виконання яких необхідне для успішної реалізації ілокутивної мети висловлення. Щоб учасники спілкування змогли реалізувати свої комунікативні наміри, мовленнєвий акт як мінімум повинен бути доречним. Кожен тип ілокутивного акту характеризується різним набором умов успішності. Деякими з таких факторів можуть виступати, наприклад, рівномірний розподіл комунікативних ролей учасників спілкування, розуміння слухачем ілокутивних значень, відсутність перешкод для нормального протікання процесу вербалізації, щирий намір мовця здійснити деяку дію тощо. Недотримання одного або декількох умов може створити комунікативний дискомфорт або комунікативну невдачу. Такі невдачі ведуть до різного роду «осічок» або «зловживань». Як зазначає Дж. Остін, комунікативні невдачі, як правило, виникають через порушення правил звернення до процедури та порушення правил виконання самої процедури [4, с. 115].

Гелен Спенсер-Оті вводить поняття соціопрагматичного комунікативного принципу, яким керується адресант при виборі мовних засобів. Слід пам'ятати, що в різних культурах або ситуативних контекстах існують свої норми і переваги використання цього принципу. Такі переваги варіюються від культури до культури, від контексту до контексту [7, с. 183]. Цю точку зору підтверджують результати експериментів Мін-Сан Кім, яка пропонує п'ять «комунікативних прагнень»:

- 1) прагнення не зачіпати почуття співрозмовника;
- 2) прагнення не обманювати співрозмовника;
- 3) прагнення уникнути негативної оцінки з боку співрозмовника;
- 4) прагнення до ясності;
- 5) прагнення до ефективності [8, с. 136].

У своєму дослідженні Кім приходить до висновку, що, по-перше, для ефективної комунікації принцип ясності не грає великої ролі. По-друге, важливість соціопрагматичного принципу варіюється від ситуації до ситуації.

Вона висуває припущення, що, можливо, відносини комунікантів, побудовані в контексті «влада і дистанція», більшою мірою позначаються на прагмалінгвістичному рівні (з точки зору вибору мовних засобів), ніж на соціопрагматичному. Результати дослідження також наводять на думку про те, що соціопрагматичний принцип – предмет міжкультурних варіацій. Національна культура може виступати якщо не визначальним, то принаймні здійснює істотний вплив. Велике значення щодо перебігу комунікативного акту також має соціальний статус комунікантів, тобто вік, професія, етнічна приналежність, самооцінка, яка визначає ставлення до співрозмовника тощо. Тому можна припустити, що зміна одного з цих компонентів спричинить відповідні зміни у виборі мовних засобів та стратегій поведінки.

Генк Хаверкейт вважає, що успішність мовного спілкування може бути різною, і виокремлює її два види: сильну і слабку [6, с. 67]. Сильна характеризується розумінням слухача наміру мовця, тобто правильної інтерпретації комунікативної мети висловлення, ілокутивної функції і пропозиції. Причому в процесі спілкування у комунікантів є можливість розробляти свої стратегії поведінки, за винятком, двох ситуацій:

1) коли один з комунікантів застосовує незаконну владу над іншим (у разі пограбування, шантажу, викрадення); в цій комунікативній ситуації один учасник незаконно контролює поведінку іншого та змушує його діяти лише в певних рамках;

2) у разі так званих «церемоніальних актів», коли поведінка комунікантів строго прописана в процедурі спілкування (захист диплому, засідання суду, реєстрація шлюбу і т.д.).

Можливі дві лінії поведінки: пристосування до мовної ситуації та непристосування. У першому випадку один з учасників спілкування змінює стратегію поведінки, щоб зробити спілкування успішним. Той, хто говорить, пристосовується (і це його усвідомлене, самостійне і добровільне рішення) до слухача з метою комфортного перебігу розмови. У другому випадку не обов'язково відбувається порушення правил спілкування одним з комунікантів: таку поведінку можна розглядати як спробу надати висловленню додаткового значення.

Л. Семененко описує три варіанти поведінки учасників спілкування в умовах комунікативного дискомфорту:

1) спроба виправити ситуацію, тобто зведення до мінімуму дискомфорту спілкування;

2) спроба пристосуватися до ситуації;

3) навмисне припинення участі в спілкуванні [5, с. 161].

З її точки зору, комунікативний дискомфорт під час спілкування не обов'язково передбачає комунікативну невдачу. Крім того, Л. Семененко закликає не розглядати комунікативний дискомфорт як перешкоду для спілкування, оскільки він може виступати засобом регулятивного впливу на динаміку ситуації спілкування.

Виокремлюються також інші прийоми, до яких часто вдаються учасники спілкування в разі комунікативного дискомфорту. До них відносяться такі, як

перекрикування або, навпаки, – прийом «глухе вухо».

Принципам успішного спілкування притаманний різномірний характер, при цьому вони включають етичні норми, моделі мовної поведінки, забор'язують говорити згідно з прийнятими нормами, дотримуватися певної лінії бесіди та обмежують діапазон тем дискурсу. Етика спілкування сприяє правильному та чіткому обміну інформації між індивідами; обміну спільними інтересами, фактами, ідеями тощо; сприйняттю одне одного під час розмови та розумінню тощо.

У моделі мовної поведінки Т. ван Дейк, виокремлює наступні умови, за яких комуніканти повинні міняти тактику спілкування:

- 1) в залежності від загального контексту;
- 2) в залежності від поточної ситуації;
- 3) в залежності від комунікативної взаємодії;
- 4) в залежності від типу дискурсу [2, с. 95].

Кожна комунікативна ситуація змушує користувача мови встановлювати «репертуар» тем спілкування. Ван Дейк зауважує, що в ієрархічному наборі тем перше місце займають теми, зумовлені ситуацією комунікативної взаємодії. На його думку, стратегії комунікантів багато в чому залежать від загального контексту, поточної ситуації, комунікативної взаємодії, типу дискурсу [2, с. 95]. Дискурс зі свого боку включає не тільки текст, а й екстралінгвістичні фактори (знання про світ, думки, установки, цілі адресанта), що необхідні для розуміння тексту. Наші знання не аморфні, а організовані в концептуальні системи. Ван Дейк користується терміном «фрейм», який являє собою не просто «шматок» знань, а одиницю, організовану навколо деякого концепту. Саме концептуальні фрейми (або сценарії) певним чином організують нашу поведінку і дозволяють правильно інтерпретувати поведінку інших людей. Успішна вербальна ситуація можлива, якщо тільки користувачі мають спільні знання та значення. Дійсне розуміння дискурсу залежить від наявних когнітивних характеристик користувачів мови та від контексту. Протягом свого життя індивіду доводиться брати участь в різних комунікативних ситуаціях, в ході яких він накопичує свій комунікативний досвід, що допомагає йому згодом правильно обирати тактику спілкування. Таким чином, наше знання про умови та наслідки в реальному світі доволі часто слугують базою формування контекстних очікувань щодо подальшого ходу оповіді в дискурсі.

Найважливішим моментом, що визначає успішність комунікації, вважається комунікативна зацікавленість, яка встановлює паритетність незалежно від соціального статусу та ролей. Так, на зацікавленість в спілкуванні і рівні права в діалозі не впливають: а) глибина знайомства (близькі друзі, знайомі, незнайомі); б) ступінь соціальної залежності; в) емоційний фон [1, с. 235].

Успішність мовного спілкування – це здійснення комунікативної мети ініціатора (ініціаторів) спілкування і досягнення співрозмовниками згоди. Головною умовою успішного мовного спілкування є вміння слухача проникнути в комунікативний задум (намір, інтенцію) мовця. На успішність мовного спілкування впливають зовнішні обставини: присутність сторонніх,

канал спілкування (наприклад, телефонна розмова, смс, записка, лист, бесіда віч-на-віч), настрій, емоційний настрій, фізіологічний стан – все це може зумовити долю розмови [1, с. 237].

Важливим компонентом успішного мовного спілкування є також ввічливість, яка постає центральною комунікативною категорією, має наскрізний характер, інтегрує цілий ряд окремих категорій та виступає регулятором комунікативної поведінки, забезпечення та організації гармонійного спілкування.

Висновки.

Проведений аналіз теоретичних засад вивчення ввічливості уточнює і систематизує наукові візії та підходи до вивчення категорії ввічливості в різних сферах гуманітарних знань.

Ввічливість як предмет наукового дослідження традиційно пов'язують з культурою мови та мовним етикетом. Дослідження ввічливості починається з аналізу філософського підґрунтя соціального спілкування, визначення поняття «обличчя» тощо. Протягом останніх десятиліть спостерігається тенденція виокремлювати ввічливість в окрему наукову проблему до якої виявляють цікавість фахівці багатьох гуманітарних наук, що пов'язано з тим, що ця категорія може розглядатися не лише на міждисциплінарному рівні, а й в міжкультурному аспекті. У сучасних дослідженнях ввічливість розглядається, з одного боку, в контексті дотримання норм і правил поведінки, загальноприйнятих у певному суспільстві, а з іншого – як вияв внутрішньої чесноти особистості, що не зумовлена зовнішнім примусом і викликана прагненням відкритості іншій особі.

Література:

1. Граудина Л. К. Культура русской речи: [учебник для вузов] / Л. К. Граудина, Е. Н. Ширяев. – М. : НОРМА-ИНФРА М, 1999. – 560 с.
2. Дейк Т. А. Язык. Познание. Коммуникация / Тён ван Адрианус Дейк. – М. : Прогресс, 1985. – 312 с.
3. Ивин А. А. Логика и теория аргументации / А. А. Ивин. – М. : Юрайт, 2007. – 191 с.
4. Остин Дж. Л. Слово как действие / Дж. Л. Остин // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1986. – Вып. 6. – С. 22-129.
5. Семененко Л. П. Аспекты лингвистической теории монолога / Л. П. Семененко. – М. : Моск. гос. лингв. ун-т, 1996. – 323 с.
6. Haverkate H. Speech Acts, Speakers, and Hearers / Henk Haverkate. – Amsterdam : John Benjamins Publishing, 1984. – 131 p.
7. Spencer-Oatey H. Explaining Cross-Cultural Pragmatic Findings: Moving from Politeness Maxims to Sociopragmatic Interactional Principles / H. Spencer-Oatey, W. Jiang // Journal of Pragmatics. – 2001. – №11. – P. 181 – 201.
8. Kim M. Cross-cultural comparisons of the perceived importance of conversational constraints / M. Kim // Human communication research. 1994. – No21. – P. 128 – 151.

References:

1. Graudina, L. K. (1999). *Kultura russkoj rechi* [Russian speech culture]. Moscow, NORMA-INFRA M Publ., 560 p.
2. Deyk, T. A. (1985). *Yazyik. Poznanie. Kommunikatsija* [Language. Cognition. Communication]. Moscow, Progress Publ., 312 p.
3. Ivin, A. A. (2007). *Logika i teorija argumentatsii* [Logic and theory of argumentation]. Moscow, Yurajt Publ., 191 p.
4. Ostin, J. L. (1986). *Slovo kak dejstvie* [A word as an action]. *Novoe v zarubezhnoj lingvistike* [New in foreign linguistics]. Moscow, Progress Publ., issue 6, pp. 22-129.
5. Semenenko, L. P. (1996). *Aspekty lingvisticheskoj teorii monologa* [Monologue linguistic theory aspects]. Moscow, Moscow State Linguistic University Publ., 323 p.
6. Haverkate, H. (1984). *Speech Acts, Speakers, and Hearers*. Amsterdam, John Benjamins Publ. 131 p.
7. Spencer-Oatey, H. (2001). 'Explaining Cross-Cultural Pragmatic Findings: Moving from Politeness Maxims to Sociopragmatic Interactional Principles'. *Journal of Pragmatics*. no11, pp. 181 – 201.
8. Kim, M. (1994). 'Cross-cultural comparisons of the perceived importance of conversational constraints'. *Human communication research*, no21, pp. 128 – 151.

Abstract. *The article is devoted to the theoretical principles of the politeness strategies verbalization specificity study in English discourse.*

The linguistic aspect of the study of politeness is linked to the study of this category at lexical, morphological and syntactic levels, followed by the analysis of the features of the units that represent politeness in various genres and discourses. The relevance of the topic is due to the focus of linguistics on the analysis of English discourse and, at the same time, the lack of a comprehensive analysis of communicators' speech interaction in the discourse explored within the framework of politeness theory. The conducted analysis of the theoretical foundations of politeness study clarifies and systematizes scientific visions and approaches to the study of the category of politeness in various spheres of humanitarian knowledge. The purpose of the article is to define the peculiarities of the strategic and speech implementation of English discourse in the aspect of politeness.

Keywords: *discourse, politeness, politeness strategies, communication, communicator*

Стаття відправлена: 20.03.2020 г.

© Остапенко С. А.

УДК 811.111'42

PHARMACEUTICAL TEXTS AS A CONSTITUENT OF PROFESSIONAL DISCOURSE**ФАРМАЦЕВТИЧНІ ТЕКСТИ ЯК СКЛАДОВА ФАХОВОГО ДИСКУРСУ****Vysotska G.V. / Висоцька Г.В.***s.philol.s., as.prof. / к.філол.н., доц.**Pryazovskyi State Technical University (PSTU),**Mariupol, vul. Universytets'ka 7, 87555**Приазовський державний технічний університет,**Маріуполь, Університетська 7, 87555,*

Анотація. В статті фармацевтичний дискурс розглядається як різновид інституційного дискурсу метою якого є надання медичної та фармацевтичної допомоги та передача знань, методів і вмінь. Фармацевтичний текст визначається як складова дискурсу, в якій відбиваються знання в області фармацевтики. При цьому інформація, що представлена в фармацевтичних текстах значно ширше, що дозволяє визначати їх як тексти, що функціонують на кордоні медицини і фармацевтики.

Ключові слова: дискурс, інституційний дискурс, текст, фахова комунікація, фармація, жанри фармацевтичних текстів.

Вступ.

Розвиток медицини і, як наслідок, фармакології на сучасному етапі, характеризується розширенням зовнішніх зв'язків, актуалізацією усного та письмового міжнародного професійного спілкування, інтенсивним розвитком фахової комунікації англійською мовою, що стала міжнародною мовою науки. У зв'язку з вищевикладеному інтерес до аналізу фахових текстів медичної та фармацевтичної тематики не ослаблюється.

Зокрема серед досліджень пов'язаних з проблемами фармацевтичних текстів взагалі та фахової фармацевтичної термінології зокрема, можна виділити роботи присвячені: визначенню фармацевтичного дискурсу [6], аналізу структурно-прагматичних та семантичних особливостей фармацевтичних текстів [4], [1], [7], їх жанрової варіативності [11]. Дослідженню різних аспектів окремих термінологічних підсистем присвячені праці: [9], [22], [13], та інших. При цьому, слід зауважити, що фармацевтичний дискурс у його письмовій формі залишається все ще недостатньо вивченим явищем.

Данне дослідження присвячене огляду праць присвячених проблемі визначення фармацевтичного дискурсу та фармацевтичного тексту як його складової.

Основний текст

В сучасній українській та іноземній лінгвістиці існує багато підходів до визначення терміну «дискурс». В загальнонауковому розумінні під дискурсом розуміють зв'язний текст в сукупності з екстралінгвістичними (прагматичними, соціокультурними, психологічними) чинниками [2, с.136]. Так, за визначенням Т. А. ван Дейку, «дискурс – це текст, пов'язаний з комунікацією в тій чи іншій професійній сфері» [12].

В. И. Карасик виокремлює два основних типи дискурсу – персональний (орієнтований на особистість) і інституціональний. Інституціональний дискурс являє собою конвенціональну, культурно обумовлену, нормативну мовленнєву взаємодію людей, що приймають на себе певні статусні ролі в межах будь-якого соціального організму, спеціально створеного для задоволення певних потреб громади [14, с.193].

Особливе місце серед інституціональних видів дискурсу займає фармацевтичний дискурс. Довгий час дослідники не вважали його окремим видом, відносили до жанрів медичного дискурсу (див. [15] [10]).

Натомість В.І. Карасик наголошує, що специфіка інституційного дискурсу розкривається в типі тієї суспільної інституції яка в колективній мовній свідомості пов'язана з певними функціями людей, спорудами, побудованими для виконання даних функцій, суспільними ритуалами і поведінковими стереотипами, текстами, що створені в даній суспільній інституції.

Ядром професійної взаємодії всередині інституції є спілкування статусно нерівних учасників комунікації, один з яких представляє саму інституцію, а інший – споживач послуг тобто комунікація відбувається у парі «агент - клієнт» [14, с.12]. Як бачимо, фармацевтичний дискурс повністю відповідає характеристикам інституціонального типу дискурсу, що описав В.И. Карасик, що дає підставу віднести його до самостійних типів інституційної комунікації та приєднатися до точки зору Л.Н. Носової, що визначає комунікацію в фармацевтичному дискурсі як опосередковане спілкування «між колективом авторів (інститутом фармації), що передає інформацію про склад, спосіб застосування лікарських препаратів і інше., з одного боку, і адресатом (лікарями, що призначають лікарські препарати, або пацієнтами – споживачами цієї продукції), з іншого» [20, с.133].

На унікальності взаємин всередині інституту фармації, його автономності та культурної і громадської цінності наполягає також Г.П. Бурова, яка визначає фармацевтичний дискурс як особливий код, систему «понятійно-термінологічних, образно-символьних, метафоричних, концептуальних і прагматичних елементів, що формують даний тип культурного дискурсивного простору» [6, с.4].

В даному дослідженні фармацевтичний дискурс розглядаємо як самостійний інституціональний тип дискурсу, метою якого є надання медичної та фармацевтичної допомоги, передача знань, методів і вмінь.

Прийняте за основу визначення дискурсу Н.Д. Арутюнової висуває на перший план аналізу фаховий текст як складову дискурсу [2]. Саме текст, на думку О. С. Кубрякової належить, до найбільш очевидних реалій мови [16, с.17].

Традиційно вважається, що фахові тексти є відбиттям результатів комунікації у тій чи іншій сфері професійної діяльності – фахової комунікації, яка, за визначенням Є.С. Мовчун, виступає «передумовою глобалізаційних процесів і багатостороннього професійного та культурного обміну між різними мовними спільнотами, яким залежно від їхнього ступеня фаховості та текстових параметрів може бути надано статус фахових текстів» [19, с.3]. Тобто фахові

тексти можна трактувати як реалізацію фахової мови, що використовується у певній фахово обмеженій галузі щоб забезпечити професійну комунікацію між фахівцями певної сфери. Її специфічні особливості проявляються на трьох рівнях: лексичному, синтаксичному та текстовому [3, с.12]

Отже, фахові тексти належить диференціювати згідно з фаховою інформацією за функціональною спрямованістю, що позначається на зверненні до адресата з неоднаковою фаховою компетенцією, а також за прагматичною настановою автора, яка полягає у змінюванні або формуванні погляду реципієнта на предмет [8].

Щорічно фармацевтичний ринок поповнюється сотнями товарних знаків, назви яких повинні інформувати споживача про терапевтичні властивості нових ліків і відрізнятися від уже відомих патентованих назв лікарських препаратів. Метамовою фармацевтичного дискурсу є латина, на якій базується термінологія і номенклатура ботаніки, фармацевтичної хімії, мікробіології, фармакології, патології та інших дисциплін фармації. Максимально повно ця метамова, на думку Г.П. Бурової реалізується в такому жанрі фармацевтичного дискурсу, як інструкція до використання лікарських препаратів. Як зазначає авторка, саме латина виступає відмінним семіотичним маркером фармацевтичного дискурсу. «Латинська мова виступає метомовою низки медико-фармацевтичних текстів, відібраних за істотно якісною ознакою, що має прагматичний характер, оскільки латина, як спеціалізована семіотична система, покликана обслуговувати і формувати понятійно-термінологічний апарат конкретної сфери людської діяльності – фармації» [6, с.56]

Швидкі темпи розвитку суспільства, виникнення нових захворювань та відповідно нових медичних препаратів та приладів зумовлюють появу нових термінів та нової фахової інформації в фармацевтичних текстах. Постійні інновації у медичній сфері, відкриття нових методів лікування та медичних препаратів зумовлюють інтерес дослідників до текстів фармацевтичної сфери (див. [4]; [18]; [5]).

Мова фармацевтики, безумовно, є мовою для спеціальних цілей, які представляють собою засіб спілкування в спеціалізованій галузі знань. Він обслуговує одну з соціально значущих сфер діяльності і знань людини; за його допомогою передається досить великий обсяг інформації; його специфіка виявляється на всіх рівнях мови [17].

Як і будь-яка галузь науки, фармацевтика має свій фонд текстів, що містить систему знань даної галузі, в якому відбивається специфіка накопичення загальнонаукового досвіду і конкретних знань в області фармацевтики [21, с.77]. Розробка типології фармацевтичних текстів продовжує залишатися, на сьогоднішній день, актуальною проблемою. Сучасні дослідники продовжують спроби створення типології спеціальних текстів, що функціонують в області фармакології та медицини.

Разом з тим, необхідно взяти до уваги той факт, що деякі тексти, наприклад, тексти лікарських інструкцій, що функціонують на кордоні таких сфер фахової комунікації як медицина і фармакологія, не включені в класифікацію даного автора.

Так Г. П. Бурова, досліджуючи фармацевтичний дискурс, його семіотичні, прагматичні та концептуальні засади, пропонує наступну класифікацію його жанрів: інструкція із застосування лікарських препаратів, фармакопейна стаття-інструкція, рецепт, рекламне повідомлення (що стосується певного лікарського засобу) [6, с.26]. Наукова субсфера фармацевтичного дискурсу, що була окремо виділена дослідником представлена жанрами наукової статті, монографії, дисертації, рецензії, наукової доповіді та ін.

Такий сучасний дослідник фахових текстів, як К. Макеєв, виокремлюючи жанри фармацевтичних текстів, які найбільше перекладають в Україні, окрім нормативного документу, сертифікату для експортних цілей, заяви про відповідність, сертифікату про підтвердження, називає ще й інструкцію для застосування лікарських препаратів [18, с.10].

Отже, слід констатувати, що на сучасному етапі не існує завершеної класифікації текстів, що функціонують у сфері фармакології. Однак, при всьому різноманітті запропонованих класифікацій, усі дослідники відносять фармацевтичні тексти до фахової мови, підкреслюючи, що в них відбивається уся специфіка накопленого загальнонаукового досвіду і конкретних знань в сфері фармацевтики. При цьому автори висловлюють думку про те, що специфіка інформації, що представлена в фармацевтичних текстах значно ширше, ніж лише інформація про властивості, приготуванні, умови зберігання та відпуску лікарських препаратів, що дозволяє визначати фармацевтичні тексти як тексти, що функціонують на кордоні як мінімум двох сфер фахової комунікації – медицини і фармацевтики.

Висновки.

Аналіз праць, що присвячені дослідженню дискурсу та його варіативності дозволяє визначити фармацевтичний дискурс як самостійний вид, метою якого є надання медичної та фармацевтичної допомоги та передача знань. Виходячи із запропонованого Карасик, визначення інституційного дискурсу та його характеристик, вважаємо можливим віднести фармацевтичний дискурс до інституційного типу.

Фармацевтичні тексти відносимо до фахової мови та розглядаємо їх як складову фармацевтичного дискурсу. В них відбивається специфіка накопленого загальнонаукового досвіду і конкретних знань в сфері фармацевтики. При цьому специфіка інформації, що представлена в фармацевтичних текстах значно ширше, ніж лише інформація про властивості, приготуванні, умови зберігання та відпуску лікарських препаратів, що дозволяє визначати фармацевтичні тексти як тексти, що функціонують на кордоні як мінімум двох сфер фахової комунікації – медицини і фармацевтики.

Література:

1. Антонова Н. Ю. Коммуникативная точность специального текста (на материале инструкций по применению лекарственных препаратов) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.19. – Волгоград, 2011. – 25 с.
2. Арутюнова Н. Д. Дискурс // Большой энциклопедический словарь. Языкознание. – М. : Большая Российская энциклопедия, 1998. – С. 136–137.

3. Асмукович І. В. Функціонально-семантичні особливості англійської фахової мови авіації: автореф. дисс. ... канд. філол. наук: 10.02. – Херсон, 2014. – 23 с.

4. Боцман А. В. Структурно-прагматичні та семантичні особливості фармацевтичних текстів (на матеріалі інструкцій до вживання лікарських 185 препаратів): дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.04. – К., 2006. – 403 с.

5. Бурдина О. Б. Моделирование терминологической вариативности в фармацевтическом дискурсе: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19. – Пермь, 2013. – 20 с.

6. Бурова Г. П. Фармацевтический дискурс как лингвокультурный код. Монография. – Пятигорск: Пятигорская ГФА, 2008. – 286 с.

7. Варнавская Е. В. Статус и функционирование эпонимов в медицинской терминологии испанского языка: автореф. дис. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.05 – Романские языки. – Воронеж, 2009 – 24 с.

8. Вовчанська С. І. Фаховий текст як сфера функціонування німецьких термінів маркетингу // Wykształcenie i nauka bez granic – 2013: 16 Materiały IX Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji (07-15 grudnia 2013) / [nacz. red. S. Gorniak]. – Volume 30. Filologiczne nauki. – Przemysł: Nauka i studia, 2013. – С. 28-31.

9. Гавріченко І. В. Лінгвістичний аналіз фахових мов (на матеріалі німецької медичної фахової мови) // Studia Lingua: актуальні проблеми лінгвістики і методики викладання іноземних мов. Збірник наукових праць. – К., 2011. – Вип. 1. – С. 16-19.

10. Голованова Е. И. Проблема жанровой дифференциации профессионального дискурса. URL: <http://da21.luguniv.edu.ua/statti/Golovanova.docx>

11. Горпініч Т. І. Рецепт та інструкція лікарського препарату як основні жанри фармацевтичного дискурсу // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія, 2013. – Вип. 40(1). – С. 74-83.

12. Ван Дейк Т. А. К определению дискурса. URL <http://psyberlink.flogiston.ru/internet/bits/vandijk2.htm>

13. Житін Я. Погляд на термін кризь призму структурно-семантичного та функціонального підходів // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – Серія «Проблеми української термінології». – 2009. – № 648. – С. 9-15.

14. Карасик В. И. Структура институционального дискурса // Проблемы речевой коммуникации. – Саратов: Саратов. ун-т, 2000, – С. 25-33..

15. Косицкая Ф. Л., Матюхина М. В. Французский медицинский дискурс в сфере профессиональной коммуникации // Вестн. Томского гос. пед. ун-та (TSPU Bulletin). – 2017. – Вып. 3(180). С. 14–17.

16. Кубрякова Е. С. Номинативный аспект речевой деятельности. – М.: Наука, 1986. – 159 с.

17. Лейчик В. М. Языки для специальных целей – функциональные разновидности современных развитых национальных языков // Общие и частные проблемы функциональных стилей. – М.: Наука, 1986. – С. 28-43.

18. Макеєв К. С. Жанрові особливості фармацевтичних текстів у німецько-українському перекладі: автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.16. – К. : Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, 2010. – 29 с.

19. Мовчун Є. С. Особливості перекладу українською мовою німецького комерційного інтернет-дискурсу: дис...канд. філол. наук : 10.02.16. – Київ: КНУТШ, 2009. – 242 с.

20. Носова Л. Н. Особенности структурно-смысловой композиции текстов инструкций к лекарственным препаратам на примере французского языка // Филологические науки. Вопросы теории и практики, 2013. – № 1. – С.133–135.

21. Огурцов А. П. Дисциплинарная структура науки: ее генезис и обоснование. – М. : Наука, 1988. – 152 с.

22. Перхач Р. Ю. Термінологія в інструкціях до медичних препаратів: лінгвокогнітивний та лінгвокультурний аспекти (на матеріалі української, польської, німецької мов) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15. – Одеса, 2017. – 272 с.

Abstract. The article presents a review of scientific literature, devoted to the study of pharmaceutical discourse in modern linguistics. The author attempts to give the definition of the pharmaceutical discourse notion and to identify its institutional features. Particular attention is paid to the analysis of pharmaceutical texts as a component of the discourse.

The pharmaceutical discourse takes a special place among the institutional types of discourse. It aims at providing medical and pharmaceutical assistance and transferring knowledge, methods and skills.

Arutyunova's definition of discourse taken here as the basis, highlights the professional text as a component of discourse. Professional texts can be considered as the implementation of a professional language that is used in a certain professionally restricted field to ensure professional communication between professionals in a particular field.

Thus professional texts should be differentiated in accordance with the professional information that is contained in it, the text functional orientation, as well as the author's pragmatic intention, which is aimed at either changing or forming the recipient's views on the subject

Pharmaceutical language is certainly a language for special purposes, which is a means of communication in the specialized field of knowledge. It is used in pharmacology that is considered to be one of socially significant areas of human life; a large amount of information is transmitted through the language. The specificity of pharmaceutical language is evident at all levels of language

It is used in pharmaceuticals that is considered to be one of socially significant areas of human life; a large amount of information is transmitted through the language. it; its specificity is evident at all levels of language.

Like any other field of knowledge, pharmacy has its own fund of texts that contains a system knowledge of this field. These texts reflect the specifics of the general scientific experience as well as specific knowledge in the field of pharmaceuticals.

Although there is no complete classification of pharmaceutical texts, all researchers agree that the specificity of the information presented in pharmaceutical texts is much broader than just the information about the properties, preparation, storage conditions and release of medicines. This allows us to define these texts as texts that function on the border of at least two areas of professional communication namely medicine and pharmacy.

Key words: discourse, institutional discourse, text, professional communication, pharmacy, genres of pharmaceutical texts.

Стаття відправлена: 20.03.2020 г.

© Висоцька Г.В.

УДК 342.951:351.82

**CATEGORICAL AND CONCEPTUAL SEPARATION OF
ADMINISTRATIVE AND LEGAL FRAMEWORK AND PRINCIPLES OF
PREVENTING AND COMBATING CORRUPTION IN UKRAINE**
**КАТЕГОРІЙНО-ПОНЯТІЙНЕ РОЗМЕЖУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ
ЗАСАД ТА ПРИНЦИПІВ ЗАПОБІГАННЯ Й ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ**

Prikhodko A.A. / Приходько А. А.

Ph.D. in Law, lawyer / к.ю.н.,

doctoral student in Research Institute of Public Law/

докторант Науково-дослідного інституту публічного права

Анотація. Досліджено співвідношення категорійно-понятійного розуміння адміністративно-правових засад та принципів запобігання та протидії корупції в Україні, оскільки окремі юридичні конструкції науковцями сприймається як догма, або навпаки – існує такий масив різнобічних поглядів, обсяг яких, у деяких випадках, важко досягнути. Стверджується, що одними із найбільш спірних юридичних категорій є саме представлені для аналізу: одні вчені вважають, що їх співвідношення є самостійним відносно одне одному, інші – що поглинаючим, або ж взагалі, що це одне і теж саме юридичне явище. Це стосується не тільки сфери запобігання та протидії корупції, а й всієї юридичної науки зокрема, що підтверджено тезисом про те, що термінологія законодавства не містить визначення ні поняття, ні терміну «засади» та приналежних до них категорій, хоч і 347 документів мають його у назві, а ще більше – у тексті. Зроблено висновок, що «адміністративно-правові засади» - це характерні елементи основи базування феномену, що характеризують ноумен як пізнану дійсність із наявним ідейним спрямуванням та відповідним державним забезпеченням реалізованим сукупним механізмом публічного адміністрування; «адміністративно-правові засади запобігання та протидії корупції в Україні» – це базисні, ідейні та правові основи на яких здійснюється адміністративно-правове забезпечення запобігання та протидії корупції; принципи такої діяльності є частиною попередньо аналізованого явища та визначаються як нормативно сформований перелік міжнародних та національних гарантій та антикорупційних стандартів, а також система звичаєвих правил ефективної дії встановлених законодавством превентивних, репресивних та наслідково-ліквідаційних антикорупційних механізмів. Відповідно, адміністративно-правові засади запобігання та протидії корупції в Україні є ширшою категорією, яка своїм змістом поглинає принципи.

Ключові слова: адміністративно-правове забезпечення, запобігання, засади, корупція, принципи, протидія.

Вступ. Категорійно-понятійне розуміння окремих юридичних конструкцій науковцями сприймається як догма, або навпаки – існує такий масив різнобічних поглядів, обсяг яких, у деяких випадках, важко досягнути.

Одними із найбільш спірних юридичних категорій є саме представлені нами для аналізу: одні вважають, що їх співвідношення є самостійним відносно одне одному, інші – що поглинаючим, або ж взагалі, що це одне і теж саме юридичне явище. Це стосується не тільки сфери запобігання та протидії корупції, а й всієї юридичної науки зокрема.

Пошук істини в зазначеному аспекті слугуватиме підґрунтям для заповнення теоретичних прогалів у галузі адміністративного права, створення підвалин для наступних ґносеологічних пошуків у досліджуваній сфері, так і для покращення розуміння та практичної реалізації діяльності таких суб'єктів

[1, с. 162].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремим питанням про принципи адміністративно-правового забезпечення присвячено праці таких вчених як М. Аракелян, Л. Богачова, О. Іванов, С. Кашкин, В. Колесніченко, Б. Костенко, А. Кухарук, В. Литвиненко, О. Оржель, О. Орловський, О. Прилипчук, А. Пухтецька, Є. Ткаченко, та інші. У свою чергу, засади як категорія адміністративного права, були предметом наукових пошуків В. Божко, Т. Губанова, С. Довгунь, Д. Заброда, М. Ковалів, М. Легенький, Н. Панова, А. Собакарь, І. Стахура, А. Шаповалов, Р. Шишка, та інших.

Однак, співвідношення адміністративно-правових засад та принципів запобігання та протидії корупції в Україні жоден із зазначених вчених безпосередньо не вивчав, що й обумовлює актуальність піднятого питання.

Метою статті є аналіз співвідношення сутнісних ознак та розмежування адміністративно-правових засад та принципів запобігання та протидії корупції в Україні.

Виклад основних положень. Досить неоднозначним є той факт, що термінологія законодавства не містить визначення ні поняття, ні терміну «засади» та приналежних до них категорій, хоч і 347 документів мають його у назві, а ще більше – у тексті.

Відразу слід зауважити, що й вітчизняні суспільні чи юридичні енциклопедичні видання не пропонують визначення терміну «адміністративно-правові засади», «правові засади» чи навіть «засади». В той же час тлумачний словник української мови надає декілька визначень вищезазначеного поняття як: «1. Основа чогось; те головне, на чому ґрунтується, базується що-небудь. 2. Вихідне, головне положення, принцип; основа світогляду, правило поведінки. 3. Спосіб, метод здійснення чого-небудь» [2, с. 300; 3, с. 25]. У лексичному аспекті категорія «засади» вважається відповідною категорії «принципи» [4, с. 144]. При цьому доцільно послатися на дослідження В. Божка [5], який підкреслює, що термін «засада» є ширшим за поняття «принцип», повністю включаючи до свого змісту ті явища, які охоплюються останньою категорією [3, с. 27]. Вчений переконаний, що засади – це те підґрунтя, на основі якого здійснюється певна діяльність; це ідеї, які визначають стратегічний напрям діяльності держави в будь-якій сфері життєдіяльності суспільства [5, с. 124].

Наразі ми маємо змогу спостерігати тенденцію вивчення адміністративно-правових засад у якості напрямку наукових досліджень, і, на жаль, можемо констатувати відсутність єдиного розуміння даного терміну у різних сферах застосування (вивчення).

Зокрема, на думку Д. Заброди, сенс адміністративно-правових засад – це сукупність закріплених у нормах адміністративного права параметрів (характеристик) суспільного явища та правовідносин, що потребують урегулювання за допомогою адміністративно-правових засобів [6, с. 49]. Вчений М. Легенький під ними розуміє сукупність основних методологічних характеристик та принципів регулювання суспільних відносин в окресленій сфері, яка встановлюється нормами адміністративного права та передбачає категоріальне, нормативно-правове і організаційно-управлінське забезпечення

[3, с. 27]. У той час як Т. Губанова формує відповідне визначення у вигляді сукупності цінностей і побудованих на цих цінностях прикладних законодавчих рішень, що забезпечують адміністративно-правове регулювання тих чи інших суспільних відносин відповідно до зазначених цінностей [7, с. 6].

При чому, слід вказати, що більшість дослідників визначаючи зміст поняття адміністративно-правових засад, як правило, обмежують його адміністративно-правовими нормами. Так, А. Собакарь та М. Ковалів, досліджуючи проблему адміністративно-правових основ (у розумінні засад) діяльності державних органів у сфері забезпечення національної безпеки, розуміють під ними сукупність взаємопов'язаних, внутрішньо погоджених основоположних нормативних правових актів, що містять юридичні принципи і норми, спрямовані на адміністративно-правове регулювання суспільних відносин у сфері забезпечення національної безпеки з метою їх упорядкування, охорони та розвитку відповідно до суспільних потреб [8]; вчена Н. Панова вивчаючи адміністративно-правові засади розвитку державного управління в сучасній Україні визначає даний термін сукупність адміністративно-правових норм, які визначають основні цінності, принципи, завдання, форми та методи розвитку нормотворчої і розпорядчої діяльності органів виконавчої влади з метою вдосконалення їхнього владно-організуючого впливу на відповідні суспільні відносини і процеси, та оптимізації внутрішньоорганізаційної діяльності державних органів щодо забезпечення належного виконання покладених на них завдань, функцій і повноважень [9, с. 9; 3, с. 27].

Наявні й інші наукові думки щодо аналізованого терміну, зокрема у межах власної праці І. Стахура вважає, що адміністративно-правові засади планування профілактичної роботи громадських формувань з охорони громадського порядку передбачають дотримання вимог, що ставляться до планів профілактичної діяльності, та щодо послідовності дій при плануванні й дотримання оптимальної структури самого плану [10, с. 289], а, як приклад, А. Шаповалов, досліджуючи адміністративно-правові засади процедур проходження служби в органах прокуратури України, трактує їх, як закріплені в Конституції України та інших законодавчих актах основоположні вимоги, на яких ґрунтується порядок розгляду й вирішення кадровим підрозділом прокуратури індивідуально-конкретної справи щодо працівника прокуратури, пов'язаної з прийняттям на службу, просуванням, переміщенням по службі, а саме призначенням на вищі або інші посади, присвоєння класного чину, проходження стажування, підвищення кваліфікації, накладенням дисциплінарного стягнення, застосування заходів заохочення тощо, які реалізуються з моменту призначення на посаду і до моменту звільнення з посади [11, с. 60].

Додамо, що В. Авер'янов, Р. Калюжний, Г.Ткач та низка інших учених у зміст адміністративно-правових засад діяльності вкладали такі складові: функції, компетенція і режими діяльності органів виконавчої влади; форми державного управління; методи державного управління [12], а Д. Заброта пропонує виокремлювати категоріальний; нормативний; інституційний; інструментальнотехнологічний елементи [6, с. 49; 13, с. 71-72].

Окремо відзначимо, що ми не поділяємо думку С. Довгуня [13] про те, що традиційно термін «адміністративно-правові засади» вживається щодо діяльності державного органу влади, а «адміністративно-правове регулювання» – щодо сфер управління, оскільки як показує вище проведене дослідження, загалом, учені адміністративісти мають чотири різні точки зору на аналізоване явище розкриваючи його через: 1) правове регулювання; 2) категорію принципів; 3) механізм публічного адміністрування та діяльності публічної адміністрації; 4) сукупність елементів, які характеризують окремий феномен як об'єкт, що потребує державного впливу.

Найприйнятнішим, на наш погляд, є уніфікований підхід, тобто об'єднання зазначених позицій в єдине системне ціле. Відповідно, беручи за основу вказані розуміння та вкладаючи у визначення «адміністративно-правові засади» власні міркування вважаємо, що це характерні елементи основи базування феномену, що характеризують ноумен як пізнану дійсність із наявним ідейним спрямуванням та відповідним державним забезпеченням реалізованим сукупним механізмом публічного адміністрування.

Відповідно, адміністративно-правові засади запобігання та протидії корупції в Україні – це базисні, ідейні та правові основи на яких здійснюється адміністративно-правове забезпечення запобігання та протидії корупції.

Чи не є запропоноване визначення доказом того, що принципи та засади адміністративно-правового забезпечення запобігання та протидії корупції є тотожними юридичними категоріями? На наш погляд, ні. Спробуємо обґрунтувати зазначене.

Перш за все, відзначимо, що дійсно, загальноприйнятим еквівалентом слів «основа», «початок», «першоджерело» є слово «принцип», котре отримало свою назву від латинського *principium*, що буквально і перекладається як те, з чого все починається [14], на підтвердження чого в латинській мові існує багато крилатих фраз: «*Ab Jove principium*» (початок від Юпітера), «*FleBILE principium melior fortuna sequentur*» (після сумного початку прийде велике щастя), «*Quod non habet principium, non habet finem*» (те, що не має початку, не має кінця), «*Scribendi recte sapere est et principium et fons*» (бути мудрим – ось початок і джерело того, щоб правильно писати), «*Flagiti principium est nudare inter cives corpora*» (оголювати тіло на очах у громадян є початок розбещення). Водночас, цікаво, що в одному з етимологічних словників «принцип» хоча й визначається через *principium*, однак містить відсилку на слово «принц», яке, у свою чергу, походить від *princeps*, *primus* і *capio* — букв. «перший беру/отримую», «проводир»; «перший», «головний», «кращий» [15, с. 256; 16, с. 47-48].

Однак, зазначене не є дивиною, оскільки як наголошував ще наприкінці XVIII ст. І. Бентам, термін «принцип» дуже неясний і має дуже широке значення. Його надзвичайна важливість виявляється в тому, що він застосовується до будь-чого, що мислиться як основа або початок якої-небудь серії дій [17; 18, с. 23]. При цьому, стверджувати, що принципи – це тільки основоначальність певного явища, як основи його функціонування не доцільно, оскільки його зміст охоплює й морально-етичні аспекти певної діяльності, виступає гарантом законності та втіленням якісного процесу конкретної дії.

Тобто, за допомогою категорії «принципи» розкривається «ядро» запланованого діяння, стає зрозумілим його направленість та сутність [19, с. 104].

Тому, цілком логічно, що принципи такої діяльності є частиною попередньо аналізованого явища та представляються нами як нормативно сформований перелік міжнародних та національних гарантій та антикорупційних стандартів, а також система звичаєвих правил ефективної дії встановлених законодавством превентивних, репресивних та наслідково-ліквідаційних антикорупційних механізмів.

Висновки. Проведений аналіз свідчить про наявність спірного кола питань, основним з яких є наступне: як співвідносяться між собою засади та принципи адміністративно-правового забезпечення запобігання та протидії корупції? Однозначного науково визнаного розмежування між ними немає, що дає змогу нам сформулювати власне бачення заявленої проблематики.

На наш погляд, засади означеної діяльності є ширшою категорією, яка своїм змістом поглинає принципи. Наприклад, принципи європейського права, європейського адміністративного права та європейського урядування – це концептуальні засади орієнтування України у бік розвитку цивілізаційної країни, у якій людина не тільки визнається, а й сприймається як найвища соціальна цінність, а обов'язком держави є забезпечення її усіма необхідними благами.

Література:

1. Литвиненко В. І. Мета та принципи діяльності суб'єктів протидії корупції. Форум права. 2015. № 4. С. 162–168.
2. Словник української мови: в 11 тт.; АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І.К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970–1980. Т. 3.
3. Легенький М. І. Категоріально-змістові передумови дослідження адміністративно-правових засад формування і реалізації державної політики у сфері освіти. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : Юридичні науки. 2018. № 3. С. 25-31.
4. Шишка Р. Б. Категорія «засади» у приватному праві. Часопис Київського університету права. 2015. № 2. С. 144-147.
5. Божко В. Аналіз співвідношення змісту термінів «засада» і «принцип» крізь призму правових позицій Конституційного Суду України. Вісник Львівського університету імені Івана Франка. 2011. Вип. 54. С. 124–132.
6. Заброда Д.Г. Адміністративно-правові засади: сутність та зміст. Загальне адміністративне право: Адміністративне право і процес. № 2(4). 2013. С. 45–51
7. Губанова Т.О. Адміністративно-правові засади організації та функціонування коледжів: порівняльно-правове дослідження: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07; Запоріж. нац. ун-т. - Запоріжжя, 2018. 34с.
8. Собакарь А.О., Ковалів М.В. Адміністративно-правові засади діяльності державних органів у сфері забезпечення національної безпеки. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: юридичні науки». 2016. URL: http://science2016.lp.edu.ua/sites/default/files/Full_text_of_%20

[papers/vnulpurn_2016_845_26.pdf](#).

9. Панова Н. С. Адміністративно-правові засади розвитку державного управління в сучасній Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07; кер. роботи С. В. Ківалов; Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2008. 24 с.

10. Стахура І. Б. Адміністративно-правові засади планування профілактичної роботи громадських формувань з охорони громадського порядку. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія юридична. 2013. Вип. 3. С. 282-291.

11. Шаповалов А. В. Адміністративно-правові засади процедур проходження служби в органах прокуратури України. Європейські перспективи. 2014. № 6. С. 56-61.

12. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : у 2-х т. : Т. 1. Загальна частина; ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). К. : Юридична думка, 2004. 584 с.

13. Довгунь С. З. Квінтесенція адміністративно-правового регулювання засад діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2017. № 1. С. 68-75.

14. Алеев Р. Юридический этимологический словарь. М. : Викон, 2002.

15. Шанский, Н. М. Школьный этимологический словарь русского языка: происхождение слов: 4-е изд., стереотип. М. : Дрофа, 2001. 400 с.

16. Прийма С. В. Поняття принципу в аспекті співвідношення з суміжними категоріями. Державне будівництво та місцеве самоврядування. 2014. Вип. 28. С. 46-55.

17. Bentham J. An introduction to the principles of morals and legislation. Oxford : Clarendon Press; London: Oxford University Press Warehouse, Henry Frowde, Amen Corner, E. C., 1823.- xxxiii, 389 p.

18. Кучук А. М. Принципи права як категорія внутрішньо державного й міжнародного права. Право і суспільство. 2015. № 3(3). С. 22-26.

19. Кузьмишин В. Принципы администрирования апелляционных судов. Право и политика. 2016. №4. С. 103-108.

References:

1. Litvinenko, V.I. (2015) The purpose and principles of activity of the subjects of counteraction to corruption. Forum right. № 4. P. 162–168.

2. Dictionary of the Ukrainian language: in 11 vols. ; USSR Academy of Sciences. Institute of Linguistics; in a row. I.K. Belodida. K. : Scientific Thought, 1970–1980. Vol. 3.

3. Legenky, M.I.(2018) Categorical and substantive prerequisites for the study of administrative and legal principles of formation and implementation of state policy in the field of education. International scientific journal Internauka. Series: Law. № 3. P. 25-31.

4. Shishka, R.B. (2015) The category of "foundations" in private law. Journal of the Kyiv University of Law. № 2. P. 144-147.

5. Bozhko, V. (2011) Analysis of the relation between the meaning of the terms "basis" and "principle" through the prism of legal positions of the Constitutional Court of Ukraine. Bulletin of Ivan Franko University of Lviv. Iss. 54. P. 124–132.

6. Zabrada, D.G. (2013) Administrative and legal principles: nature and content. General

Administrative Law: Administrative law and process. No. 2 (4). P. 45–51

7. Gubanova, T.O. (2018) Administrative and Legal Principles of Organization and Functioning of Colleges: A Comparative Legal Study: Abstract. diss. ... Dr. Jurd. Sciences: 12.00.07; Zaporizhia. nat. Univ. – Zaporizhia. 34p.

8. Sobakar, A.O. and Kovaliv, M.V. (2016) Administrative and legal principles of activity of state bodies in the field of national security. Bulletin of the National University "Lviv Poly Technique". Series: Law. URL: http://science2016.lp.edu.ua/sites/default/files/Full_text_of_%20papers/vnulpurn_2016_845_26.pdf.

9. Panova, N.S. (2008) Administrative and Legal Foundations of Public Administration Development in Modern Ukraine: Abstract. diss. ... Cand. lawyer. Sciences: 12.00.07; ker. works by SV Kivalov; Nat. University of Law Academy of Odessa. Odessa. 24 p.

10. Stakhura, I.B. (2013) Administrative and legal bases of planning of preventive work of public formations on protection of public order. Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs. the series is legal; issue. 3. P. 282-291.

11. Shapovalov, A.V. (2014) Administrative and legal bases of procedures of passing of service in bodies of prosecutor's office of Ukraine. European perspectives. № 6. P. 56-61.

12. Administrative law of Ukraine. Academic course: textbook: in 2 volumes: Vol. 1. Common part; ed. Board: V.B Averyanov (Chairman). K.: Legal Opinion. 584 p.

13. Dovgun, S. Z. (2017) Quintessence of administrative and legal regulation of the principles of activity of bodies of pre-trial investigation of the National police of Ukraine. Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs. № 1. P. 68-75.

14. Aleev, R. (2002) Legal etymological dictionary. M.: Wicon.

15. Shansky, N. M. (2001) The school etymological dictionary of the Russian language: origin of words: 4th ed., Stereotype. M.: Bustard. 400 p.

16. Priya S. V. (2014) The concept of principle in the aspect of correlation with related categories. State building and local government. Vol. 28. P. 46-55.

17. Bentham, J. An introduction to the principles of morals and legislation. Oxford: Clarendon Press; London: Oxford University Press Warehouse, Henry Frowde, Amen Corner, E. C., 389 p.

18. Kuchuk, A.M. (2015) Principles of law as a category of domestic and international law. Law and Society. No. 3 (3). P. 22-26.

19. Kuzmishin, V. (2016) Principles of administration of courts of appeal. Law and politics. №4. P. 103-108.

Abstract. *The correlation between categorical and conceptual understanding of administrative and legal principles and principles of preventing and combating corruption in Ukraine has been investigated, since some legal structures are perceived by scholars as dogma, or vice versa - such an array of diverse views is difficult to grasp in some cases. It is argued that some of the most controversial legal categories are the ones presented for analysis: some scholars believe that their relationship is independent of one another, others that it is absorbing, or even that it is the same legal phenomenon. This applies not only to the sphere of preventing and combating corruption, but also to all legal science, in particular, which is confirmed by the thesis that the terminology of the legislation does not define either the concept or the term "foundation" and its categories, although 347 documents have it in the title, and even more so in the text.*

The basic approaches to the definition of the essence of these concepts are analyzed. It is revealed that there is no clear scientifically recognized distinction between them, which allowed the author to formulate his own vision of the stated problem.

It is concluded that "administrative and legal basis" is a characteristic element of the basis of the phenomenon, characterizing the nomen as a known reality with the existing ideological direction and appropriate state support implemented by the comprehensive mechanism of public administration; "Administrative and legal foundations of preventing and combating corruption in Ukraine" are the basic, ideological and legal bases on which administrative and legal support is

provided for preventing and combating corruption; the principles of such activity are part of the previously analyzed phenomenon and are defined as a normative list of international and national guarantees and anti-corruption standards, as well as the system of customary rules of effective action of the preventive, repressive and consequence-eliminating anti-corruption mechanisms established by law. Accordingly, the administrative and legal framework for the prevention and counteraction of corruption in Ukraine is a broader category that, by its content, absorbs the principles.

Keywords: *administrative and legal support, prevention, principles, corruption, principles, counteraction.*

© Приходько А. А.

УДК: 342.7

**CONCEPT AND ESSENCE OF PUBLIC ADMINISTRATION OF SPACE
ACTIVITIES IN UKRAINE****ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ КОСМІЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ****Soroka L.V. / Сорока Л.В.***PhD, Associate Professor/ к.ю.н., доцент,**Head of department graduate/ завідувач відділу аспірантури**Public Law Research Institute / Науково-дослідного інституту публічного права**ORCID: 0000-0002-6979-6049*

Анотація. На підставі аналізу наявних теоретичних доробок з питання становлення та розвитку предмету адміністративного права який складається з двох рівновеликих груп відносин: відносин державного управління та відносин щодо забезпечення прав і свобод громадян під час владно-управлінської діяльності, досліджується поняття та сутність публічного адміністрування космічної діяльності України. Проаналізовані категорії «державне регулювання» та «державне управління», які використовуються у законі України «Про космічну діяльність», однак залишаються не до кінця визначеними, що призводить до різного тлумачення, а відтак до невизначеності їх сутності, та у зв'язку з тим, що в умовах сучасності, більшість науковців стверджують, що зміст даних понять застарілий. Відповідно, обґрунтовується висновок, що в досліджуваній сфері публічний вплив на сферу космічної діяльності здійснюється за допомогою публічного адміністрування, де регулювання та управління складають окремий напрямок діяльності публічної адміністрації – владно організаційний, на ряду із забезпечувальним (полягає у гарантуванні з боку держави, як наприклад, підтримки комерціалізації космічної діяльності та залучення інвестицій в космічну галузь України), охоронним (наприклад, моніторинг стану довкілля в процесі космічної діяльності), захисним (реалізація юридичних санкцій за порушення правил здійснення космічної діяльності), тощо. Під публічним адмініструванням космічної діяльності в Україні пропонуємо розуміти різновиди організаційного владного, забезпечувального, охоронного та іншого впливу публічної адміністрації на соціально-економічні процеси, що полягають у запровадженні комплексу заходів, спрямованих для забезпечення довготривалого стійкого розвитку космічної діяльності і направлених на створення нової космічної доктрини України з урахуванням інтересів як публічних так і приватних.

Ключові слова: адміністративне право, предмет, публічне адміністрування, космічна діяльність, публічний інтерес, приватний інтерес, регулювання, управління.

Постановка проблеми. Обираючи підходи до розкриття змісту поняття «публічне адміністрування» доцільно виходити, перш за все, із полідисциплінарності проблематики, що охоплює такі галузі знань як філологія, філософія, соціологія, право, економіка і політологія.

Стан опрацювання. За таких обставин теоретичні засади формуються з позицій розвитку ідеї «публічного», яка здебільшого висвітлена у працях Г. Арендт, С. Бенна, М. Вебера, Д. Ганна, Дж. С. Мілла, В. Парсонса, Ю. Хабермаса та ін. [1, с. 5]. Однак, головним у даному аспекті слід вважати те, що публічне адміністрування є системоутворюючим чинником відносин, які регулюються адміністративним правом [2, с. 22] у тому числі і космічна діяльність

Мета статті – дослідити поняття та сутність публічного адміністрування

космічної діяльності в Україні.

Виклад основного матеріалу. Появу і розвиток адміністративного права обумовили три фактори: 1) необхідність регламентувати охорону громадського порядку у великих містах; 2) потреба в реалізації державного управління; 3) забезпечення реалізації суб'єктивних прав громадян. Невдовзі поняття «право управління», зміст якого не охоплював усіх відносин, пов'язаних з діяльністю виконавчої влади, було замінене на більш точне і вдале поняття «адміністративне право». Воно мало риси родового поняття і розповсюджувалося на обидві основні частини адміністративно-правової діяльності: управлінську та поліцейську. Крім цього, зазначене поняття охоплювало ще одну важливу частину адміністративно-правової реальності, а саме: відносини, пов'язані із захистом прав і свобод громадян [3, с. 15-16].

Отже, були окреслені контурні межі нового предмета адміністративного права, який складався з двох рівновеликих груп відносин: відносин державного управління та відносин щодо забезпечення прав і свобод громадян під час владно-управлінської діяльності. Така структурна схема побудови предмета адміністративного права повніше охоплювала владно-управлінські відносини, що виникають у демократичному суспільстві, підкреслювала значну вагомість соціального призначення цієї правової галузі в ньому [4].

З того часу галузь пройшла тривалий шлях становлення, оновлення – розвитку. Сукупність відносин, які в оновленому вимірі регулюються адміністративним правом, перетворюють у систему, а значить і у предмет галузі, інші чинники. Це категорії «публічна адміністрація», «відносини адміністративних зобов'язань», «публічне адміністрування» [2, с. 20].

Вперше поняття «публічне адміністрування» і «публічне управління» в 1887 р. ввів майбутній 28-й президент США Вудро Вільсон в есе під назвою «Вивчення адміністрації» («The Study of Administration»), за допомогою якого було сформовано окремий науковий та освітній напрямок, який отримав свій подальший розвиток. У цій роботі Вудро Вільсон писав: «Мета адміністративної науки полягає в тому, щоб визначити, по-перше, у чому полягає діяльність уряду, а по-друге, як він повинен здійснювати цю діяльність ефективно і з найменшими фінансовими та енергетичними витратами» [5, с. 5].

За переконаннями доктора юридичних наук, професора Р. Мельника, публічне адміністрування або публічне управління (з його позиції ці категорії є синонімічними) складається з: народного управління (управління, що здійснюється безпосередньо народом); державного управління (управління, що здійснюється органами державної влади та державними установами); республіканського управління (управління, що здійснюється органами влади АР Крим); муніципального управління (управління, що здійснюється органами місцевого самоврядування); делегованого управління (управління, що здійснюється суб'єктами делегованих повноважень) [6, с. 44].

Не в останню чергу, тому часто в науці й на практиці, як рівноцінний заміник терміна «управління» застосовують слово «адміністрація», причому йдеться не про керівництво якогось органу чи організації, а про власне процес здійснення управління (адміністрування). Цей термін походить від латинського

administrum, що означає «підпорядкування, службу». Він став поширеним в усіх країнах і мовах світу, його використовують в управлінській та правовій термінології. Зокрема, англійською – public administration, французькою – administration publique, іспанською – administration publica. В інших мовах є певні особливості. Так, німецькою цей термін перекладається staats leitung, італійською – direzione statale. У слов'янських мовах: польською – sprawowanie administracji, чеською – statní řízení, словацькою – statné riadenie. Саме у зв'язку з терміном «адміністрація» галузь права, норми якої регулюють відносини у сфері державного управління, названо адміністративним правом [7, с. 192; 8, с. 30].

У сучасній теорії адміністративного права є певні підходи до розуміння публічного адміністрування. Однак, найбільш прийнятним, ми вважаємо наступне: це діяльність суб'єктів публічної адміністрації на виконання владних повноважень публічного змісту та відносин щодо забезпечення прав і свобод громадян під час владно-управлінської діяльності. Воно відбувається шляхом використання засобів управління, надання адміністративних послуг, участі у відносинах відповідальності суб'єктів публічної адміністрації, застосування заходів впливу за порушення правил, встановлених публічною адміністрацією. Здійснюється за низкою принципів та забезпечується регламентацією і застосуванням відповідних методів і форм [2, с. 22]

Ми прибічники такого розуміння публічного адміністрування неспроста. Адже, базовий Договір про принципи діяльності держав з дослідження і використання космічного простору, включаючи Місяць і інші небесні тіла 1967 р. прямо встановлює (ст. VI Договору), що держави несуть міжнародну відповідальність за національну діяльність у космічному просторі, включаючи Місяць та інші небесні тіла, незалежно від того, провадиться вона урядовими органами чи неурядовими юридичними особами. Діяльність неурядових юридичних осіб у космічному просторі, включаючи Місяць та інші небесні тіла, має здійснюватися з дозволу і під постійним наглядом відповідної держави - учасниці Договору [9, с. 5]. Тобто держава повинна використати увесь наявний інструментарій (ліцензування суб'єктів космічної діяльності, реєстрація космічних об'єктів, сертифікація космічної техніки, страхування (особисте, майнове й відповідальності перед третіми особами), державна реєстрація і нагляд за укладанням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) суб'єктами космічної діяльності, а також в необхідних випадках - державне забезпечення виконання відповідних зобов'язань, державний нагляд за безпекою польотів та інших форм використання космічної техніки, державний нагляд) [10], задля забезпечення публічного адміністрування космічної діяльності, враховуючи, при цьому, існуючі міжнародні принципи і стандарти зазначеної діяльності.

Правовою основою космічної діяльності в Україні є рамковий Закон України «Про космічну діяльність» [11], який був прийнятий у 1996 р. та який визначив основні засади такої діяльності, а саме:

–державна підтримка комерціалізації космічної діяльності та залучення інвестицій в космічну галузь України;

–відкриття космосу для громадян і юридичних осіб, можливість вільно

досліджувати та використовувати космос, включаючи використання космічного простору та ресурсів, що містяться в ньому, з обмеженнями лише коли це необхідно для забезпечення дотримання інтересів національної безпеки держави Україна, а також дозволу та нагляду за неурядовими космічними заходами, щоб переконатися, що такі дії здійснюються відповідно до міжнародних зобов'язань України у космосі;

– еволюційність розвитку і послідовність реформування державної політики у галузі дослідження та використання космічного простору;

– ефективне використання науково-технічного потенціалу України, можливостей, які надає космічна діяльність, в інтересах національної економіки, науки, безпеки держави і в комерційних цілях;

– сприяння міжнародному співробітництву, збереження та розвиток існуючих міжнародних зв'язків у космічній галузі з урахуванням національних інтересів.

У попередній редакції цього ж Закону (від 28.12.2015 р.) однойменна норма передбачала також державне регулювання сфери космічної діяльності як засаду. Наразі такої засади немає, однак в статті 5 розкриваються шляхи державного регулювання та управління у сфері космічної діяльності.

Отже, законодавець відніс категорії «державне регулювання» та «державне управління» до різновидів організаційної діяльності у космічній сфері, закріпивши їх у розділі II «Організація космічної діяльності» Закону України «Про космічну діяльність». І хоча в аналізованому законі не дається законодавчого визначення, що таке «державне регулювання» та «державне управління» ці поняття слід визначати на основі загальної теорії управління з урахуванням особливої сфери діяльності органів держави, які мають виконавчий характер. Так як, «державне регулювання» є більш широким поняттям, ніж «державне управління», оскільки охоплює ширшу сферу організаційної діяльності держави. Тому державне регулювання тісно пов'язане насамперед з формами державного управління [12, с.65].

У той же час, державне регулювання і державне управління є соціальними явищами, яким притаманні як спільні, так і відмінні ознаки, що мають по суті одну сферу застосування. Різниця між цими двома поняттями полягає у характері впливу на суспільні відносини та межах такого впливу. Спільні риси, що притаманні регулюванню та управлінню, зумовлені тим, що вони є різновидами організаційної діяльності держави, спрямованої на впорядкування певних суспільних явищ, процесів або об'єктів. А головна відмінність між державним управлінням і державним регулюванням полягає не в їхньому об'єкті, а в тому, реалізацію яких інтересів вони забезпечують [13, с. 117].

Тобто державне управління здійснюється у сферах, де першочергово потрібно забезпечити публічні інтереси, а державне регулювання - у тих сферах, де необхідно досягнути балансу між публічними і приватними інтересами. Державне регулювання передбачає встановлення визначених стандартів, нормативів, лімітів, квот, тарифів, які є загальнообов'язковими для учасників суспільних відносин і осіб, що здійснюють відповідну діяльність [13, с. 117].

Отже, державне регулювання космічної галузі – це програма відповідальності, що реалізує завдання соціально-економічного та наукового прогресу держави, зростанню добробуту громадян через виконання своєї місії підприємствами космічної галузі, із наданням державою необхідних ресурсів та заходів, які дозволять здійснити синтез, поєднання минулого, теперішнього, майбутнього, створення нової реальності більш досконалого світу, де врівноважена духовна та матеріальна складова існування людства [14].

Таким чином державне регулювання космічної діяльності – це вид організаційної діяльності держави, що полягає у сукупності засобів, методів, за допомогою яких держава встановлює принципи, норми, правила для космічної діяльності та здійснює контроль за такою діяльністю з метою задоволення публічних та приватних інтересів. В свою чергу, державне управління космічною діяльністю – це вид організаційної діяльності держави, що полягає у сукупності засобів, методів, за допомогою яких органи публічної адміністрації здійснюють владний вплив на суб'єктів космічної діяльності з метою забезпечення публічних інтересів.

Отже, у контексті Закону України «Про космічну діяльність» державне регулювання та управління використовуються, як елементи організаційного впливу публічної адміністрації на соціально-економічні процеси, що полягає у запровадженні комплексу заходів, спрямованих на досягнення соціального та економічного ефекту [12] в сфері космічної діяльності. Відповідно, обґрунтованою вбачається думка, що в досліджуваній сфері публічний вплив на сферу космічної діяльності здійснюється за допомогою публічного адміністрування, де регулювання та управління складають окремий напрямок діяльності публічної адміністрації – владно організаційний, на ряду із забезпечувальним (полягає у гарантуванні з боку держави, як наприклад, підтримки комерціалізації космічної діяльності та залучення інвестицій в космічну галузь України), охоронним (наприклад, моніторинг стану довкілля в процесі космічної діяльності), захисним (реалізація юридичних санкцій за порушення правил здійснення космічної діяльності), тощо.

Враховуючи усе вище зазначене, ми вважаємо, що більш вдалим було використання у Законі України «Про космічну діяльність» терміну «публічне адміністрування» замість «організації». Тобто Розділ II необхідно назвати «Публічне адміністрування космічної діяльності». Так як, національні публічні інструменти реалізації публічного впливу на сферу здійснення космічної діяльності в Україні мають досить різноманітний характер, і застосовуються задля встановлення та реалізації режимності в аналізованій сфері, а також для забезпечення прав та інтересів учасників космічної діяльності.

Висновки. Таким чином, під публічним адмініструванням космічної діяльності в Україні пропонуємо розуміти різновиди організаційного владного, забезпечувального, охоронного та іншого впливу публічної адміністрації на соціально-економічні процеси, що полягають у запровадженні комплексу заходів, спрямованих для забезпечення довготривалого стійкого розвитку космічної діяльності і направлених на створення нової космічної доктрини України де буде враховано: 1) розвиток сучасних космічних технологій та

здійснення наукових космічних досліджень; 2) ефективне використання космічного потенціалу з метою подальшого освоєння космічного простору на основі пріоритету екологічної безпеки та економічних інтересів; 3) формування системи цільовоорієнтованої діяльності суб'єктів реалізації космічних програм; 4) забезпечення технологічного оновлення національної космічної економіки.

Отже, ми можемо з впевненістю стверджувати, що космічна діяльність це та галузь, належне публічне адміністрування якої було, є та буде беззаперечним обов'язком будь-якої держави, що прагне якнайкраще сформувати цивілізаційну політичну систему в середині країни.

Література:

1. Нагаєв В. М. Публічне адміністрування: електронний навчальний посібник. ХНАУ, 2018. 278 с
2. Колпаков В. К. Предмет адміністративного права: поняття, структура і система адміністративно-правових відносин. Питання адміністративного права. Кн. 2 / [відп. за вип. Н. Б. Писаренко]: ООО «Оберіг», 2018. 182 с.
3. Бельский К. С. К вопросу о предмете административного права. *Государство и право*. 1997. № 11. С.14-21.
4. Курінний Є. В. Предмет і об'єкт адміністративного права України: Монографія. Дн-ськ.: Юрид. акад. МВС України, 2004. 340 с.
5. Ястремська О. М., Мажник Л. О. Публічне адміністрування: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 132 с.
6. Мельник Р. С. Новый взгляд на «вечную» проблему: предмет адміністративного права. Питання адміністративного права. Кн. 2 / [відп. за вип. Н. Б. Писаренко]: ООО «Оберіг», 2018. 182 с.
7. Малиновський В. Я. Державне управління : навч. посіб. [2-ге вид., доповн. та переробл.]: Атіка, 2003. 576 с.
8. Кіцул С. Ю. Публічне адміністрування газовидобувної галузі в Україні: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Науково-дослідний інститут публічного права. Київ, 2019. 238 с.
9. Договор о принципах деятельности государств по исследованию и использованию космического пространства, включая Луну и другие небесные тела 1967 г. Международное космическое право: *документы Организации Объединенных Наций*. 2017. URL: https://www.unoosa.org/res/oosadoc/data/documents/2017/stspace/stspace61rev_2_0_html/V1703166-RUSSIAN.pdf
10. Малишева Н. Р. Стан та перспективи розвитку наукових досліджень у галузі космічного права. *Правова держава*. 2014. Вип. 25. С. 226-254.
11. Про космічну діяльність : Закон України від 15.11.1996. № 502/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/502/96-%D0%B2%D1%80>
12. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у двох томах. Том 1. Загальна частина / Ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). К., 2004. С. 64–66.
13. Ткач М. Державне регулювання та державне управління: співвідношення понять. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. №8. С.

110-119.

14. Джур О. Е. Державне регулювання підприємств космічної галузі України: нові реалії та виклики. *Ефективна економіка*. №1. 2015. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3748>

References:

1. Nagaev, V.M. (2018) Public administration: an electronic textbook. KNAU, 278 p.
2. Kolpakov, V.K. (2018) The subject of administrative law: the concept, structure and system of administrative and legal relations. Issues of administrative law. Book. 2: LLC "Oberig", 182 p.
3. Belsky, K.S. (1997) To the question of the subject of administrative law. State and law. No. 11. P.14-21.
4. Kurinny, E.V.(2004) Subject and object of administrative law of Ukraine: Monograph. Law Day: Law. Acad. Ministry of Internal Affairs of Ukraine, 340 p.
5. Yastremskaya, O.M and Mazhnik, L.O. (2015) Public administration. KhNUEU, 132 p.
6. Melnik, R.S. (2018) A new look at the "eternal" problem: the subject of administrative law. Issues of administrative law. Book. 2: LLC "Oberig", 182 p.
7. Malinovsky, V. Y. (2003) Public administration: textbook. tool. [2nd ed., Suppl. and rework.]: Attica, 576 p.
8. Kitsul S. Y.(2019) Public administration of gas industry in Ukraine: dissertation. ... Cand. lawyer. Sciences: 12.00.07. Public Law Research Institute. Kyiv, 238 p.
9. Treaty on the Principles of the Activities of States for the Exploration and Use of Outer Space, including the Moon and Other Celestial Bodies, 1967. International Space Law: United Nations Documents (2017) URL: https://www.unoosa.org/res/oosadoc/data/documents/2017/stspace/stspace61rev_2_0_html/V1703166-RUSSIAN.pdf
10. Malysheva, N.R. (2014) State and prospects of development of scientific researches in the field of space law. Constitutional state. Vol. 25. P. 226-254.
11. On space activities: Law of Ukraine of 15.11.1996. No. 502/96-BP. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/502/96-%D0%B2%D1%80>
12. Averyanov V.B. (2004) Administrative law of Ukraine. Academic course: textbook: in two volumes. Volume 1. Common part. K., 2004. P. 64–66.
13. Tkach, M.(2012) State regulation and public administration: the relation of concepts. Entrepreneurship, economy and law. №8. P. 110-119.
14. Jur, O.E. (2015) State regulation of space industry in Ukraine: new realities and challenges. An efficient economy. №1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3748>

Abstract. *On the basis of the analysis of the existing theoretical achievements on the subject of formation and development of the subject of administrative law, which consists of two equal groups of relations: relations of public administration and relations on ensuring the rights and freedoms of citizens during governmental activity, the concept and essence of public administration of space activity of Ukraine are investigated. The categories of “state regulation” and “public administration” that are used in the law of Ukraine “On space activity” are analyzed, however, they remain not definitively defined, which leads to different interpretation, and therefore to the uncertainty of their essence, and in this connection. that, in today's context, most scholars argue that the content of these concepts is outdated. Accordingly, it is substantiated that in the investigated sphere public influence on the sphere of space activity is exercised by means of public administration, where regulation and management constitute a separate direction of activity of public administration - powerfully organizational, along with securing (it consists in guaranteeing by the state, for example, support for commercialization of space activities and attraction of investments in the space industry of Ukraine), security (for example, environmental monitoring in the space activity process those), protective (implementation of legal sanctions for violation of the*

rules of space activities), etc. Under the public administration of space activities in Ukraine we offer to understand the varieties of organizational power, security, security and other influence of public administration on socio-economic processes, which are to introduce a set of measures aimed at ensuring long-term sustainable development of space activities and aimed at creating a new space of Ukraine taking into account the interests of both public and private.

Keywords: administrative law, subject matter, public administration, space activity, public interest, private interest, regulation, management.

© Сорока Л.В.

УДК 340.15 (02)

**PROBLEMS OF MODERN RUSSIAN LAW-MAKING POLICY
ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОЙ РОССИЙСКОЙ ПРАВOTВOPЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ****Mazurenko A.P. / Мазуренко А.П.***Doct. of Law, Assoc.Prof. / д.ю.н., доцент**North Caucasian Scientific Center, Pyatigorsk, st. Universitetskaya 32A, 357500**Северо-Кавказский научный центр, Пятигорск, ул. Университетская 32А, 357500*

Аннотация. Рассматриваются проблемы современной российской правотворческой политики. Анализируются точки зрения правоведов и политологов относительно содержания и природы данного политико-правового феномена. Предлагается авторский подход к определению понятия правотворческой политики, а также выделяются цели такой политики на обозримую перспективу и возможные средства их достижения.

Ключевые слова: правовая система, правотворчество, правообразование, правотворческая политика, признаки, научная обоснованность, оптимизация.

Вступление.

Создание жизнеспособной правовой системы любого национального государства невозможно без опоры на социально ориентированную и сбалансированную правотворческую деятельность, в основе осуществления которой лежит эффективная правотворческая политика. Поэтому, исследуемая в данной статье проблема самым непосредственным образом сопряжена с одним из магистральных направлений политико-правовой практики, без глубокой научной разработки которой ожидать каких-либо позитивных результатов в названной области не представляется возможным. Устойчивый и долговременный характер указанного направления, бесспорная теоретическая и практическая значимость исследований в данной сфере, необходимость концептуального закрепления механизма формирования и реализации правотворческой политики, как важного фактора оптимизации правотворчества в современных российских условиях, определили выбор темы настоящего исследования.

Методика.

Своеобразие предмета исследования предопределило необходимость использования различных методов познания. Общую мировоззренческую основу изучения проблем современной правотворческой политики составил диалектико-материалистический подход к объяснению явлений и процессов политико-правовой действительности. Прежде всего, следует выделить такие элементы данного метода как применение всеобщих принципов научного познания: объективности и всесторонности, конкретно-исторического подхода и полноты исследования.

Кроме элементов указанного выше, одного из основных философских методов, в работе использованы разнообразные общенаучные методы и способы логического познания, такие как анализ и синтез, индукция и дедукция, системно-структурный подход, функциональный, формально-логический, абстрагирования, моделирования.

Специальные методы представлены конкретно-социологическим и

статистическим, а частнонаучные – догматическим (формально-юридическим) и методом сравнительного правоведения. Помимо перечисленных, в работе были использованы и другие выработанные наукой и апробированные практикой общие и специальные научные подходы и методы исследования политико-правовых явлений и процессов.

Основная часть.

В постсоветской России уже не одно десятилетие продолжают перманентные правовые реформы. Еще одним подтверждением указанного факта служат, предложенные Президентом страны, поправки к действующей Конституции [1]. Данные поправки направлены на совершенствование общественных отношений в стране, а, следовательно, на оптимизацию национальной правовой системы. Нужно сказать, что для этого уже многое сделано: сформированы основные отрасли права, рекордными темпами развивается правотворчество на всех уровнях публичной власти. Но, несмотря на эти весьма позитивные перемены, все явственнее стали заявлять о себе те проблемы, которые настоятельно требуют системной модернизации, выработки научно обоснованной стратегии и тактики в правотворческой сфере, использования новых инструментов для устранения многочисленных недостатков процесса правообразования.

В России до сих пор не утвердился системный, взвешенный подход к вопросам юридической стратегии и тактики, не стали нормой при проведении правовой реформы опора на научный анализ и прогноз, учет общественного мнения и квалифицированная оценка возможных последствий принимаемых решений. Законодательство во многом не успевает своевременно и адекватно регулировать уже фактически сложившиеся общественные отношения, стимулировать развитие новых, необходимых социальных связей [2]. Слишком недооценивается значение плановых начал в законопроектной работе.

Это говорит о все еще низком качестве правотворческой деятельности, ее значительном отставании от экономических, социальных, политических и иных потребностей общества, о большом количестве ошибок и иных просчетов в правовом регулировании. Справиться с названными проблемами одноразовыми, эпизодическими действиями невозможно. Требуется соответствующее системное реагирование – правотворческая политика, которая отличается комплексным характером, соединяющим многие инструменты правообразования во взаимосвязанный механизм [3].

Такая политика есть путь к усовершенствованию и обновлению правотворчества, повышению его эффективности. Она требуется для выстраивания непротиворечивого, внутренне единого, согласованного, последовательного правотворческого процесса, для внесения в него системности и юридической точности. В данном контексте весьма наглядно проявляет себя необходимость изучения особенностей, выявления сущности и разработки концептуальных основ правотворческой политики как важного фактора оптимизации правотворчества в Российской Федерации.

Подобная оптимизация является составной частью прогрессивного изменения всех областей жизнедеятельности российского общества, которое,

по словам главы государства, только тогда может считаться современным, когда настроено на непрерывное обновление, на постоянные эволюционные преобразования социальных практик, демократических институтов, представлений о будущем, оценок настоящего, на постепенные, но необратимые перемены в технологической, экономической, культурной областях, на неуклонное повышение качества жизни. Поэтому современная правотворческая политика призвана воздействовать на базовые сферы общественных отношений путем постоянного обновления целей и инструментов правообразования, предупреждать негативные явления и тенденции, не забегая вместе с тем вперед там, где условия для правового вмешательства не созрели. В правовой политике, как нигде, важен прогноз, предвидение [4]. Она должна обладать способностью диагностировать болевые точки жизни общества и своевременно на них реагировать.

На наш взгляд, правотворческая политика – явление сложное и неоднозначное. Основанная на правотворческой деятельности, она направлена на ее модернизацию и всестороннее совершенствование системы права. Залогом эффективности правотворческой политики выступает то, что она использует инструменты правовой политики, составной частью, основным видом которой является. В то же время самостоятельность правотворческой политики определяется наличием указанных выше признаков, отличающих ее от других видов правовой политики (правоприменительной, правоинтерпретационной, правовоспитательной и т.д.).

Заключение и выводы.

На наш взгляд, правотворческая политика представляет собой комплекс концептуальных идей, программ, планов, направленных на модернизацию правотворчества, повышение его эффективности в целях создания непротиворечивой и целостной системы права, а с другой – является научно обоснованной, последовательной и системной деятельностью государственных структур и субъектов гражданского общества по формированию и реализации стратегии и тактики правотворчества.

Под целями правотворческой политики следует понимать идеальное предвосхищение желаемых результатов модернизации правотворчества, выражаемое в концептуальных и нормативных документах программного характера. В свою очередь, под средствами правотворческой политики подразумевается совокупность разнообразных политико-правовых, организационных, технических и иных инструментов и форм правотворческой практики, с помощью которых обеспечивается достижение ее целей. Под результатами правотворческой политики предлагается понимать последствия применения, определенных конкретными целями, средств данного вида правовой политики, направленных на достижение этих целей. В обобщенном виде результаты правотворческой политики должны выражаться в реализации стратегии и тактики правотворчества, создании необходимых условий для позитивного обновления системы действующих правовых норм, ее качественного изменения [5].

Литература:

1. Какие поправки в Конституцию предложил Путин // Ведомости. 2020. 2 марта. URL: <https://www.vedomosti.ru/politics/articles/2020/03/02/824236-putin-konstitutsiya> (дата обращения 5.03.2020).
2. Малько А.В., Мазуренко А.П. Правотворческая политика России: история и современность. Монография. – М.: Юрлитинформ, 2013. – С. 4. – ISBN 978-5-4396-0536-1
3. Матузов Н.И. Российская правовая политика: вызовы и угрозы XXI века // Правовая политика России: теория и практика. Монография / Под ред. Н.И. Матузова и А.В. Малько. – М.: Проспект, 2006. – С. 33. – ISBN 5-482-01430-4
4. Норморайтер как профессия: материалы дискуссии. М.: РГ-Пресс, 2019. – С. 114. – ISBN 978-5-9988-0767-1
5. Мазуренко А.П. Правотворческая политика: проблемы развития в современной России // Almanahul SWorld. 2020. № 3. С. 80-84.

Abstract. *The problems of modern Russian law-making policy are considered. The author analyzes the points of view of lawyers and political scientists regarding the content and nature of this political and legal phenomenon. The author's approach to the definition of the concept of law-making policy is proposed, and the goals of such a policy for the foreseeable future and possible means of achieving them are highlighted.*

Key words: *legal system, law-making, law-making, law-making policy, features, scientific validity, optimization.*

Статья отправлена: 07.03.2020 г.
© Мазуренко А.П.

УДК 340.12

STAFF SECURITY SERVICES ORGANIZATION OF UKRAINIAN
NATIONALISTS (b)

КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ ОУН (б)

Fedyk L.B./Федик Л.Б.

с. h.s., as. prof / к. і. н., доц.

ORCID: 0000-0003-2033-8087

*King Danylo University, Ivano-Frankivsk, Konovalets street., 35, 76018,
Університету Короля Данила, м. Івано-Франківськ, вул. Коновальця, 35, 76018*

Анотація. Проведено аналіз кадрового забезпечення СБ ОУН (б), основні принципи та методи. Встановлено, що воно складалося з підбору, підготовки та розстановки та контролю кадрів. Підбір кадрів спрямовувався на пошук, вивчення та підготовку працівників для поповнення організації. Розстановка визначала місце кожного члена в організаційній ієрархії і завдання. Вихідним положенням розстановки були можливості кожного члена. Основний акцент робився на якісному, а не кількісному складі кадрів. Тому одним із основних завдань було виховання кадрів, що передбачало ідейну та практичну підготовку. Вона включали моральне, інтелектуальне та фізичне виховання.

Ключові слова: СБ ОУН (б), кадри, навчання, слідчі, інструкція.

Вступ. Воєнно-політична обстановка навколо України характеризується динамічністю і нестабільністю подій та процесів і вимагає розвитку системи безпеки у напрямі підвищення її якісних параметрів. Це потребує врахування кращих світових та українських традицій у даній сфері. Одним із кращих зразків можна вважати практику та методи Служби безпеки Організації українських націоналістів (СБ ОУН), яка функціонувала в дуже складних умовах і показала високу ефективність. Ефективне функціонування цієї структури було неможливе без системи кадрового забезпечення. Воно ж включає в себе сукупність принципів, форм і методів формування необхідного якісного та кількісного складу організації.

Основний текст. Дослідженням історії спеціальних служб присвячені праці О. Лисенка та І. Патриляка, Д. Веденєєва і Г. Биструхіна. Окремі аспекти особливостей кадрового складу спеціального підрозділу ОУН (б) проаналізовані В. Ільницьким та В. Єфименком. Однак нас цікавлять засади кадрового менеджменту як основа становлення та функціонування СБ ОУН (б).

Референтури (відділи) СБ забезпечували життєдіяльність ОУН. До їх обов'язків входило: слідство, суд, розшук, арешти, здійснення бойових та каральних функцій, розвідувальна, контррозвідувальна робота, виявлення і ліквідація нестійких кадрів організації [10, с. 294]. Ефективність виконання поставлених перед Службою безпеки завдань визначалася підбором та розстановкою співробітників, їхньою фаховою та політико-виховною підготовкою, особистими якостями. Кадри СБ мали особливий статус на що вказували заборони їх переміщення на інші ділянки роботи.

Штатно-організаційна структура СБ ОУН (б) визначалася конкретними умовами роботами, кадровою забезпеченістю, поглядами окремих функціонерів СБ на оптимальний устрій референтури [2, с. 190-191].

Кадрове забезпечення СБ ОУН (б) включало три взаємопов'язані процеси:

- 1) пошук і відбір співробітників, тобто формування первинного кадрового складу, а також його раціональна розстановка;
- 2) вдосконалення кадрового потенціалу шляхом навчання;
- 3) контроль та оцінка діяльності працівників [14, с. 2].

На етапі підбору та розстановки працівників у СБ ОУН насамперед керувалися потребою у працівниках відповідного спрямування. На цьому етапі відбувався збір даних про претендента та оцінка його особистих якостей. Перевірка кандидата відбувалася за кількома критеріями: його минуле, приватне життя, найближче оточення, ставлення до щоденних обов'язків, рівень активності в суспільному житті, дозвілля. Необхідні відомості збиралися двома шляхами: через особисте знайомство та через найближче оточення претендента. Доцільним вважалося використання обох способів. Щодо особистісних якостей рекомендувалося звертати увагу на мовчазних, людей, критично налаштованих до справи. У підпілля приймали тільки тих, чия благонадійність не викликала сумніву і була підтверджена рядом фактів. Кадровий склад СБ складався з членів ОУН, контингент складали переважно за національною приналежністю [2, с. 158].

У СБ ОУН було чітке розуміння психології та мотивування співробітників, яких поділяли на типи: суспільницький, авантюристичний, творчий, організаторський, провідницький. Бажаним вважався підбір кадрів з різних прошарків. Надавалася перевага творчій молоді, яка піддавалася вихованню в потрібному напрямку та могла продуктивно працювати. Вікову структуру ілюструє склад референтів СБ крайового й окружних проводів Карпатського краю: серед 27 референтів СБ крайового й окружних проводів 17 осіб (74 %) були віком до 35 років, 6 осіб (26 %) були віком 35-40 років, 4 – не встановлено. Молодий вік пояснювався плінністю кадрів та великими втратами. За освітнім рівнем працівники референтури СБ, розподілялися наступним чином: з 27 осіб вищу освіту мало 2 (11 %), незакінчену вищу – 1 (5 %), середню – 11 (58 %), неповну середню – 4 (21 %), початкову – 1 (5 %), невідомо – 8 [10, с. 302]. Згідно з атестаційним листом для подання на нові військові звання ряду працівників СБ Крайового проводу «Захід-Карпати» від 16 липня 1948 р. більшість працівників референтури СБ «Захід-Карпати» мали великий стаж перебування в організації (із 22- 19 осіб – від 5 і більше років). Таким чином, брак спеціальної підготовки компенсувався за рахунок тривалого терміну перебування в організації [8, с. 3].

За соціальним походженням провідні есбісти були предстаніками різних верств населення – селянства та інтелігенції [2, с. 224].

У референтурах СБ «нижчого рівня» працювали менш освічені та здібні. До низової ланки служби теж були чіткі вимоги: знання історії, форм, методів радянських органів держбезпеки, їхнього агентурного апарату, розробка сексотів (секретних співробітників). Ці знання закріплювалися на практиці. Серед завдань було збирання компромату на сексотів, арештування і конвоювання [2, с. 229].

12 серпня 1941 р. проводом Галичини видано інструкцію, що визначала

структуру обласної референтури СБ. Вона мала складатися з референта та провідної ланки з кураторів певних напрямів роботи. Референт опікувався внутрішньою безпекою в ОУН, його заступник – розвідкою, міліцейськими формуваннями та кримінальним відділом. Вишкільний референт підбирав вишкільних інструкторів та викладачів для навчання підлеглих розробляв і збирав відповідну літературу [2, с. 169]. За функціональною ознакою в референтурах склалася певна номенклатура посад – референти, технічні референти, слідчі, архіваріуси, бойовики, технічні працівники. Відповідно вимоги до кваліфікаційних характеристик працівників відповідних напрямів були різними і прописувалися наказами, розпорядженнями та інструкціями.

У наказі ч. 1 від 13.09.1943 р. про кадри і звітність референта СБ за авторством Гріма, вказано, що до поліційно-виконавчого відділу слід залучати добре розвинених чоловіків та підпільників, які у кожній справі зможуть застосувати національно-революційний підхід та справедливість. Керівник поліційно-виконавчого відділу, для виконання поставлених на нього завдань мав залучити до своєї ланки не менше трьох людей. Крім того сюди мала увійти людина, яка займе посаду слідчого, а також 6-8 озброєних жандармів (боївка) [5, арк. 268]. До розвідувально-інформаційного відділу рекомендувалося залучати чоловіків і жінок, а також юнацтво [5, арк. 265]. Підбором кадрів займався керівник відповідного напрямку СБ ОУН.

Оперативність та повнота надходження інформації залежала від якісного підбору учасників агентурної мережі. Кандидат на вербовку та його близьке оточення попередньо вивчалася. З'ясовувалося ставлення особи до ідей ОУН, хоча інколи залучалися особи, які поділяли настанов підпілля. «Коротка інструкція з розвідки за допомогою агентів» від 6 вересня 1943 р. наголошувала, що помічник повинен бути хоробрим, комунікабельним, хитрим, здатним до виснажливої роботи, уміти знаходити вихід у критичних ситуаціях, дезінформувати противника. Оцінювалися рівень інтелекту, пам'яті, морально-психологічний стан. Вербовка інформатора СБ закріплювалася заявою [2, с. 194].

Діловод також мав мати значну кваліфікацію, оскільки до укладання звітів висувалися високі вимоги: ведення книги обліку агентури, інструкції з навчання агентів СБ, збереження таємної документації [1, с. 88].

Боївки створювалися при референтурах СБ від Центрального до районного проводів. На них покладалося завдання проведення бойових, диверсійних і терористичних акцій Усталеної чисельності не існувало. У середньому особовий склад коливався від 2 до 12 бойовиків залежно від рівня референтури, специфіки завдань, місцевих умов.

Боївки комплектувалися добірними, перевіреними вояками. Вимоги до них наводилися в «Інструкції № 2 для лоївок СБ на території Калуського округу» (лютий 1944 р.). Боївкарі повинні обов'язково бути членом ОУН (у виняткових випадках – симпатиками), мати бездоганну репутацію, високу ідейність, сміливість, моральну стійкість, дисциплінованість, субординованість, конспіративність. Боївкарі мали бути фізично й інтелектуально розвиненими, добре володіти зброєю. Частина командного складу БСБ пройшла навчання у

офіцерських школах УПА [2, с. 212-213].

Кадри СБ, які займалися боротьбою з агентурою МГБ мали володіти знаннями щодо процедури допиту, арешту, конвоювання. Так, перед арештом слідчий СБ був зобов'язаний інструктувати осіб, що здійснюють арешт. Слідчий повинен був знати категорії агентури і відповідно до цього проводити арешт.

Успіх слідчого залежав від: зібраних матеріалів, фаховості слідчого, володіння технікою проведення допиту [4, арк. 1-3]. Мета допиту полягає в отриманні інформації, що сприяє встановленню істини у справі. Допит передбачає три взаємопов'язані процеси: а) діагностика особи допитуваного; б) система психологічних прийомів, що сприяють отриманню інформації; в) оцінка інформації, що отримана під час допиту, з позицій її вірогідності та доказового значення.

Слідчі СБ ОУН (б) повинні були володіти спеціальними знаннями, які дозволяли йому проводити розслідування, а також володіти тактико-психологічними прийомами, що сприяли отриманню інформації. Зокрема розрізняти допит свідка і підозрюваного. Володіти методами конфронтації (німої та голосної) (одночасний допит в одному і тому ж місці допитаних раніше осіб, в показаннях яких є істотні суперечності, з метою перевірки правдивості раніше даних показань і отримання достовірних даних у справі), перехресного допиту, фізичного примусу, розкриття легенди, володіння агентурно-оперативною методикою. Слідчий повинен був розрізняти види свідчень свідків: позитивні, негативні та нейтральні [7, арк. 130].

Розстановці кадрів приділялася особлива увага. Зокрема зазначалося, що від правильної розстановки залежить професійне зростання або навпаки дискваліфікація кадрів. При розстановці кадрів рекомендувалося враховувати нахили та здібності, особливо сприяти тим, хто проявляв лідерські здібності і не обмежувати їх виконанням дріб'язкових справ [7, арк. 210]. Таким чином вживалися необхідні заходи для переведення на посади, що відповідали їх кваліфікації. Передбачалося постійне навчання кадрів СБ та постійна турбота про їх моральний стан. Рекомендувалося докладати зусиль, щоб не змінювати працівників СБ [3, арк. 262].

Важливим етапом був розвиток та навчання працівників СБ ОУН (б), оскільки забезпечував організацію кваліфікованими працівниками. Організація виховної роботи покладалася на референтів відповідних рівнів або командирів підрозділів СБ. Професійний розвиток передбачав як цілеспрямоване навчання, так і постійну самоосвіту співробітників СБ ОУН, про що мали дбати керівники відповідного рівня СБ.

Підготовка до праці в організації передбачала:

1. Вивчення основ конспірації.
2. Ідейно-політичний вишкіл.
3. Виховання потрібних моральних і фізичних якостей.
4. Ознайомлення з найважливішими організаційними справами.

Підготовка тривала 3-6 місяці [6, арк. 40].

Засобами виховання були сходина, вишколи, практичні завдання і вправи.

Сходини були основною формою виховання і повинні були бути: регулярні, зрозумілі, мати виховний характер. Завдання вишколу – висвітлити і передати учасникам якусь одну чи ряд проблем. Продовженням вишколу був самовишкіл. Вправи і практичні завдання члени виконували в поточній роботі. Їх метою було закріплення певної риси характеру [6, арк. 44].

Фахове навчання здійснювалося на спеціальних курсах (вишколах) загального профілю по лінії діяльності, за спеціалізацією з основних ділянок роботи референтури, а також шляхом самостійного опанування навчально-методичною літературою, нормативними та пропагандистськими документами підпілля. До слухачів ставилися високі вимоги. На курсах підготовки контрозвідників СБ (Волинь, осінь 1942 р.) відрахували половину слухачів [13, с. 154].

На початковому етапі підготовки кадрів СБ ОУН (б) скористалася допомогою Німеччини і проходили вишкільні курси у школах німецького абверу. Тут вони отримали достатню навчально-методичну базу і підготовлених лекторів і з 1940 р. розпочали організацію власних вишкільних осередків. Діяв Краківський вишкільний центр, а також проводились курси, організовані за зразком програм підготовки у німецьких і польських арміях. У 1941 р. провід ОУН (б) відкрив школу у м. Клевани Рівненської області під керівництвом С. Качинського («Остап») [12, с. 552]. Курси передбачали вивчення наступних дисциплін: засади конспірації, ідейно-політичне та військове виховання, розвідувальні та контррозвідувальні методи роботи [6, арк. 40]. Розробляються навчально-методичні матеріали з організації розвідувальної та контррозвідувальної роботи. Інструкція проводу бандерівців у Галичині «Суспільна безпека» (серпень 1942 р.) містила характеристику завдань та напрямів розвідки, складові агентурного апарату, методи отримання інформації [2, с. 170].

Підготовка до протистояння радянській владі змусила до посиленої підготовки кадрів. Тому на розпорядження референта СБ на Північно-західних українських землях В.Макара на початку серпня 1943 р. проводяться курси районних референтів СБ. За кожною територіальною одиницею закріплювалися «вишкільні трійки» – троє викладачів, за кожним із яких закріплювалася три напрямки: ідеологічний, організаційний та політичний. Організацію за проведення курсів та їх проходження покладали на керівників теренових референту [11, с. 99].

Наприкінці 1943-1944 рр. М.Арсенич докорінно змінив навчально-виховну систему СБ. Посилення конспірації вимагало зміни форм навчально-виховної роботи. У практику замість курсів входить робота у малих групах у вигляді сходин та гутірок. Головним напрямом індивідуального та групового навчання було вивчення форм і методів агентурної роботи НКВД-НКГБ-МГБ. М.Арсенич на основі зібраних даних виділяв реферати і відповідні інструкції з вказівками та рекомендаціями, щодо діяльності згаданих структур [1, с. 77]. У післявоєнний період особливості професійного навчання есбістів полягала у неможливості охопити особовий склад регулярним навчанням і зменшення кількості слухачів вишкілів (групи по 4-5 чоловік).

Для професійної підготовки та виховної роботи з особовим складом СБ були розроблені програми та навчально-методична література. Провідним автором був слідчий з особливо важливих справ референтури СБ проводу «Захід – Карпати» В.Шеванюк. Під його керівництвом проводилися численні курси та семінари для есбістів Карпатського краю. Користувалися такими матеріалами «Студійно-інформативний матеріал про більшовицькі органи поліції», «Агентура НКДБ в дії», «Більше революційної пильності», «Агентура більшовицьких органів поліції», «Студія психіки об'єкта», «Які прийоми до молоді стосує більшовицька агентура і як перед нею оборонитися» [2, с. 227].

Особливо важливого значення надавалося політичному вихованню кадрів: 1) це давало можливість ефективно протидіяти більшовицькій пропаганді; 2) політична грамотність давала можливість залучити на свій бік нових кадрів. Важливим аспектом була самоосвіта.

У проекті «Інструкції виховно-вишкільної праці в Службі безпеки» (1946 р.) наголошувалося на необхідності підготовки з тактики, історії розвідки, топографії, стрілецької справи, оволодіння засобами технічного зв'язку, шифрами, тайнописом, опануванням знаннями з географії, історії, іноземних мов, історії та програмних документів націоналістичного руху. Розробка навчальних матеріалів і проведення вишколів тривало до 1950 р [1, с. 78].

Етап контролю дозволяв дати оцінку наявній системі кадрового забезпечення і скорегувати її. Контроль і оцінка працівників передбачала співвіднесення результатів діяльності з цілями організації. Саме на цьому етапі відбувалося переміщення осіб на інші посади або виключення з структури. Хоча це траплялося рідко, у зв'язку з нестачею кваліфікованих кадрів. Перевірка кадрів мала проводитися регулярно. Заборонялося проводити перевірку кадрів тільки на підставі чуток. Підставою для перевірки мали стати письмове або усне звітування відповідним зверхником. Перевірка проводилася при плановій та принагідній (випадковій) зустрічі трьома способами: 1) офіційним «стягненням» (усно) автобіографії; 2) перевіркою автобіографічних даних; 3) доповненням даних про кадри при зустрічі з іншими людьми, які про них знають [7, арк. 224-226].

З інструкції ч. 1/45 від лютого 1945 р.: «Перевести основну перевірку революційних кадрів: а) під кутом певності б) активності. Перевірку під кутом певності всіх провідних кадрів до Проводу району включно переведуть органи СБ – нище району самі районні Провідники на підставі шаблону поданого органами СБ. Всіх заквестіованих під оглядом певності з місця відсунути від праці. Провірку під кутом активності переведуть зверхники 2 ступня (отже членів – Провідники району, районних – Провідники округи і т.п.). Провірити при цьому, чи члени є рухливі, відважні, здібні працювати в найважчих умовах. Не ставити на скількість, а на якість. [...] Всі перевірені члени стають професійними, не зв'язуваними з яким-небудь місцем осідку, родина і т. п. Це нові кадри «вірних» (вірних ідеї самостійності), що ними працюватимемо в найважчих умовах. Всіх, що не відповідають поняттю «вірних» (професійного революціонера), перевести в симпатики». Наприклад, у Надвірнянському районі у період чисток кадрів з 1 травня до 26 грудня 1945 р.

було виключено через «непевність» – 0 осіб, переведено у кандидати – дев'ять [9, с. 215].

Висновки.

Отже кадрове забезпечення займало один із важливих напрямів роботи СБ ОУН (б). В його основі було закладено принцип доцільності – тобто підбір та розміщення кадрів таким чином, щоб вони були максимально корисними для організації. Значну увагу приділяли підвищенню якісному складу кадрів, що досягалося шляхом навчання, самоосвіти та наставництва.

Література:

1. Веденєєв Д. В., Биструхін Г. С. Двобій без компромісів. Протиборство спецпідрозділів ОУН та радянських сил спецоперацій. 1945-1980-ті роки: [моногр.]. К. : [К.І.С.], 2007. 504с.
2. Веденєєв Д.В., Биструхін Г.С. Меч і тризуб. Розвідка і контррозвідка руху українських націоналістів та УПА. 1920-1945. – К.: Генеза, 2006. – 408 с.
3. Галузевий Державний архів Служби безпеки України (далі –ГДА СБУ). - Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 22.
4. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 23.
5. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 49.
6. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 50.
7. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 88.
8. Єфименко В. Кадровий склад спеціального підрозділу ОУН(б): спроба аналізу // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. – 1996. – № 1. – С. 443-456.
9. Ільницький В. Організаційно-кадрова робота і зв'язки в карпатському краї ОУН (1945–1954) // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – 2017. – Вип. 29. – С. 212-228.
10. Ільницький В. Функціонування Служби безпеки в Карпатському краї ОУН (1945–1954) // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – 2014. – Вип. 24. – С. 293-315.
11. Іщук О., Огороднік В. Генерал Микола Арсенич: життя і діяльність шефа СБ ОУН. – Коломия: ВПТ “Вік”, 2010.– 196 с.
12. Косик В. Україна і Німеччина в Другій світовій війні / Пер. з фр. Р.Осадчука. – Париж ; Нью-Йорк; Львів: Наук. Тов. Ім. Т.Шевченка у Львові, 1993. – 658 с.
13. Крем'янчанка Н. Було в матері три сини. – Тернопіль, СМП «Астон», 1999. – С 62-63
14. Пестов В.Ю., Изотова А.Р. Организация кадрового обеспечения Службы экономической безопасности на режимном объекте // ЭКОНОМИНФО. – 2018.– Т.15. – .№ 1. – С. 37-41.

References:

1. Viedenieiev,D. V., Bystrukhin,H. S. Duel without compromise. – K.: [K.I.S.], 2007. – 504 p.
2. Viedenieiev D.V., Bystrukhin H.S. Sword and Trident: Intelligence and Counterintelligence of the Ukrainian Nationalist Movement and the UPA. – K.: Heneza, 2006. 408 s.

3. Sectoral State Archives of the Security Service of Ukraine, Fund.13. Right.372. Vol.22.
4. Sectoral State Archives of the Security Service of Ukraine, Fund.13. Right.372. Vol.23.
5. Sectoral State Archives of the Security Service of Ukraine, Fund.13. Right.376. Vol.49.
6. Sectoral State Archives of the Security Service of Ukraine, Fund.13. Right.376. Vol.50.
7. Sectoral State Archives of the Security Service of Ukraine, Fund.13. Right.376. Vol.88.
8. Efimenko V. Personnel of the Special Unit of the OUN (b): an attempt of analysis // Archives. VUCHK-GPU-NKVD-KGB. – 1996. – №1. – P. 443-456.
9. Ilnytskyi V. Organizational work, staff training and debugging of communications in the Carpathian area of the OUN (1945–1954) // Ukraine: Cultural Heritage, National Identity, Statehood. – 2017. – Issue 29. – P. 212-228.
10. Ilnytskyi V. Activities of the OUN's Security Service in the Carpathian Military District (1945–1954) // Ukraine: Cultural Heritage, National Identity, Statehood. – 2014. – Issue 24. – P. 293-315.
11. Ishchuk, O., Ohorodnik, V. General Nikolai Arsenyev: life and work of the OUN SS chief. – Kolomyia: VPT "Vik", 2010. – 196 p.
12. Kosik V. Ukraine and Germany in the Second World War / Trans. with fr. R. Osadchuk. – Paris; New York; Lviv: T. Shevchenko Scientific Society in Lviv, 1993. – 658 p.
13. Kremenchanka N. She had three sons in her mother. - Ternopil, Aston SME, 1999. – P. 62-63.
14. Pestov V.Y., Izotova A.R. the organization of the human resources of the economic security service on the regime object // EKONOMINFO. – 2018. – T.15. – № 1. – P. 37-41.

Abstract. *The analysis of personnel support of the SS OUN (b), the basic principles and methods. It was found that it consisted of the selection, preparation and placement and control of personnel. Recruitment was aimed at finding, studying and training employees to replenish the organization. The arrangement determined the place of each member in the organizational hierarchy and tasks. The starting point of the arrangement was the capabilities of each member. The main focus was on the qualitative, not quantitative composition of the staff. Therefore, one of the main tasks was the education of personnel, which provided for ideological and practical training. They included moral, intellectual and physical education.*

Key words: *Security Service OUN (b), personnel, training, investigators, instruction.*

Стаття надіслана: 20.03.2020 р.

Экспертно-рецензионный Совет журнала

Абдулвелеева Рауза Рашитовна, Оренбургский государственный университет, Россия
Антошкина Елизавета Григорьевна, Южно-Уральский государственный университет, Россия
Артюхина Марина Владимировна, Славянский государственный педагогический университет, Украина
Афинская Зоя Николаевна, Московский государственный университет имени М.В. Ломоносова, Россия
Башлай Сергей Викторович, Украинская академия банковского дела, Украина
Белоус Татьяна Михайловна, Буковинская государственная медицинская академия, Украина
Бондаренко Юлия Сергеевна, ПГУ им. Т.Г. Шевченко кафедра психологии, Украина
Бутырский Александр Геннадьевич, Медицинская академия имени С.И. Георгиевского, Россия
Василишин Виталий Ярославович, Ивано-Франковский национальный технический университет нефти и газа, Украина
Войцеховский Владимир Иванович, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, Украина
Гаврилова Ирина Викторовна, Магнитогорский государственный технический университет имени Г.И.Носова, Россия
Гинис Лариса Александровна, Южный федеральный университет, Россия
Гутова Светлана Георгиевна, Нижневартовский государственный университет, Россия
Иванова Светлана Юрьевна, Кемеровский государственный университет, Россия
Ивлев Антон Васильевич, Магнитогорский государственный технический университет имени Г.И.Носова, Россия
Идрисова Земфира Назиповна, Уфимский государственный авиационный технический университет, Россия
Илиев Веселин, Болгария
Кириллова Татьяна Климентьевна, Иркутский государственный университет путей сообщения, Россия
Коваленко Татьяна Антольевна, Поволжский государственный университет телекоммуникаций и информатики, Россия
Котова Светлана Сергеевна, Российский государственный профессионально-педагогический университет, Россия
Крестьянполь Любовь Юрьевна, Лудкий государственный технический университет, Украина
Кухтенко Галина Павловна, Национальный фармацевтический университет Украины, Украина
Лобачева Ольга Леонидовна, Горный университет, Россия
Ляшенко Дмитрий Алексеевич, Национальный транспортный университет, Украина
Макаренко Андрей Викторович, Донбасский государственный педагогический университет, Украина
Мельников Александр Юрьевич, Донбасская государственная машиностроительная академия, Украина
Мороз Людмила Ивановна, Национальный университет "Львовская политехника", Украина
Музыльев Дмитрий Александрович, Харьковский национальный технический университет сельского хозяйства имени Петра Василенко, Украина
Надопта Татьяна Анатольевна, Хмельницкий национальный университет, Украина
Напалков Сергей Васильевич, Нижегородский государственный университет имени Н.И. Лобачевского, Россия
Никулина Евгения Викторовна, Белгородский государственный национальный исследовательский университет, Россия
Орлова Анна Викторовна, Белгородский государственный национальный исследовательский университет, Россия
Осипов Виктор Авенирович, Тюменский государственный университет, Россия
Привалов Евгений Евграфович, Ставропольский государственный аграрный университет, Россия
Пыжьянова Наталия Владимировна, Украина
Сегин Любомир Васильевич, Славянский государственный педагогический университет, Украина
Сергиенко Александр Алексеевич, Львовский национальный медицинский университет им. Данила Галицкого, Украина
Сочинская-Сибирцева Ирина Николаевна, Кировоградский государственный технический университет, Украина
Сысоева Вера Александровна, Белорусский национальный технический университет, Беларусь
Тлеуов Асхат Халилович, Казахский агротехнический университет, Казахстан
Толбатов Володимир Аронович, Сумской государственный университет, Украина
Толбатов Сергей Владимирович, Сумской национальный аграрный университет, Украина
Ходжаева Гюльназ Казым кызы, Россия
Чигиринский Юлий Львович, Волгоградский государственный технический университет, Россия
Шехмирзова Анджела Мухарбиевна, Адыгейский государственный университет, Россия
Шпинковский Александр Анатольевич, Одесский национальный политехнический университет, Украина

Експертно-рецензійна Рада журналу

Абдулвелеева Рауза Рашитовна, Оренбурзький державний університет, Росія
Антошкіна Єлизавета Григорівна, Південно-Уральський державний університет, Росія
Артюхina Марина Володимирівна, Слов'янський державний педагогічний університет, Україна
Афінська Зоя Миколаївна, Московський державний університет імені М.В. Ломоносова, Росія
Башлай Сергій Вікторович, Українська академія банківської справи, Україна
Білоус Тетяна Михайлівна, Буковинська державна медична академія, Україна
Бондаренко Юлія Сергіївна, ПГУ ім. Т.Г. Шевченка кафедра психології, Україна
Бутирський Олександр Геннадійович, Медична академія імені С.І. Георгіївського, Росія
Василишин Віталій Ярославович, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Україна
Войцеховський Володимир Іванович, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна
Гаврилова Ірина Вікторівна, Магнітогорський державний технічний університет імені Г.І.Носова, Росія
Гініс Лариса Олександрівна, Південний федеральний університет, Росія
Гутова Світлана Георгіївна, Нижневартівський державний університет, Росія
Іванова Світлана Юріївна, Кемеровський державний університет, Росія
Івлєв Антон Васильович, Магнітогорський державний технічний університет імені Г.І.Носова, Росія
Идрисова Земфіра Назіповна, Уфимський державний авіаційний технічний університет, Росія
Ілієв Веселін, Болгарія
Кирилова Тетяна Климентіївна, Іркутський державний університет шляхів сполучення, Росія
Коваленко Тетяна Антольевна, Поволзький державний університет телекомунікацій та інформатики, Росія
Котова Світлана Сергіївна, Російський державний професійно-педагогічний університет, Росія
Крест'яньполь Любов Юріївна, Луцький державний технічний університет, Україна
Кухтенко Галина Павлівна, Національний фармацевтичний університет України, Україна
Лобачова Ольга Леонідівна, гірничий університет, Росія
Ляшенко Дмитро Олексійович, Національний транспортний університет, Україна
Макаренко Андрій Вікторович, Донбаський державний педагогічний університет, Україна
Мельников Олександр Юрійович, Донбаська державна машинобудівна академія, Україна
Мороз Людмила Іванівна, "Національний університет" "Львівська політехніка" "", Україна
Музилєв Дмитро Олександрович, Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка, Україна
Надопта Тетяна Анатоліївна, Хмельницький національний університет, Україна
Напалков Сергій Васильович, Нижегородський державний університет імені Н.І. Лобачевського, Росія
Нікуліна Євгенія Вікторівна, Белгородський державний національний дослідницький університет, Росія
Орлова Анна Вікторівна, Белгородський державний національний дослідницький університет, Росія
Осипов Віктор Авенірович, Тюменський державний університет, Росія
Привалов Євген Євграфович, Ставропольський державний аграрний університет, Росія
Пижянова Наталія Володимирівна, Україна
Сегін Любомир Васильович, Слов'янський державний педагогічний університет, Україна
Сергієнко Олександр Олексійович, Львівський національний медичний університет ім. Данила Галицького, Україна
Сочинська-Сибірцева Ірина Миколаївна, Кіровоградський державний технічний університет, Україна
Сисоева Віра Олександрівна, Білоруський національний технічний університет, Білорусь
Тлеуов Асхат Халілович, Казахський агротехнічний університет, Казахстан
Толбатов Володимир Аронович, Сумський державний університет, Україна
Толбатов Сергій Володимирович, Сумський національний аграрний університет, Україна
Ходжаєва Гюльназ Казим кизи, Росія
Чигиринський Юлій Львович, Волгоградський державний технічний університет, Росія
Шехмірзова Анджела Мухарбієвна, Адигейський державний університет, Росія
Шпинковський Олександр Анатолійович, Одеський національний політехнічний університет, Україна

Expert-Peer Review Board of the journal

Abdulveleeva Rauza Rashitovna, Orenburg State University, Russia
Antoshkina Elizaveta Grigorevna, South Ural State University, Russia
Artyuhina Marina Vladimirovna, Slavic State Pedagogical University, Ukraine
Afinskaya Zoya Nikolaevna, Moscow State University named after M.V. Lomonosov, Russia
Bashlaj Sergej Viktorovich, Ukrainian Academy of Banking, Ukraine
Belous Tatyana Mihajlovna, Bukovinian State Medical Academy, Ukraine
Bondarenko Yuliya Sergeevna, PSU named after T.G. Shevcheckko Department of Psychology, Ukraine
Butyrskij Aleksandr Gennadevich, Medical Academy named after S.I. Georgievsky, Russia
Vasilishin Vitalij Yaroslavovich, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ukraine
Vojtechovskij Vladimir Ivanovich, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine
Gavrilova Irina Viktorovna, Magnitogorsk State Technical University named after G.I. Nosov, Russia
Ginis Larisa Aleksandrovna, South Federal University, Russia
Gutova Svetlana Georgievna, Nizhnevartovsk State University, Russia
Ivanova Svetlana Yurevna, Kemerovo State University, Russia
Ivlev Anton Vasilevich, Magnitogorsk State Technical University named after G.I. Nosov, Russia
Idrisova Zemfira Nazipovna, Ufa State Aviation Technical University, Russia
Iliev Veselin, Bulgaria
Kirillova Tatyana Klimentevna, Irkutsk State Transport University, Russia
Kovalenko Tatyana Antolevna, Volga State University of Telecommunications and Informatics, Russia
Kotova Svetlana Sergeevna, Russian State Vocational Pedagogical University, Russia
Krestyanpol Lyubov Yurevna, Lutsk State Technical University, Ukraine
Kulhenko Galina Pavlovna, National University of Pharmacy of Ukraine, Ukraine
Lobacheva Olga Leonidovna, Mining University, Russia
Lyashenko Dmitrij Alekseevich, National Transport University, Ukraine
Makarenko Andrej Viktorovich, Donbass State Pedagogical University, Ukraine
Melnikov Aleksandr Yurevich, Donbass State Engineering Academy, Ukraine
Moroz Lyudmila Ivanovna, "National University" "Lviv Polytechnic" "", Ukraine
Muzylyov Dmitrij Aleksandrovich, Kharkov National Technical University of Agriculture named after Petr Vasilenko, Ukraine
Nadopta Tatyana Anatolievna, Khmelnytsky National University, Ukraine
Napalkov Sergej Vasilevich, Nizhny Novgorod State University named after N.I. Lobachevsky, Russia
Nikulina Evgeniya Viktorovna, Belgorod State National Research University, Russia
Orlova Anna Viktorovna, Belgorod State National Research University, Russia
Osipov Viktor Avenirovich, Tyumen State University, Russia
Privalov Evgenij Evgrafovich, Stavropol State Agrarian University, Russia
Pyzhanova Nataliya Vladimirovna, Ukraine
Segin Lyubomir Vasilovich, Slavic State Pedagogical University, Ukraine
Sergienko Aleksandr Alekseevich, Lviv National Medical University named after Daniil of Galitsky, Ukraine
Sochinskaya-Sibirceva Irina Nikolaevna, Kirovograd State Technical University, Ukraine
Sysoeva Vera Aleksandrovna, Belarusian National Technical University, Belarus
Tleuov Ashat Halilovich, Kazakh Agro Technical University, Kazakhstan
Tolbatov Volodimir Aronovich, Sumy State University, Ukraine
Tolbatov Sergij Volodimirovich, Sumy National Agrarian University, Ukraine
Hodzhaeva Gyulnaz Kazym kyzy, Russia
Chigirinskij Yulij Lvovich, Volgograd State Technical University, Russia
Shehmirezova Andzhela Muharbievna, Adygea State University, Russia
Shpinkovskij Aleksandr Anatolevich, Odessa National Polytechnic University, Ukraine

СОДЕРЖАНИЕ / CONTENTS

Геология, геофизика и геодезия*Geology, geophysics and geodesy**Геологія, геофізика і геодезія*
<https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr11-04-014>

12

DEFINITION OF FILTRATION SOILS PROPERTIES**OF TECHNOGENIC DEPOSITS**

ВИЗНАЧЕННЯ ФІЛЬТРАЦІЙНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ҐРУНТІВ ТЕХНОГЕННИХ РОДОВИЩ

Dziuba S.V./Дзюба С.В., Diakun I.L./Дякун І.Л., Kyrychko S.N./Киричко С.Н.

<https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr11-04-065>

21

INTERCOMPARISON OF METHODS FOR EARTH REMOTE SENSING DATA**OBTAINING FOR PERFORMING DESIGN WORKS**

СРАВНЕНИЕ МЕТОДОВ ПОЛУЧЕНИЯ ДАННЫХ ДЗЗ ДЛЯ ВЫПОЛНЕНИЯ ПРОЕКТНЫХ РАБОТ

Khorenko T.A./Хоренко Т.А.

География, демография и астрономия*Geography, demography and astronomy**Географія, демографія і астрономія*
<https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr11-04-039>

29

FORMATION OF STATE POLICY OF DIGITAL ECONOMY AS THE BASIS OF ECONOMIC GROWTH

ФОРМИРОВАНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОЛИТИКИ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ КАК ОСНОВЫ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА

Pishenina T.I./Пшенина Т.И.

История*History**Історія*
<https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr11-04-028>

33

POST PAYMENT SIGNS IN THE POSTAL BANKING SYSTEM

ЗНАКИ ПОЧТОВОЙ ОПЛАТЫ В СИСТЕМЕ ПОЧТОВОГО БАНКИНГА

Oriekhova S. E./Орехова С. Е.

Филология, языковедение и литературоведение*Philology, linguistics and literary studies**Філологія, мовознавство і літературознавство*
<https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr11-04-001>

39

OPTATIVE MODALITY OF SALVATIONS AND DAMNATIONS IN FRENCH

ОПТАТИВНАЯ МОДАЛЬНОСТЬ ВО ФРАНЦУЗСКИХ БЛАГОПОЖЕЛАНИЯХ И ПРОКЛЯТИЯХ

Сеидова Н.Р./Seyidova N.R

- <https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr11-04-010> 45
PAUL ELUARD'S "PICTO-POETIC" TECHNIQUE OF VISUAL LYRICS
«ПІКТО-ПОЕТИЧНА» ТЕХНІКА ВІЗУАЛЬНОЇ ЛІРИКИ ПОЛЯ ЕЛЮАРА
Ivlieva Yu. O./Івльєва Ю. О.
- <https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr11-04-021> 51
THE PECULIARITIES OF VERBALIZATION OF THE CONCEPT *SOUL* IN THE ENGLISH AND UKRAINIAN PHRASEOLOGY
ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ ДУША В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ ФРАЗЕОЛОГІЇ
Repp L. V./Репп Л. В.
- <https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr11-04-047> 55
NOMINATIVE FIELD OF THE CONCEPT *LANGUAGE POLICY* BASED ON A RECEPTIVE EXPERIMENT AMONG U.S. CITIZENS
НОМІНАТИВНЕ ПОЛЕ КОНЦЕПТУ МОВНА ПОЛІТИКА НА ОСНОВІ ПРОВЕДЕННЯ РЕЦЕПТИВНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ СЕРЕД ГРОМАДЯН США
Dobrushyna M. Yu./Добрушина М. Ю.
- <https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr11-04-057> 61
CLASS ACTIVITIES TO DEVELOP STUDENTS' SPEAKING CONFIDENCE
ВИДЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ, КОТОРЫЕ РАЗВИВАЮТ У СТУДЕНТОВ РЕЧЕВУЮ УВЕРЕННОСТЬ ВО ВРЕМЯ УРОКА
Ropomarenko N. N./Пономаренко Н. Н.
- <https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr11-04-061> 65
SUBTITLES IN THE CINEMA DISCOURSE SYSTEM:
A PSYCHOLINGUISTIC VIEW
СУБТИТРИ В СИСТЕМІ КІНОДИСКУРСУ: ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИЙ ПОГЛЯД
Shcherbak O. V./Щербак О. В., Boboshko M. O./Бобошко М. О.
- <https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr11-04-063> 72
THEORETICAL FRAMEWORK OF STUDIES ON POLITENESS STRATEGY
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТРАТЕГІЙ ВВІЧЛИВОСТІ
Ostapenko S./Остапенко С. А., Udovichenko H./Удовіченко Г. М.
- <https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr11-04-069> 78
PHARMACEUTICAL TEXTS AS A CONSTITUENT OF PROFESSIONAL DISCOURSE
ФАРМАЦЕВТИЧНІ ТЕКСТИ ЯК СКЛАДОВА ФАХОВОГО ДИСКУРСУ
Vysotska G. V./Висоцька Г. В.

Юридические и политические науки*Legal and political sciences**Юридичні і політичні науки*<https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr11-04-022>

84

CATEGORICAL AND CONCEPTUAL SEPARATION OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL FRAMEWORK AND PRINCIPLES OF PREVENTING AND COMBATING CORRUPTION IN UKRAINE*КАТЕГОРІЙНО-ПОНЯТІЙНЕ РОЗМЕЖУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД ТА ПРИНЦИПІВ ЗАПОБІГАННЯ Й ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ**Prikhodko A.A./Приходько А. А.*<https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr11-04-023>

92

CONCEPT AND ESSENCE OF PUBLIC ADMINISTRATION OF SPACE ACTIVITIES IN UKRAINE*ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ КОСМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ**Soroka L.V./Сорока Л.В.*<https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr11-04-027>

100

PROBLEMS OF MODERN RUSSIAN LAW-MAKING POLICY*ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОЙ РОССИЙСКОЙ ПРАВОТВОРЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ**Mazurenko A.P./Мазуренко А.П.*<https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr11-04-056>

104

STAFF SECURITY SERVICES ORGANIZATION OF UKRAINIAN NATIONALISTS (b)*КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ ОУН (б)**Fedyk L.B./Федук Л.Б.*

Scientific publication

Международный периодический рецензируемый научный журнал
International periodic scientific journal

Modern scientific researches
Современные научные исследования
Issue №11
Part 4
March 2020

Indexed in INDEXCOPERNICUS (high impact-factor)

Development of the original layout - "Yolnat PE"

Signed: 17.04.2020

Yolnat PE
220092, Minsk, ul. Beruta, d.3B, room 72, room 4a
E-mail: orgcom@sworld.education

www.modscires.pro

*The publisher is not responsible for the reliability of the
information and scientific results presented in the articles*

With the support of research project SWorld
www.sworld.education

www.modscires.pro

e-mail: editor@modscires.pro